

קו נטוי 12

כתב עת לספרות ולאמנות
משותף למורים ולסטודנטים
במכללה האקדמית לחינוך
אורנים

קו נטוי 12, תשע"ב, מאי 2012

עורכים: משה יצחקי, עידית לבבי גבאי
עיצוב גרפי: כפיר מלכא

מערכת: חגי רוגני, שלומית בירגר, רועי רשקס,
מיכל גלב, אמיר ברזל, ניר וייס, שני בנגד, מופיד סידאווי

מדור 'שירים מהפריפריה': רפי וייכרט

מזכירת מערכת: שני בנגד

קדם דפוס ולוחות: שקפאור בע"מ
דפוס: אלי מאיר דפוס אופסט בע"מ

המידות של יצירות האמנות ניתנות בסנטימטרים

כתובת המערכת:

קו נטוי, כתב עת לספרות ולאמנות

המכללה האקדמית לחינוך, אורנים

דאר טבעון 36000

טלפון: 04-9838838

מייל: kav-natui@oranim.ac.il

דף באתר אורנים

www.oranim.ac.il/sites/heb/about/kav-natui/Pages/default.aspx

© כל הזכויות שמורות ליוצרים ולמכללה האקדמית לחינוך, אורנים

אורנים
המכללה האקדמית לחינוך

תוכן העניינים

41	סדנת פרוזה בהנחיית דורית פלג		
42	במדרגות ברוך שפינחה איה מרבך		
45	מסדה 13 מוטי שובל		
46	הקטנוע האדום מוטי שובל		
47	פחד יעל הרטמאיר	3	חוזה בדזאית בצפון הנגב גלעד אופיר
48	תרגיל: שירי הייקו לידיה בר-אב	7	קו העורכים משה יצחקי, עידית לבבי גבאי
49	רק אהבה בערה בו לידיה בר-אב	8	כנפיים לגאולה אשטו טרונוך
50	מהמגירות 2010 נג'ואן זועבי	9	גדילה ורדה יתום
51	אוקטובר 2010 נג'ואן זועבי	10	נוודים במדרגה נועה הראל
52	Puppets איתמר פרנס	11	קו על השולחן נעמה אורי
53	ללא כותרת איתמר פרנס	13	המורים דורשים נעמה סדן
54	פולו לבנה ליאור אקוקה	16	ללא כותרת יוחאי אברהמי
57	ילדות לידיה בר-אב		
58	בינס עם פרות ניצן ויטנשטיין פייביש	17	המרחב הציבורי - עיון וביקורת
60	לבגרות שני בנגד	18	המרחב הציבורי - עיון וביקורת יעל גילעת, יוחאי אברהמי
63	שתי גרסאות שמרית ברזני	19	שכונת מוסררה ירושלים / הם לא נחמדים ענבל מנדס פלור
64	מקורות הנגס תהילה צורף	20	שכונת מוסררה ירושלים / השכנים טובים בעיני ענבל מנדס פלור
65	ללא כותרת ענבל מנדס פלור	21	ירושלים / פינת הרחובות עזה ורד"ק ענבל מנדס פלור
67	ד'ה זו שרה שגיא	22	שכונת ג'טי כהן חולון / בסיס זק"א גלית וסרמן, מאיה חורב
		23	שכונת מוסררה ירושלים גלית וסרמן, מאיה חורב
70	פרט ממיצב 2011 אלי טבול	24	מרכז 'רסקו' נצרת עלית עדי שני
71	תמונת דמיון של חבר יאיר אבידר	25	רחוב מסדה חיפה / לוח מודעות תמר נמרוד רוגני
72	פועה יצאה לכבות את השמש נטע גרבר דר	26	רחוב ארלחורוב חיפה / לוח מודעות תמר נמרוד רוגני
76	נאחזת מיכלי גרנדוס		
77	ללא כותרת מיכלי גרנדוס	27	שירים מן הפריפריה
78	ללא כותרת אורית אלון	28	הערה קצרה על שירת פריפריה רפי וייכרט
79	ללא כותרת אורית אלון	29	בהיותי ילד שי דותן
80	ים של לילה תקוה עובדיה	30	שיר שרב לאלבר קאמי שמעון אדף
82	הנשים של מנדא רונית פן	31	בית ענת שרון בלייס
84	אדמה פאטמה שנאן	32	אפולו 11 שלמה אביו
85	מקום לשניים פאטמה שנאן	33	אור רפי וייכרט
86	ללא כותרת מאג'דה חלבי מרעי	34	חפצי בה מעוזבון העמק אנדד אלדן
		35	יקנעם אמירה הס
87	סדנת שירה בהנחיית יעל גלוברמן	36	עוד קנה יורם ורטה
88	אמא אירית כרמי	37	כשאמא ילדה אותך מוטי בהרב
89	חוט של רוח אירית כרמי	38	שיר יפואי או: שיפוד על אש קטנה אלי בכר
90	ללא כותרת דורית ועדיה	39	גינזי הצבע משה אוחיון
92	חפצי חיים ניר גילעת	40	צפון הנגב גלעד אופיר

קו העורכים

בתהליך עריכתו של 'קו נטוי' אנו מוצאים עצמנו לא פעם מפליגים מתוך מלאכת העריכה אל מחוזות הטבע, הרוח והנפש מחוללי היצירה. באותם רגעים שחוט של חסד משוך עליהם, אי אפשר שלא להשתאות כל פעם מחדש על אותם מעיינות נסתרים הבוקעים ממעמקים, מחווית חייו של היחיד אל עולם שהקיום בו זמני, ארעי, בן חלוף. עולם שבו אין אנו חדלים להתפעם מיופיו של הטבע, המותיר אותנו נדהמים וחסרי אונים מול כוחותיו המתפרצים וגוברים בקלילות על האדם המנסה לנצל, לאלף ולכבוש אותו לצרכיו שאינם יודעים שובע. עולם שבו האלימות, הרשעות, האטימות והאנוכיות הן חזון נפרץ לא רק בשולי החברה. עולם טכנומני מסחרר במהירות התפתחותו, בהישגיו ובהמצאותיו שמטרתם להשביח ולשפר את חיי האדם; אך זה אינו נותן דעתו די הצורך על השלכותיה החמורות של קדמה זאת מבחינה ערכית, מוסרית וחינוכית.

'קו נטוי' 12 יוצא כשנה לאחר המחאה החברתית של קיץ 2011. ככל שמתקרב קיץ 2012, מתחזק הרושם שהמחאה לא גוועה והיא תתעורר מחדש. הדים מהמחאה, כוחה והשפעתה משתקפים בגיליון זה.

פתחנו את 'קו נטוי' לביטויים חדשים המאירים את פניה של החברה הישראלית בשאלת המרחב הציבורי ויחסי מרכז ופריפריה. הכללנו דפים מסדנת הקורס 'המרחב הציבורי-עיון וביקורת' שנפתח במכון לאמנות בהתייחסות לאירועי הקיץ. הקדשנו מדור מיוחד ל'שירים מן הפריפריה' שהופקד בידי המשורר והמתרגם רפי וייכרט. המשוררים האורחים במדור זה מביאים בשירתם את הצבעים, הקולות, הניחוחות, תעצומות הנפש ועוצמות הטבע ומרחיבים את נקודות המבט בהוויה הישראלית.

כמו בכל שנה נכללים בגיליון תוצרים יפים ומרגשים מסדנאות הכתיבה והאמנות. השנה יזם החוג לספרות את תחרות הסיפור הקצר והשירה. בתחרות השתתפו כשמונים סטודנטים מכל מסלולי הלימוד באורנים. מתוך היצירות נבחרו שלושת המקומות הראשונים שזכו בפרסים ויצירותיהם מפורסמות כאן.

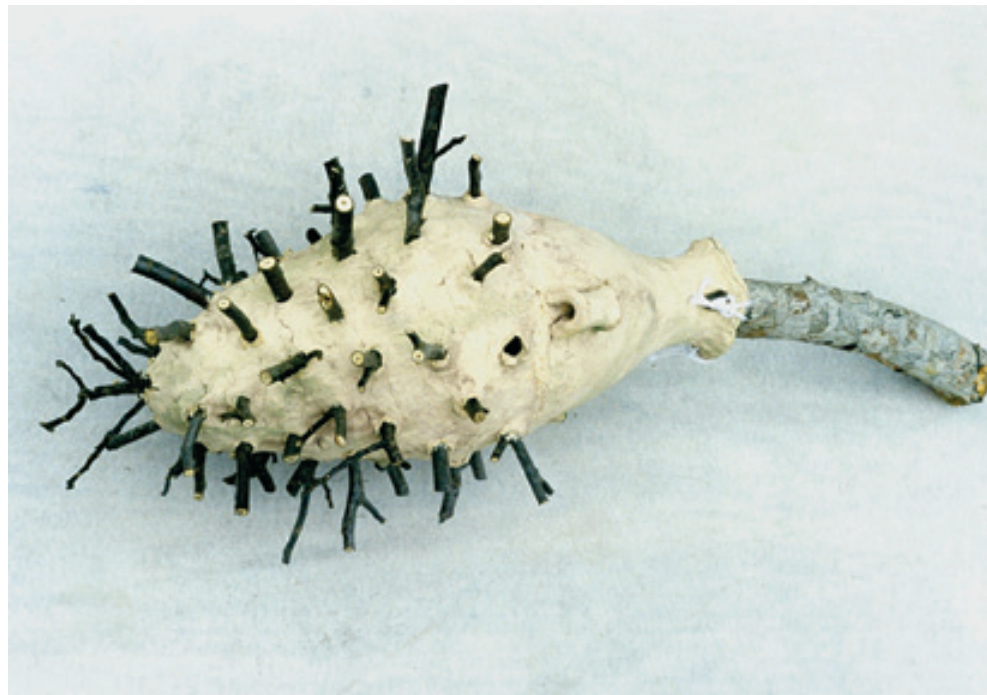
השנה פרשה לגמלאות ד"ר יעל בן-צבי שהייתה בין מייסדי 'קו נטוי' וחברת מערכת מסורה ונלהבת במשך 11 שנים. אנו מודים ליעל על השותפות והחברות ומאחלים לה עוד שנים רבות של עניין ויצירה.

ולסיום, משוררת ההייקו צ'ינה כתבה לפני מותה: פְּרָגֶע/ תְּאִיר פְּרָגֶע תְּכָבֶה /גְּזִלְלִית (מתוך 'אומרי שיר על סף המוות', תרגם יואל הופמן). אנו מקדישים גיליון זה לזכרה של חברתנו, יסמין שלן, שותפתנו הנאמנה לעריכת 'קו נטוי', שעיצבה והפיקה את הגיליון במשך עשר שנים ונפטרה בטרם עת. יהיו זכרה ואורה ברוכים.

אנו מאחלים לכל קהילת אורנים שרוח היצירה, הרגישות האנושית והתחדשות החיים, המבקשים תמיד את תיקונם, ימשיכו להלך בינינו ולכוון את דרכינו.

93	Take away ניר גילעת
94	ללא כותרת דורית ועדיה
95	ללא כותרת דורית ועדיה
96	האמת שלך / מכאן ליהי פרידמן
97	כלכותה סיגל שמואלי
98	מכשיר שמיעה סיגל שמואלי
99	מילים לירון יוחאי
100	אשתי לירון יוחאי
101	ציטוט שמרית ברזני
102	חוף נודיסטים באיביזה שמרית ברזני
103	תצלום, פריז ספטמבר מירה טנצר
104	דף מירה טנצר
105	ללא כותרת טלי מילשטיין
106	מדינה גדולה (פרט) טלי מילשטיין
107	לילית מיכל לבר
108	זה לא בגלל סקרנותך, פנדורה אמיר ברזל
109	דיוקן עצמי עם כתונת פסים שלומי ללוש
110	שוב התאהבתי בפסל יעל פינקוס
113	האמנות השחורה אן סקסטון (מאנגלית: יעל גלוברמן)
114	מתוך: פסנתרי עמוד אברהם בן חור פלגי
115	איש הברזל מתוך: פסנתרי אפריון אברהם בן חור פלגי
116	סיפור אפרת אמיר
118	לפתחו של החור השחור אירית כרמי
119	שיירים דניאל שאוב (מאנגלית: חגי רוגני)
121	The remains דניאל שאוב
122	אבק יעל הרטמאיר
127	דודה פרידל יסמין שלן
128	קנאת סופרים יסמין שלן
129	הלילה הזה אנה בלנדיאנה (מרומנית: משה יצחקי)
130	שריד רינה קמחי
131	שריד רינה קמחי
132	בחורף (לזכרה של יסמין שלן ז"ל) משה יצחקי
133	כמה קל משה יצחקי
134	רשימת משותפים

כנפיים לגאולה

קִרְנֵי הָאוֹר שֶׁלְחִוּהָ הִרְחַק.
לְבָנָה הִיא, בְּכַנְפֶיהָ שְׁלוֹם.
גְּעֻגֻעֵי יוֹבֵל חֵישׁ נוֹבְלִים.
מִי שֶׁחִזָּה תִקְנֶה, חֵשׁ יְאוֹשׁ.
פִּינּוּ הָרֶף, עֶבֶד לְעוֹלָם, יֶלְחָם.
תְּמִימוּתָהּ הֶעֱכִירוּ, מֵר טַעְמָה.
אוֹתָהּ תִפְלָה בִימֵי הַחֹג תַּחֲוֶג.
מֵעַל תִּרְחֹף, תִּהְלֹף וְרִגְלָה יַחַף,
בְּצַעְדֶיהָ תִתּוֹפֵף.
הָאוֹר הַנִּבְסָף בְּאִפְלָה נֶעֱטֵף.
נוֹשֵׂאת בְּכַנְפָהּ כֵּד, אוֹצֵר לְמִשְׁמֶרֶת.
סְנוּוֹרִים בְּעֵינֶיהָ, הַתְּנַעֲרֵי עוֹרֵי.
בְּעִתָּהּ אַחִישְׁנָה, שִׁחַר וּלְבָנָה.
יַחַד יִהְיוּ תִפְאֶרֶת לְשִׁכִינָה.

נְנָדִים בְּמוֹדְרָנָה, בְּחֹשֶׁשׁ,
בְּתֵלֵישׁוֹת, בְּחֹסֶר הַהֲגִיוֹן,
נְעִים בְּעֵקֶשׁוֹת, בְּחֵיוֹת,
נְעִים וְלֹא נְעִנִים.
מִשְׁתַּכְּשָׁכִים בְּבִצָּה.

וְהַבְּצָה עֲכוּרָה וְסִמְיָכָה.
מִהֲמָמָה, מִשְׁתַּקֵּת, מְעַרְבֶּלֶת וְשִׁקְטָה.
שִׁקְטָה מְבִינָה וְדוֹמָמָה.
דוֹמָמָה בְּפָנֶי הַכֹּל וְלִפְנֵי הַכֹּל.

וּבְהִנְעָה וּבְנִיעוֹת הַתְּמִידִית מִשְׁתַּרְבְּבוֹת הַשְּׁפָתִים לְלַחֲשֵׁה:
"שֶׁלֹּא נִבְלַע לְעוֹלָם..."

קו על השולחן*

ס'אמק, הבן זונה, משאת נפשי. כן, אני היא מי שמצליחה להיות תמיד רק עלידו. לרצות בו כטובע המייחל לעומק האוקיינוס שיבוא וייגאל כבר מהמאמץ הזה לצוף, מכל כך הרבה תנועות ידיים ורגליים. כמו מאוהב סתום עיניים ושכל, המייחל למבט הגואל מאהובתו הקרירה והבלתי מושגת שמסתובבת עם אהובה שהוא לא הוא.

לא לגעת, לא למשש, אפילו לא לדרוך עליו. יש פעמים שהוא כל כך קרוב, שאני רואה את עצמי בקלות אוספת רגלי תרנגולות בשוק בקרית-מלאכי ומבשלת מרק לבני ובנותיי. פעמים אחרות אני מטליאה גרביים עם אצבעון, מגרגרת במוחי את צמד המילים מים-לחץ. מנסה לחוש את היושב הבלתי נסבל בגרון ולבלוע גוש תסכול שלא נותן לדבר האמיתי לנשוך אותי ולאכול כולל למצוץ לי את העצמות. הגרון שלי לא מתייבש. יש ריח קלוש מדי של עוני באף. באסה.

הוא לא נענה לי. אני פוחדת ממנו פחד ענק. פחד חיים. יש פעמים שהוא קרוב כל כך שנעתקת לי הנשימה, אני מרגישה את הבל פיו ורואה שערות צומחות מתוך יבלות הפזורות עליו, עוד שנייה אני יכולה לעמוד עליו או לשכב, לא משנה מי למעלה ומי למטה חשוב רק שנהיה בנגיעה. אז אוכל לצרוח בקול סדוק מסיגריות: "תנו לי שקית חלב, ביצים, קמח, שמן, עוגיות עבדי וסוכר עד למדרגות, בקרטון חום, שאני לא אדע מי מביא לי. תשלמו במקומי לבתי הספר על החינוך חנם של ילדיי ובעיקר תורידו ממני את הכמעט ועל יד הזה, אני וקו העוני כבר באמת".

נמאס לי מהסרח עודף הזה שיושב על העורף ולא נותן לי להגיע לקו האדום הזה (יש כמה שכבר היו בו וחזרו עם שריטות). אני מבטיחה לזכור את כל החוויות ולהשתתף במסיבת עיתונאים יחד עם מסתננים נוספים שיחזרו חיים אך ירויים.

מתוחכם, ערמומי, זדוני, יש לו רשע בלתי מושג ואין לו שום כוונה להביא לי את עצמו בתור שי לחג. בטח כי אני שייכת לארגון המורים, הוא יגיע מצופה בכרטיס ובאשמורת ראשונה יגיד לי מהארנק ויזכיר לי שאין מצב להגיע אליו. לנצח יישאר פס מגנטי. מניאק.

בושה גדולה בכל פעם שאני יוצאת מהסופר ולא קונה שקיות אשפה. לילדים אני אומרת שזה בגלל שאין צורך ושאפשר למחור את השקיות מהסופר. הסבר נורא חינוכי. זה בגלל שאין לי כסף ואני נראית כאילו. אני עונדת צמידים מוזהבים ודקים ויש לי טבעת מרשימה מהודו על היד השמאלית. בשתי הידיים אני כוססת ציפורניים. כסף לשקיות אשפה אין לי וגם חסרה לי הפריבילגיה לצעוד בטפיפות של חן עד לפח מהפלסטיק ולהשליך אליו בנושלתניות שקית ירוקה או שחורה או כסופה כשרוך ההגנה המיוחד משתלשל לו בעדנה, מסתלטל ונבלע אחרון במעמקים.

בכל פעם אני כבר קרובה כל כך שאפשר לשמוע את ראשית אנחת הרווחה בוקעת מחזי, ואני כבר רואה זיקוקים וענן לבן מתפוצץ, מתיישב לי באוזן הגינגל הלעוס, משנות הס': "מה לעשות? לעשות!".

לאחר גירושיי, הגעתי למשרדים של ביטוח לאומי בטבריה, התיישבתי מול הפקידה, מנהלת המדור שטיפלה באימהות כמוני. אימהות שלא רוצות להגיע לסוף היום עם קרקורים בבטן, כי

המורים דורשים

מה דורשים המורים? המורים דורשים מדרשים. טוב, אולי לא כל המורים... במוצאי שבת חם בקיץ האחרון הגעתי עם חברה טובה להפגנה גדולה, אחת מבין רבות שנערכו ברחבי הארץ. אל מחאת האוהלים, שהחלה כתגובה ליוקר הדיוור, הצטרפו אנשי החינוך, המורים. הייתי רוצה לבחון כמה מחשבות על החינוך שלנו - המחנכים - בצורה של מדרש, פרשנות מְשֻׁלִי, למימרה מהתלמוד הבבלי העוסקת בכוחם של אוהלים. בספר במדבר מסופר על בלעם הקוסם שנשכר על ידי בלק מלך מואב על מנת לקלל את שבטי ישראל. בלעם עומד על הפסגה ורואה את אוהליהם של שבטי ישראל פרושים בערבות מואב - מתחתיו. הוא פותח פיו בנבואה, ובמקום לקלל אותם - הוא מברך: "כְּנָחְלִים נְשָׂיו, כְּגִנְת עֲלֵי נְהָר; כְּאֶהְלִים נְטֵע יְהוָה, כְּאֶרְזִים עֲלֵי-מִים." (במדבר, כד, ו). מאות שנים מאוחר יותר דורשים חכמי ישראל דרשה על אותם האוהלים המוזכרים בפסוק: "כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע וגו' - לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה, אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות" (תלמוד בבלי, ברכות, ט"ז ע"א). חכמים משווים בין הנהר לאוהל: כמו שאדם נכנס אל הנהר ובעזרתו משנה את המצב שלו מטמא לטהור, כך אדם נכנס אל האוהל ומשנה את הסטטוס שלו מכף חובה לכף זכות. על מנת להיטהר, על האדם להיכנס כל כולו אל המים, ללא חציצה בינו לבינם. מן ההשוואה ניתן ללמוד שגם אל האוהל ראוי שהאדם ייכנס כל כולו. המים מקיפים את האדם, נכנסים לכל נקובות, אולם מה קורה באוהל? מה הוא מסמל? מהן כף החובה וכף הזכות, וכיצד עושה האוהל את הפעולה הפלאית הזאת אשר משנה את האדם הנכנס אליו? בנקודה זו אני רוצה להציע מדרש מְשֻׁלִי על המדרש מהתלמוד. האוהל מסמל במדרש חז"ל את מקום הלימוד, החכמה והשראת השכינה - כך עולה מהמדרשים על אוהלו של שם בנו של נח, ועל יעקב המכונה "איש תם יושב אהלים". באוהל מתרחש מפגש, המפגש עם הלימוד ועם השראת השכינה, והמפגש הזה, הוא שמעלה את האדם הנכנס אל האוהל מכף חובה לכף זכות.

כף חובה וכף זכות

המשנה מדריכה "והווי דן את כל האדם לכף זכות" (אבות, א, ו). רבי נחמן מברסלב בונה סביב האמירה הזו הדרכה שלמה. הוא מדריך את הלומד מספרו להתאמץ מאד: "דע כי צריך לדון את כל אדם לכף זכות, ואפילו מי שהוא רשע גמור, צריך לחפש ולמצוא בו איזה מעט טוב שבאותו המעט אינו רשע" (ליקוטי מוהר"ן, רפב). את אותה הדרכה (בשינויים קלים) נותן רבי נחמן לאדם לגבי עצמו - לחפש ולמצוא בעצמו נקודה טובה, גם אם מעשיו נראים לו מקולקלים מאוד. בעידן הפוסט-מודרני זה לא כל כך מפתיע לשמוע שמישהו מדריך אותך למצוא את הטוב. אנחנו שומעים זאת על כל צעד ושעל. אולם נראה לי שרבי נחמן מציע פה משהו שונה. רבי

הילדים אכלו ואנחנו לעסנו פריכיות אורז ללא טעם ושכנענו את עצמנו שזה מעדן הגולן. ההיא, בלונד צבוע, וציפורניים בנויות עם מדבקת פרח קטן מזהב, רק על האמה ביד שמאל, קראה בתלוש השכר שלי, צילמה אותו בלי לקום מהכסא תוך סיבוב אלגנט למכונת הצילום, חוררה במחורר והשחילה אותו בתיק קרטון עליו רשמה בגדול את שמי. "מצטערת גיברת את מרויחה יותר מדי".

שוב לא מספיק, גם בהבטחת הכנסה בחדר הראשון אמרו לי אותו דבר. אני עובדת יותר מדי. "אם תעבדי פחות, המדינה תדאג להשלים את תקרת ההכנסה שלך ועד שתגיעי להסכם מזונות אנחנו נשלים לך את ההכנסה, בינתיים נשלים לך בעוד 200 שקל בחודש". תודה רבה, הרבה תודה. באמת עשיתי חשבון מהיר שב-200 שקלים לחודש אוכל למלא דלק לעוד נסיעה דרומה למושב, רק אם המיכל לא ריק לגמרי. אם אוותר על המאתיים אולי אניע לקו השרמנטי והמסוקס ולא אצטרך להתאמץ. הוא, יפה התואר, החתיך, הממולח, הגמיש, הממזרי, קומבינטור יציב, יפרנס אותי חבל על הזמן.

אני בוהה בציפורניים שלה.

היא, מעבירה את היד הבנויה והמודבקת שלה מתחת לשולחן ואומרת: "תעבדי ככה".

עאלק לא הבנתי את התנועות.

"מה זאת אומרת לעבוד ככה?", שאלתי, רוצה לקבל הסבר, והעברתי גם אני את היד מתחת לשולחן תוך כדי שאני מנסה לא לגעת בה ושהיא לא תעיף אותי מהמשרד בגלל הטרדה מינית. נעליים יפות יש לה לביטוחה לאומית וגם שובכי שוקיים, לא רעים בכלל.

מעניין איפה היא קונה, יש בטבריה כמה חנויות לכמעטיות כמוני. כבר פיתחתי מיומנות לעקוב אחרי נחיל הנשים ובנותיהן ולדעת איפה קונים מה ומי תעשה לי גבות ושפם ומי יודעת לכרוך כמה קוצות שיער בנייר אלומיניום ולמרוח תערובת של מי חמצן ואבקת הלבנה ולייצר בלונד פסים שיטשטש את השיבה. שורש שחור יוצא לי מהנשמה ומאיים להזכיר לי בכל חודש שגם לגטו הזה לא יקבלו אותי בקלות.

חבל שאני מורה ודמות די ידועה בתחום החינוך באזור, יכולתי לנצל רגע כזה ולהיכנס לכלא, אחרי משפט וחקירה בה אודה בהכל. קצת פרסום לא סימפטי, שערורייה, ואז ילדי יהיו מסודרים וגם אני. המדינה דואגת לילדים של אימהות בכלא. שם אעבור הסבה מקצועית בקורס לאסירות משתקמות. כשאצא מהכלא, אתחיל קריירה של מניקוריסטית, חוש אסתטי יש לי ברוך השם ואני גם יודעת להתחנף לנשים שיש להן ידיים מאקונומיקה. הריח מוכר לי וגם הצורך לכרסם את העור המתרכך סביב הציפורן ולהסתיר את הבושה.

"את יכולה לבקש מהמעסיק שלך לשלם לך פחות בתלוש, ואת היתר לקבל מתחת לשולחן", הסבירה לי הפקידה הממלכתית בלי למצמץ, או ששוב לא שמת לי לב לפרטים.

בטבריה, ברחוב אל-חאדיף, המשרד של ביטוח-לאומי הוא ממש על יד מס-הכנסה. באותו רגע בא לי לקום בדרמטיות, לנעוץ בה את אחד ממבטי ההפחדה הירוקים שלי ולהגיד לה: "מה שמך המלא? אני הולכת מכאן, למס הכנסה לדיווח שזה מה שאמרת לי". התאפקתי יפה.

מי יודע מתי אזדקק לה שוב ומתי אבוא שוב למדור אימהות בביטוח לאומי. כדאי לי להתנהג יפה, אחרת יצא לי שם של מי שעושה בעיות ואז המדינה לא תעזור לי. טוב שחינכו אותי טוב.

כשהיא שוב עשתה את סיבוב האלגנט על הכיסא, להחזיר את התיק שלי למגירה, על יד מכונת הצילום, סחבתי לה עט כחול מהשולחן.

נחמן אומר – האחריות מוטלת עליך, האדם, לא רק לקבל באופן כללי את התובנה הזאת שיש להסתכל על הטוב, ומדי פעם להיזכר בה כבדרך אגב, אלא לעשות עבודה פנימית משמעותית ואף מתישה – לפתח את ההרגל לחפש את הנקודה הטובה שבבסיס הדברים, מבפנים; לכוון את עצמך להתמקד ביש, בקיים, בבונה, בצורה אקטיבית, להשקיע בזה מאמץ. רבי נחמן ממשיך ואומר: "ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב ודן אותו לכף זכות, על ידי זה מעלה אותו באמת לכף זכות" (שם, שם) – במידה שתצליח לסגל את נקודת המבט הזאת, במידה שתגיע למקום שבו אתה מסתכל לאדם בעיניים ויכול לומר לו משהו טוב אמיתי עליו, תוכל להביא לתוזה בתוכו, זה יהדהד בו.

העלייה מכף חובה לכף זכות, לפי מה שהזכרנו לעיל, מתרחשת בעקבות זיקה, קשר, התבוננות בעיניים של מישו, ב'פנים' של מישו, ואמונה בטוב שבו.

"מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה, אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות" – האדם הנכנס אל האוהל, אל החכמה, ומעבר לזה – אל השראת השכינה – אל החיבור, אל הזיקה והקשר עם מישו שמחפש ומוצא בו טוב – האדם הזה, משהו בו מתהפך בפנים, מתעלה. מפגש כזה, בו נוגעת נפש בנפש ונפש בחכמה – הוא לב החינוך. אך על מנת שמפגש כזה יתקיים, על המורה לכוון את לבו, את נפשו, כדי להיות מוכן להיות באוהל.

האם אנו מתכווננים נפשית ורוחנית אל ההוראה? לדעתי ולהרגשתי, לא מספיק. האם אנו מתאמנים על יכולות נפשיות או רוחניות, בוחנים את האמונות שלנו? באילו שיעורים אנו בוחנים את הנפש שלנו ומה עובר עליה במפגש בכיתה? רובנו חוינו בשלב כלשהו מפגש עם דמות משמעותית, שעוררה אותנו, שהרשימה אותנו. האם אנו לומדים ומתאמנים להיות כאלה?

במערכות הכשרת המורים, כמו במערכת החינוך כולה, ישנו עיסוק במחקר, בדיקטיקה ובפדגוגיה. ישנו עיסוק גם באדם הפרטי, רצונותיו ויכולותיו. כמעט ואין חשיבה ועשייה הממוקדות בלב החינוך; הן בחוויה החינוכית, ובמיומנויות הנפשיות והערכיות שלהן נזקק המורה, והן בהוויתו האנושית של המורה, בהשקפת עולמו, בערכים, בזהות – כפי שמגדיר זאת תדמור (2009): "הזנח הטיפול בשכבת העומק, המצויה מתחת לרובדי הידע, התבוננות, הכישורים, המיומנויות והפעולות של המורה – החנחה ליבת החינוך". מורים מתמודדים בכיתתם עם סיטואציות חברתיות וערכיות ברצונם ושללא ברצונם. הכרעותיהם והתנהגותם בסיטואציות אלו, כמו גם בסיטואציות שקשורות לכאורה להוראה בלבד, מבוססות על עולמם הערכי (Brady, 2011). מחקרים הראו כי השקעה בעיצוב תפיסת העולם הערכית והאישית של המורה מביאה להעלאת הערכת המורה את עצמו, ליחס משתף ומכבד יותר בין המורה לקהילה בה הוא מלמד ולמערכת יחסים אפקטיבית ואקלים כיתה טובים יותר (שם). וכמו בכל תחום אחר בחיים, לסדר העדיפויות בהכשרה ישנן השלכות.

1. אפלטון מסביר כי הנשמות נבדלות באיכותן זו מזו ביחס ישיר למידת השהות ששהו במקומות הגבוהים ביותר ביקום. שהייה ארוכה בגבהים הותירה בנשמות מעין רושם, זיכרון של הנצח, וכאשר הן נפגשות בעולם בחכמה, ביופי או בדבר נעלה אחר הן חשות ברטט. החכמה מעוררת בהן את אותו רושם שנקבע בהן, ומאפשרת להן להצמיח מחדש את הנוצות שנשא אותן אל על. הנשמות נזכרות בממשות שפגשו, באותו יופי נשגב, דרך היופי, מעשי הצדק ושאר המידות הטובות שהן פוגשות בעולם (אפלטון, תשל"ד). ניתן להשליך את משנתו של אפלטון לתחום החינוך ולומר כי מטרת החינוך היא לעורר את הנשמה להיזכר במה שהיה בעולמות העליונים – באידיאות. להזכיר לנשמה מה שהיה שם, לעורר אותה לאיחוד עם הטרוסצנדנטי. זאת אומרת – על ידי החשיפה לידע, לחכמה ולמידות הטובות של המחנך, נזכר החניך ברושם הנשגב ומפתח רצון להגיע חזרה אל הטוב הנזכר, להצמיח את נוצותיו.

רבות דובר (בביקורת) על מערכת החינוך, על האתגרים העומדים לפתחה ועל הקשיים שבתוכה: זו מערכת שדואגת בעיקר לציונים, מערכת בה מה שניתן לכמת הוא החשוב (דרום, 1989). זה נכון וזה אמיתי. יש במערכת הרבה מה לתקן. אבל יש גם שאלות שחשוב לשאול את עצמנו בדרך – האם אני דורשת מעצמי, כחלק מהגדרתי המקצועית, להשתנות, להתעלות? האם בהכשרה שלנו יש דרישה כזאת? האם יש הכנה למורים כיצד להוביל חניכים אל ה"אוהל"? יוצא שאנחנו, הסטודנטים להכשרת מורים, מקשיבים בעיקר לשיעורים פרונטאליים, כותבים עבודות ומקבלים עליהן הערכות. ומה קורה בתוך הנפש פנימה? כבודם של עבודות ומבחנים במקומו מונח, אך הם לא חוות הכל. השינוי מתחיל בלב, זו קלישאה אמנם, אך כמדומני שיש בה אמת. וכפי שאמר יפה המורה אמנון רבינוביץ', ממנהיגי המחאה, בראיון לדה מרקר: "המדיה לא תמיד סיפרה הכל: הדבר הוא לשנות לא רק את המדיניות אלא גם את לבבות האנשים".

המורים דורשים הכשרה אחרת – אמיתית? רוחנית? נפשית? ערכית? בינתיים המורים דורשים מדרשים.

* האפשרות שהועלתה על ידי כאן במדרש, בעקבות הצעתו של רבי נחמן, היא דרך אחת שבה ניתן להתכשר רוחנית ולהיכנס אל האוהל. יש עוד תשובות כמובן, ועל מוסדות ההכשרה ובתוכם – על כל מחנך, לתת תשובה משלו לשאלה כיצד להתכונן נפשית ורוחנית להוראה, מענה אישי, מחוייב ומשמעותי. המשותף לתשובות השונות הוא תהליך העומק, על מנת להגיע לתהליך תמורה פנימי כזה, יש לשקוע בחוויה מעצבת, ולא פחות מכך להשקיע בחוויה זו.

מקורות:

Brady, Laurie (2011). Teacher Values and Relationship: Factors in Values Education. *Australian Journal of Teacher Education*, 36.

אפלטון (תשל"ד). **שלוש שיחות על ידידות ואהבה: ליסיס, המשתה, פידרוס** (תרגום והוסיף הקדמות י.ג. ליבס). ירושלים: שוקן.

דרום, דב (1989). **אקלים של צמיחה: חופש ומחויבות בחינוך** (עורך יואל דרום). תל אביב: ספרית פועלים.

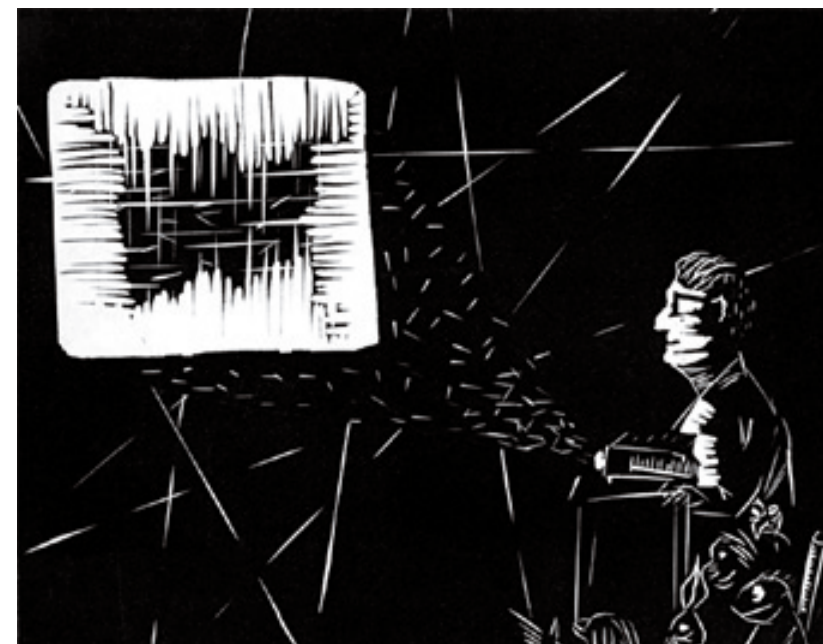
תדמור, ישעיהו (2009). הכשרת המורים נטשה את ליבת החינוך. **הד החינוך**, 3.

המרחב הציבורי עיון וביקורת

[הנחייה: יעל גילעת ויוחאי אברהמי]

1.

2.

1. יוחאי אברהמי, **ללא כותרת**, 2007, חיתוך לינולאום, 15x20
2. יוחאי אברהמי, **ללא כותרת**, 2007, חיתוך לינולאום, 15x20

המרחב הציבורי – עיון וביקורת

בקיץ 2011 הייתה היציאה ההמונית למרחב המשותף לא רק תביעה אזרחית לדיור בר השגה אלא תביעה כללית וכוללת לשיקום המרחב הציבורי המשותף. התעוררות אזרחית זו ברחבי המדינה ביקשה את שינוי 'השיטה' מוטת 'ההון-שלטון' והצביעה על הצורך בשינוי כללי השיח הציבורי, שהדיר ציבורים רבים ועל כן לא היה משותף ולא היה ציבורי כלל.

מטרת הקורס 'המרחב הציבורי – עיון וביקורת', שיזמנו לאחר מחאת הקיץ היא להעמיק את התובנות העולות מתוך אותה התעוררות אזרחית, להציג את שדה ההגות החדש במרחב הציבורי בהקשר של שדה האמנות לצד בחינה של פרקטיקות במרחב, להנחינו עדים בקיץ האחרון בארץ ובמקומות שונים בעולם. מטרה נוספת הינה עידוד הסטודנטים לגיבוש עמדות מנומקות ביחס לשאלות שמעורר המרחב הציבורי בשיח האזרחי בכלל והאמנותי בפרט.

הנרי לפבר (Lefebvre, 1976) טען שהמרחב הציבורי הוא מוצר חברתי. כלומר המרחב הציבורי במשמעותו הפיזית ובייצוגו המנטאלי הוא תוצר של השיח הציבורי. הברמס (Habermas 1990) הגדיר את המרחב הציבורי כמרחב פומבי, המכונן את האזרח בחברות המודרניות. להתפתחותו של מרחב זה אחראים בין היתר סחר החליפין ורימת המידע. מוסדות חינוך, אמנות ותרבות מספקים תשתית לרשת זו על ידי הפצת הכלים הרציונאליים (חשיבה, המשגה ופענוח) לתקשורת. המרחב הציבורי מייצר מרחב חדש של תרבות עבור הסובייקט המודרני.

התפיסה וההכרה המתחדשת של המרחב הציבורי מהדהדות במושגי ה'שיח' של פוקו (Foucault) וכן בהגדרת ה'שדה' של בורדייה (Bourdieu), דהיינו, מבנה מרושת ולא טריטוריה פיזית.

1. במדור זה יוצגו מספר דפים מעבודות סטודנטים שהוגשו במסגרת הקורס כ-photo-essay

שכונת מוסררה, ירושלים
'סמטת הם לא נחמדים'

צילום: גלית וסרמן

שכונת מוסררה בירושלים הייתה שכונת עוני קשה באזור הגבול של לפני מלחמת ששת הימים ובה צמחה תנועת 'הפנתרים השחורים'. 'הפנתרים השחורים' יצאו להפגנה הראשונה ב-1971 כדי לשנות את הסדר החברתי ולזעוק כנגד האפליה והפער העדתי.

"הם לא נחמדים" הייתה ההתבטאות המפורסמת של ראש הממשלה דאז גולדה מאיר כלפי הפנתרים. האמירה מסמלת את היהירות והאטימות של השלטון דאז כלפי עדות המזרח. הדיוקן של גולדה מופיע לצד שם הסמטה. הסמטה הייתה קודם סמטה ללא שם והיא נחנכה בטקס חגיגי באוגוסט 2011, בקיץ של המחאה החברתית ולציון 40 שנה להפגנה הראשונה של הפנתרים.

יוזמי השינוי הם חברי קבוצת 'מוסללה' – קבוצה של אמנים ופעילים חברתיים, רובם תושבי השכונה, בשיתוף ועד השכונה. לטקס לא הגיע אף נציג רשמי מהעירייה. על פי הפילוסוף הנרי לפבר המרחב הציבורי מבטא משא ומתן בין הרשויות ומי שאחראים על ניהולו לבין האזרח. במקרה זה יש מעין הכרזה על ריבונות מצד התושבים. התושבים הם 'המשתמשים', מונח שקבע דה סורטו, והם דורשים ייצוג במרחב. האינטרס לתת כבוד ומחווה לפנתרים השחורים הוא אינטרס מקומי ולא של הרשויות. הפנתרים הם מקור לגאווה השכונתית. ניתן לפרש את ההסכמה שבשתיקה מצד הרשויות כדרך נוחה לעקוף את השאלות העוסקות בבעיות חברתיות ובמצוקת העוני שעדיין קיימות כסוג של נוסטלגיה מקומית שאין בה סכנה. המרחב הציבורי תמיד יכול את המרחב ההיסטורי שבו. כאן יש הכרה מאוחרת בפנתרים. רק כעבור ארבעים שנה הם זוכים לכבוד הראוי.

הפילוסוף תאודור אדורנו טען שעוללות ואי צדק חברתי לא יכולים להתחבא מאחורי עיצוב. מתכנני השלט ודאי מבינים את הרעיון הזה שכן הם משחקים בין עיצוב קפדני לבין הציטוט הציני של גולדה מאיר. בטקס השתתפו חלק מחברי תנועת הפנתרים השחורים ונישאו נאומים שדיברו על המאבק למען האוכלוסיות החלשות ולמען שינוי פני החברה ועל המלחמה בעוני. חנוכת הסמטה היא תזכורת לכך שהמאבק לשיווין עוד רחוק מסיום.

**שכונת מוסררה, ירושלים
'השכנים טובים בעיני'**

צילום: ענבל מנדס־פלור

**פינת הרחובות עזה ורד"ק, ירושלים
רעאיה-רווחה**

צילום: ענבל מנדס־פלור

כתובת זו מיוחסת כנראה (על פי מקורות זרים) לקבוצת 'פרהסיה'. קבוצת 'פרהסיה' היא קבוצת אמנים ומעצבים שיצאה ב-2009 עם פרויקט שנקרא 'דרך השפה' - מילון חזותי ערבי בתגובה לתקנה להחלפת שפת השלטים בכבישי הארץ לעברית בלבד. על פי הקבוצה התקנה היא עדות למדיניות מתמשכת של 'מחיקת האחר' מן המרחב הציבורי והתודעתי ומהנוף השפתי באמצעים חזותיים. הכתובת הזו ממשיכה את אותם הרעיונות בהקשר אקטואלי ומתייחסת למחאה החברתית של ימינו. מבצעי הגרפיטי מבקשים למחות על אי שוויון חברתי ולדרוש צדק חוצה לאומים, להשמיע את קולה של קבוצה עם תודעת מיעוט במקום שבו השפה הערבית מודרת. המרחב הציבורי הוא תוצר חברתי ומכיל יחסים חברתיים. במרחב הציבורי אין תמימות יש אינטרסים. המרחב הציבורי בכלל והירושלמי בפרט נמצא במתח תמידי בין כוחות שונים ומיעוטים הרוצים ייצוג והנכחה במרחב. הגרפיטי הזה הוא מסוג שבלונה. שיטה שנועדה להפצה המונית, להעצים את האפקט על ידי הצפה במרחב. למרות זאת, בחיפושי לא נתקלתי בעוד כתובות. לא סתם בחרו מבצעי הכתובת הזו במקום הספציפי הזה בירושלים: בית קפה (לא כשר) באזור חילוני, סמל לחיי רווחה ונהנתנות. מבצעי הכתובת רצו 'לפעול במקום שיש בו סתירה' (דה סורטו). להדגיש את הדיסוננס. בפן האישי אני מסכימה שרווחה צריכה להיות משותפת ושווה לכל הציבור. אין צדק חברתי אם הוא לא מוכלל על כלל האוכלוסייה ועל כל הלאומים, ואמנות - אם אין בכוחה לשנות מציאות עליה לפחות לקחת בה חלק, ומדי פעם לתת בה שריטה.

'השכנים טובים בעיני' - כתובת מדבקה בעברית ובערבית על שער חלוד באחת הסמטאות בשכונת מוסררה בירושלים, לצד שלט ישן של קבוצת מוסללה שפועלת בשכונה, ליד החומה שמפרידה בין מזרח העיר הערבית למערב העיר היהודית. הכוונה היא לעורר את תשומת הלב לנוכחותם של השכנים 'הלא נראים'. תזכורת לכך שמוסררה היא עדיין שכונת גבול. המרחב הציבורי נתון תמיד במצב דינמי. ייצוגי המרחב חדורים בידע ובאידיאולוגיה שהם תמיד יחסיים ותמיד במצב של השתנות, והם נכנסים לתוך העשייה החברתית והפוליטית. במרחב ישנם כוחות שפועלים לכיוון הפשטה כלומר לטשטוש, להומוגניות ולצמצום ההבדלים הייחודיים הקיימים בחברה. אך המרחב החדש אינו יכול להיווצר אלא תוך כדי העצמת ההבדלים. כמה שלא ינסו לטשטש את ההטרוגניות היא תמיד תצוץ. בשיטוט בשכונות של ירושלים ההטרוגניות במרחב הציבורי נוכחת בכל פינה.

מאיה חורב / גלית וסרמן

שכונת מוסררה, ירושלים

צילום: מאיה חורב

“כל אובייקט טבעי מקבל ערך מוסף בהופכו לסמל. בהיותו מקור ומשאב, הטבע מטריד, כמו הילדות והספונטניות, מבעד למסנן הזיכרון. מי אינו רוצה להגן עליו, להציל אותו? מי אינו רוצה למצוא שוב את האותנטי?”

הנרי לפבר, ייצור המרחב, 1970

מאיה חורב / גלית וסרמן

שכונת ג'סי כהן, חולון בסיס זק"א

צילום: גלית וסרמן

“אם אמת היא שהמרחב (החברתי) הוא מוצר (חברתי), מהו שמסתיר עובדה זו? אשליה כפולה, שכל אחד מצדדיה מופנה לזולתו, מחזק אותו, מתכסה בו...”

הנרי לפבר, ייצור המרחב, 1970

מרכז 'רסקו', נצרת עלית

צילום: עדי שני

**רחוב מסדה, חיפה
לוח מודעות**

צילום: תמר נמרוד רוגני

בחרתי לעסוק ב"מרכז רסקו", המרכז המסחרי בשכונה הצפונית בנצרת עלית. נצרת עלית נוסדה בשנת 1956 כחלק מתוכנית "ייהוד הגליל", שהמטרה העיקרית של הקמתה הייתה לחסום את גדילתם והתרחבותם של נצרת הערבית ושל הכפרים הערביים מסביב. מאז ועד היום מלווים אותה קונפליקטים פוליטיים, חברתיים וכלכליים מורכבים ביותר.

חברת "רסקו" נוסדה בשנת 1934 על ידי הסוכנות היהודית במטרה להקים שכונות מגורים עירוניות ומשקים חקלאיים עבור עולים מן המעמד הבינוני. עד לשנת 1945 הקימה "רסקו" שישה יישובים חקלאיים באזורי הארץ השונים. לאחר מלחמת העולם השנייה הקימה החברה עשרות שכונות מגורים עירוניות בכל רחבי הארץ. במהלך שנות החמישים והשישים בנתה כמה מהבניינים החשובים בתולדות הארכיטקטורה הישראלית. בשנות השבעים הגיעה "רסקו" לשיאים חדשים בשכונות שבנתה בדימונה, בבאר שבע ובירוחם.

מרחב ציבורי באשר הוא מכיל בתוכו כמה רבדים. לא אחת קשה לזהות מבעד לשכבה העליונה את שרידי הקודמות לה, את ההיסטוריה של המרחב, של התרבות, של האנשים, של הפרקטיקות היומיומיות ועוד. המבקשים לחדור מבעד לשכבות אלו יזהו במרכז "רסקו" שרידים מהתקופה שבה הייתה השכונה מיועדת למעמד הבינוני, כשהמרכז נישא בפסגת השכונה ונוף הגליל המרהיב מקיף אותו. החנויות ובתי הקפה, המרחב רחב הידיים והספסלים הפונים זה אל זה כמו מזמנים מפגשים ושיחה. כיום המרכז עדיין הומה אדם ברוב שעות היום. בבוקר ממלאים אותו המובטלים והקשישים, ערבים ויהודים כאחד. עם רדת החשיכה מהלכים בו נערים משועממים ומתנדנדים בו השיכורים. בין החנויות שבהן אפשר לקנות הכול ובזול זועק לו העוני. מתוך שפע לכאורה, זועק המחסור.

לוחות מודעות הממוקמים ברחובות מהווים מקום של תקשורת בין העוברים והשבים, כדברי לפבר: "המרחב מכיל יחסים חברתיים" (ייצור המרחב, עמ' 179). על גבי הלוח עצמו מתקיימים יחסים בלתי נראים בין אנשים, שלמרות שאינם פוגשים בהכרח זה את זה הם מקיימים קשר של העברת מידע ויחסי תן-קח. בניגוד למרחב הווירטואלי (האינטרנטי) שמקיים גם הוא סוג כזה של תקשורת, לוחות המודעות מאפשרים קשר יותר ישיר במובן הפיזי והאישי - אנשים כותבים בכתב ידם או מדפיסים וגוזרים דפים, מגיעים אל הלוח ותולים בעצמם: ברגע זה הם נחשפים לשאר המודעות שתלו אחרים, ובהמשך יגיע מישהו שיתעניין במודעה שלהם ויתלוש ממנה מספר, או ישתמש במידע שהם השאירו. במובן זה יש על הלוח זיכרון של מגע, של תנועה ושל חיים: מודעות נתלשות ונתלות מחדש, כמעט כל מודעה מסתירה מודעה של מישהו אחר, וכך מתקיימים על הלוח עצמו יחסי כוחות. המתמידים יחזרו יום-יום ויתלו מחדש או יחשפו את המודעות שהם תלו, נערים המשוטטים בלילה ברחובות יגרדו את המודעות, עד שיישארו רק סימני הדבק. כך מתרחשים על הלוח חיים המתעדכנים ומשתנים כל הזמן.

בעיר ניתן למצוא כמה סוגים של לוחות מודעות. הגדולים והבולטים ביותר יהיו אלו שעליהם מצוין בפירוש "לוח מודעות עירוני" ו"ההדבקה ע"י העירייה בלבד". לוחות אלו, מתוקף היותם תחת פיקוח העירייה, כמעט תמיד מתוחזקים ואותן מודעות בדיוק חוזרות ומופיעות על גבי כל לוח ולוח: אירועי תרבות, תיאטרון, סדנאות, וכל דבר שהעירייה תומכת בו מטעמיה. הם זהים זה לזה כמעט לגמרי, והם מפוזרים לאורך צירי התנועה המרכזיים של העיר.

שירים מן הפריפריה

[איסוף ועריכה: רפי וייכרט]

תמר נמרוד רוגני

רחוב ארלוזורוב, חיפה לוח מודעות מאולתר

צילום: תמר נמרוד רוגני

סוג נוסף של לוח מודעות, שגם הוא מטעם העירייה, הוא לוח הקטן בהרבה מלוח המודעות העירוני ועליו מצוין "לוח שכונתי". לוחות מסוג זה פזורים בכל השכונות, ועליהם ניתן למצוא בדרך כלל מודעות דרושים, פרסומות של כל מיני פעילויות ביוזמה פרטית, וכן מודעות רבות של חיפושי דירה. כדאי לציין שלעתים קרובות ניתן למצוא לוח שכונתי כזה בסמוך ללוח מודעות עירוני מהסוג שצוין לעיל.

הסוג השלישי והמעניין ביותר, בעיניי, הוא לוחות מודעות "מאולתרים" או "פיראטיים", שכפי שמסביר לפבר, חומקים משליטת הגורמים הממסדיים. אלו יהיו ממוקמים במקומות "אסורים", כגון על עצים ועמודים, על קירות חשופים, בתחנות אוטובוס, על שלטים ודלתות שיצאו מכלל שימוש, בחנויות המכולת ובבתי הקפה. לוחות מודעות אלו נוצרו בידי התושבים, ועל גבם מתרחשים חיי קהילה, מתקיימים קשרים ישירים בין אנשים: זאת מוכרת, זה קונה, זה מפרסם, זאת מציעה שיעורים פרטיים וזה מחפש חתול אובד... אנשים מחפשים זה את זה מכל מיני סיבות, והם עושים זאת תוך כדי הליכה ברחוב והתבוננות מסביב. אמנם ניתן להשתמש בלוחות המודעות השכונתיים, שלמטרה זו ממש הציבה אותם שם העירייה, אך מסתבר שבשכונות שבהן מתרחשים חיי קהילה ממשיים יש צורך במשטחים רבים יותר לתקשורת מסוג זה.

הערה קצרה על שירת פריפריה

בשירה העברית החדשה קיימות מפות ממפות שונות. אחת הידועות שבהן היא אילן־היוחסין הזכרי אורבאני המוביל מאלתרמן ומאבות ישורון (כמסורת אלטרנטיבית), דרך אבידן וויזלטר ועד לשירת תל־אביב של העשורים האחרונים, זו של רוני סומק ועמיתיו. אילן יוחסין של שירה אורבאנית קיים בכל תרבויות העולם. לכל ספרות שירת־כרך משלה - פריז בשירה הצרפתית, ניו יורק באמריקנית, ורשה בפולנית וכו'.

עם זאת, בכל תרבות, וגם בשלנו כמובן, שמור מקום של כבוד לשירת הטבע ולשירת הפריפריה. במקרה של ישראל אפשר להגדיר כשירת פריפריה שירה שאינה מעמידה במרכזה את הווייתן של עיר הבירה ירושלים או של הכרך התל־אביבי, מראשיתו כעיר לבנה ועד לצמיחתו לעיר אפורה של מגדלי־יוקרה. מצאתי לנוכח להביא בפני קוראי "קו נטוי" כמה מהשירים הללו, מן הקצרים שבהם, שאני אוהב ומוקיר. אוהב בשל יופיים. מוקיר בשל מגעם האמין בפיסת נוף לא אורבאנית, בשל נאמנותם למקומות שבהם גדלו המשוררים (ושחלקם עוד עושים בהם את ימיהם). מרגשת בעיניי תחושת הביטחון שדי באהבתם למקום שאיננו ידוע לרוב הציבור כדי להופכו למקום של שירה שבו מוזמנים אנשים לבקר ולקחת חלק בתעצמותיו הרגשיות והנופיות.

את שירו הנפלא "שדרות" (מתוך 'המונולוג של איקרוס', גוונים, 1997), המוקדש לעיר הולדתו הנידחת, חתם שמעון אדף במילים "רק מקומות חסרי אהבה זוכים לאהבה מוחלטת". השירים הללו מתארים אולי מקומות בפריפריה, אבל הם מצויים במרכז הלב הפועם של יוצריהם ולכן ראויים להקשבה. במשך השנים ראו אור לא מעט אנתולוגיות של שירה תל־אביבית וירושלמית. בקרוב, כך אומרת השמועה, תראה אור אנתולוגיה של שירי חיפה. בעבר פורסמו כמובן אנתולוגיות שירה (בניגוד לאנתולוגיות של שירי זמר) שבהן עמד הטבע הארצי־אשראלי במרכז: 'אדמה אדמתית' (ספרית פועלים, 1985) בעריכת יחיאל חזק או 'אדם לעמל' (עם עובד, 1981) בעריכת שלמה טנאי ויעקב בסר. יום יבוא ותכנס גם אנתולוגיה אלטרנטיבית לאלה, שבה יכבדו צפונה ונגבה, ימה וקדמה, אילת ודימונה, שדה בוקר, באר שבע ושדרות, עמקי הצפון, הרי הגליל והגולן, עפולה, כפר הנשיא וקצרין, איילת השחר, קריית שמונה ומטולה. מבחר כזה יחשוף בפנינו ישראל שירית עשירה בהרבה מזו המוכרת לרוב הקוראים.

בהיותי ילד

הומאז' ליהודה עמיחי

בְּהִיּוֹתִי יֶלֶד
בְּקִבּוּקִים וּפְחִיזוֹת הוֹטְלוּ מֵתִים עַל הַחוּף
וְאָנִי יָדִיתִי בָּם אֲבָנִים.
גְּבָרִים מְחֻסְפָּסִים הִתְחִילוּ עִם תִּזְרוֹת רַכּוֹת
שֶׁיִּרְכִּיחַן הַשְּׂתַפְּלוּ כְּמוֹ דְיוֹנוֹת לְבָנוֹת.
אֲנִיּוֹת נֶצְצוּ בַּמִּפְרָץ כְּמוֹ אֲגָלֵי זָעָה
עַל מִצְחָהּ שֶׁל אִמִּי, צָפָה בְּצִהָרִים כְּבָדִים.
וַיִּדְעֵתִי שְׂאֵבִי יָבֹא בְּעֵשְׂרִים
אֶפֶס אֶפֶס, צְפוּד כְּמוֹ כְּבִישׁ הָעֶרְבָה.

לֹא הָיָה הַרְבֵּה מֵה לַעֲשׂוֹת
בְּ"אֵילַת". הַכֵּל רָחַשׁ תַּחַת פְּרָגוּלֵי הַשֶּׁמֶשׁ
וַנִּדְמָה הָיָה כִּי הַחַיִּים נָסִים לַחֲסוֹת
תַּחַת הָעֶרֶב הַמְּבוֹשֵׁשׁ.
אֲבָל בִּי לֹא הָיְתָה שׁוֹם הַפּוֹגָה.
מִשְׁהוּ לַחֵץ מִבְּפָנַי וְהִירַח עָלָה וְחִיָּךְ
יֵשׁ מֵאֵין, כְּמוֹ מִשְׁגָּע.

מתוך: על קצה המותר, עם עובד, 2005, עמ' 35.

שיר שרב לאלבר קאמי

שְׁדָרוֹת בְּקִיץ חֶמְדָּה וְאַלִימָה
 כְּמוֹ תְּאֵנֹת בְּשָׂרִים.
 לֹא מֵאֶבֶק נִכְנָעִים חוּצוֹת
 לְרִבֵּץ לְרִגְלֵי הַשֶּׁמֶשׁ
 בְּהִתְמַכְרוֹת מִיָּזַעַת.
 תְּפָרַחַת אִימָה שֶׁל חֲלָצוֹת,
 מִהֵן לְבָנוֹת
 עַל חֲבָלֵי כְּבִיסָה.
 שְׁטָחִי עוֹר חֲשׂוּפִים בְּתַעֲוִיזָה
 לְהִיּוֹת צְפוּפִים
 בַּיּוֹמֹת הַחֲמִסִּין.
 שֵׁם יָרַח לֹא מִתְּפַתֵּל
 בְּרִשְׁתוֹת מְבֹטִים שֶׁל
 אוֹהֲבִים עַל סִפְסָל,
 וְעֵצִים שֵׁם לֹא גִזַּע נֶחֱשֵׁת קָלָל
 וְהִתְפָּרְצוֹת עֲלֵנָה.
 לֹא,
 רְשׁוּמִים בְּהִים כְּמוֹ אֲנָשִׁים
 בְּאוֹר לְחִלּוּחֵי שֶׁל בְּקָר.

מתוך: המונוולוג של איקרוס, גוונים, 1997, עמ' 47.

בית

לינדאא חורי

1.
 אֲנִי יְכוּלָה לְאַהֵב אוֹתָךְ,
 אֶת כָּל כְּלָךְ
 אֶת כָּל הַכְּבִישִׁים הַנוֹשָׂאִים אוֹתָךְ
 מִפְּסוּטָה לְבָאָר שְׁבַע,
 אֶת הַצְּעָדִים שְׁלָךְ,
 שְׁעָלוּ אֶל הַהָר וַיִּרְדּוּ,
 אֶת הַחֲבוּקִים שֶׁשֶׁמְטָת לְמַעַן הַמְּלָחָה.
 לְאַהֵב אוֹתָךְ, אֶת כָּל כְּלָךְ,
 אֶת שְׁעָרֶךָ הַשָּׁחֵר מִסְּפוּרִים,
 אֶת הַמְּבֹט שֶׁהֵבִין בְּבִטְחָה,
 שֶׁלֹּא נָתַן אַחֲרָת.
 לֹא נָתַן לְמַלֵּט אֶת הַתְּשׁוּקָה הַיְחִידָה
 לְגוֹף, שִׁיחֵיָה שְׁלָךְ,
 לֹא שֶׁל אִישׁ אוֹ עַם,
 בְּשֵׁם הַשְּׁקָרִים הַמְּקִיפִים אוֹתֵנוּ,
 מְדַמְּמִים לְתוֹכֵנוּ וּמְשַׁחֲתִיתִים
 אֶת הַחֲטָה, אֶת הַכָּרָם,
 אֶת דְּלִתֵי הַדְּבוּר שֶׁל הָאֵהָבָה.

2.
 "אני משלמת מחיר" את מספרת לי
 ואני בותכת לך -
 כמה אפשר לותר?

מתוך ספר שיראה אור בקרוב בהוצאת "קשב" לשירה

יכלנו ללמד למשל... להיטיב לחיות. נשאנו
רק שנתים לפני הנחיתה. העולם לא למד וגם
לא שכח דבר. ואולם, אנחנו שנדרשנו לשקם
רק זוגיות מקרית קטנה קורסת שרדנו נושאים
סלע ירח בלב, לב שכל גדלו אגרוף קמוץ.

המומים ישבנו עם חצי מיליארד צופי מרקע,
בטבריה עלית, בשכון פלוס מאתים,
אצל משפחת רוח. ניל הצהיר: צעד קטן לאדם
אך גדול לאנושות. יפה דרש האיש והתרשמנו.
אכן, עמו צעדנו על ירח ואיכשהו לא נושענו.

מתוך: ניווט בגבעות גורל, "קשב" לשירה, 2007, עמ' 78

ראיתי גבעול עשב דקיק מסתדק
מתוך מדרונות שדה בוקר, מצטמח קצר
קומה אל החלל.
שמעתי את הנטיפים במערה מחכים
בסבלנות לטפות מים שיוסיפו מילימטר בקצה
איברם הנקשה.
לפעמים הפריזון איננו דג דלגני
אלא אהבה עקשנית, זוחלת בשארית
כחה דרך נקב, מבין מרצפות, מנקרות
צורים חרבות. האור מלבלב חלב, מחתל
את מעריציו השקטים.
הפה נפער ומתפתל.
המוח משתבר. הכל רוצה לחיות.

מתוך: פתק אהבה לעולם, "קשב" לשירה, 2004, עמ' 139.

חפצי בה מעצבון העמק

חפצי בה מעצבון העמק בא להנצית עמק שקוע בקרקע
 המקורית משקית ממקורות, קורות רקיע כל שקרה מעין
 כשרקעו מרקדים וברקע זורח המזרח זורה זהב הזהר
 לנעורים שלא רמו במרומים עודם הוזים הזיות אף אנחנו
 העצבון זמורת זר אש זרה פזורה על המזבח הזה מזים דמים
 ונעורינו שפרעו קרועים למרגלות ההר לו שרנו בסר שירינו
 בבער בו ובנו בנים באנו לנקות קללה אף הוא הכה במקל
 קליל באצבע צרדה וצללנו בצלילי השכחה שחים לחוש שכרון
 האפר ופאר רפיון שצרפנו בצריפים ההם ההומים עוד בנו

מתוך: שנים שמעו שירה, הקיבוץ המאוחד, 2006, עמ' 147.

יקנעם

יקנעם היתה מושבה עתירת ריח מלונים
 בלילות העגלות עומסות את מלוני הדבש
 טסות בכביש הראשי של המעברה
 עת יעלה ריח אגוזי האדמה שהצמיח אבי.
 רוחשות שמועות שאנשים משתגעים בצריפים
 אשה העלתה את צריפה באש
 תחת להבות חרבנה
 וגם באהל היתה עששית הנפט מהבהבת חליפות
 ומעלה ריחות בערה
 ובשעה שלא הינו רואים
 זמנים נרמסו.

מתוך: יובל, כרמל, 1998, עמ' 26.

עוד כונה

צא וראה בגבעות תחלת הקיץ של הגליל הזה
 העוד ציון תמתי.
 העוד באמת רואה אתה פז
 בקוצים המתנבשים.
 היבוא ארץ רוח לעת דוחקת
 להחליט כפי היכלת להלך מעדנות
 אל תוף השקט הזה.
 האפשר לטבל לגמרי בחרבה
 המטלאת בירקים מעשה אדם
 ולנטות חסד גם לעירך שמאחור
 העוד ציון תמתי.

מתוך: בעל בית, כרמל, 1995, עמ' 75

כשאמא ילדה אותך

כשאמא ילדה אותך יסדה כפר. לאן שתלך
 ילך אתה. אתה תהיה ילד כפרי אמר אבי
 הקיף את ילדו בגדר ירקה, תשאר בסביבה בטוחה.
 מי גשמים מעבר לגדר נאספים לבצה. לשטחים
 הרחבים הללו שנגמרים
 באפק יש סוף רע, גם באביב אפשר לטבע
 באפונת הבר ובין סיפני פרא. תנים אורבים
 ואבטיחי ענק נמלאים מי תהום. בקיץ
 בגבול היבש הדוקר, חית בר רעבה, מצפה
 שומר במלונה, רחוק ממרחקים, השמר מהשומר
 ילד כפר שלי, אחרי הגשם נרקיסים בבתוליהם
 אם תגע בם תדבק בה בדידות יפים בבץ מעבר לגדר

מתוך: כפרי, ספרית פועלים, 1990 עמ' 30

אלי בכר

**שיר יפואי או:
שפוד על אש קטנה**

את שדרות ירושלים אני מחביא
בהליכה מפנמת.
השוטרת בככר
מנפנת לי
כפורטים צבוריים.

ריח פתות נחבל במתני
סבל יוצא מתוך המזרקה
ומכון סוס חולה.
בעגלתו
ערבוביה של דבק ונעלים.

"אלהמברה" שופף עגולים
על "בלומפילד"
כמשחק ערבי ישן.

עד כאן יפו
ומה הלאה
בנין נופל על בנין
כמו אדריכלים בוכים סוער
על אזור עתיק

בעמדת היצאניות
צמיגים שרופים וצמר גפן.
לאט לאט אני חוזר ומתברג
בתמרורי "עצור" ו"אין כניסה"

מתוך: קפה שחור וכל הטבקה, מסדה, 1978, עמ' 25-26

משה אחיון

גינוני הצבע

צריך להכנס אל השכונות
לראות את שבקשה להסתיר
הדרך הראשית

לחמק בעברים
אל הגבולות שהרחבו ברצועות פח
בפסלי שיש, בחריטה על החול

אל כתובות האוהבים שנאבקו
בגנוני הצבע על מכסת האריחים
החסרה

להלך בין חלקות העפר המערבות זו בזו
גדולי הפרא במגרש המשחקים
הבטחות השוא לצד פיר המדרגות המתפתל
ציורי העגלה על הקיר

לנוע מן המעטפת
להאריך את הדרך

מה שהטמן בעברים גלוי
עם נדבת הרוח

מתוך: ארבעים על האדמה, "קשב" לשירה, 2010, עמ' 21

סדנת פרוזה

[הנחייה: דורית פלג]

גלעד אופיר, צפון הנגב, 2012, צילום

במדרגות ברוך שפינוזה

בְּמִדְרָגוֹת בְּרוּךְ שְׁפִינוּזָה
חֲמִישָׁה חֲתוּלִים נִפְגָּשִׁים
לְשִׁיחַת חוּלִין.

חמישה חתולים רובצים במדרגות ברוך שפינוזה בבוקר החורף הבהיר. הם לא זזים גם כשריבי עוברת לידם. משני צידי המדרגות בתים בני שלוש קומות גולשים על צלע ההר, מעקות ירוקים גובלים במדרגות, לְיָדָם אדמה מסולעת, ממנה בוקעים עצים גבוהים מְצִלִים. ריבי יורדת במדרגות, מציצה לחצרות של הבתים, בוחרת היכן תגור כשהיהיה לה כסף לשכר דירה. בכל פעם היא מחליפה מקום. היום היא תגור בדירה עם החצר הקטנה, הצמחים המטפסים והעציצים על החלונות הנמוכים. בתיק שלה יש דפי עבודה, טפסים לבחן אם ממש יפריעו לה ללמד, מערכי שיעור ופנקס ציונים.

כל בוקר היא מכריחה את עצמה לצאת לעבודה, והיום במיוחד אין לה חשק ללכת. מול עיניה נפרשות השעות המשמימות בבית הספר. בשעה הראשונה בכיתה טית/1 תלמד לשון. הם יהיו עדיין מנומנים, איך תתמודד איתם. אולי חצי מהשיעור תיתן להם לתרגל. מתיישבת על ספסל בצל האלונים, לאסוף כוח. שעה ארוכה היא צופה בחתולים בקנאה, לא מאמינה איזה טוב להם. שום חובות, יכולים לעשות מה שהם רוצים. היא מושכת את הזמן, לא רוצה לקום. את הטלפון הסלולארי היא מכבה.

אחרי חצי שעה היא מפנה את מבטה בעצלתיים לשעון. לשיעור הראשון כבר אחרה. היא רואה בדמיונה את התלמידים שלה רועשים במסדרון, את המורות יוצאות מהכיתות להשתיק אותם. מטלפנים למנהל. אולי הוא ימצא משהי להכניס למילוי מקום. בטח עוד יותר שונא אותה עכשיו.

משהו מונע ממנה לקום. ממשיכה לשבת מול החתולים. עוד מעט נגמר השיעור הראשון. לטלפן? מה תגיד? נתקעה באוטובוס? רק מלשמוע את המזכירה קוראת למנהל בטלפון היא תתחיל לגמגם.

בשעה השנייה בחית/3 תהיה לה בעיה עם הדודי הזה שלא רוצה ללמוד. מה תעשה אתו היום. אסור להוציא החוצה יותר מחמש דקות. ואי אפשר להשאיר אותו בכיתה. משחק עם הטלפון המשוכלל שלו, אפילו לא מנסה להסתיר אותו כמו כל האחרים. מעביר הודעות, היא יודעת לפי המבטים המיתממים אל מתחת לשולחן ופרכי הצחוק התכופים של החברים שלו. לא בא לה להיות שוטר שלהם. לפני כמה ימים ההורים שלו התקשרו למנהל, התלוננו עליה. ריבי הוזמנה לתת הסברים, אולי אפילו הצטדקה. לא היה סיכוי שהמנהל יקשיב לה. גם אם תתפשט מולו הוא לא יראה אותה.

מה תעשה אם תגיע לשיעור השני? היא תיתן להם שעת קריאה ודודי בטוח לא הביא ספר מהבית. יש לה בתא אָרִיךְ קסטנר בשבילו, איך יעקם את האף. לא שווה לה להתאמץ, אם כבר

אחרה, עדיף לוותר גם על השיעור הזה. עוד כיתה בלי מורה, מה אכפת לה, עם רגישות של פיל באמת מגיע למנהל קצת כאב ראש.

ריבי מתחממת בקרני השמש שמסתננות אליה דרך ענפי עץ האלון.

החתול הֶלְכָן מחליף מבטים עם המשובץ, בעוד האפור עוקב אחריהם מאחור. חתול עם פסים בגוון חום סיינה שרוע על המדרגות, מנסה להוציא שאריות אוכל מקופסת שימורים. הרחק מכולם מאחורי המעקה עומד על סלע חתול שחור, מפעם לפעם מגניב מבט אל החברים שלו. ממשיכה לשבת, מנסה לתפוס את העיניים של החתול השחור.

אם תגיע אחרי השיעור השני תספיק לתורנות שלה בהפסקה. את התה היא תיקח איתה לחצר ותחכה לצלצל. הייתה מוכנה להתחלף עם אחרונת הכתבניות בבית הספר. מה לא הייתה נותנת בעבור שולחן וכיסא פרטיים. היא תקשט את השולחן שלה בפרחים ובתמונות של בני המשפחה, יהיו לה מגרות מסודרות ואפילו תא לתיק שלה, הצלצל לא יקפיץ אותה. תמשיך להקליד על המחשב, רק האצבעות עובדות.

השאלה היא אם יש טעם להגיע לשיעור השלישי. עדיין לא עברו חצי מהשעות. השיעור השלישי בחית/2 הכי קשה. גם היא וגם התלמידים יודעים שעוד חלק גדול מהיום לפניהם. סיכויים גדולים שלא יתנו לה לְיָבֵר. הכינה תרגילים בקבוצות. שִׁיבְרוּ הֵם, והיא תנוח. תהיה לה עבודה אחר הצהריים לבדוק את התרגילים שלהם. אבל איך תסביר את האיחור שלה? אולי עצרו אותה במשטרה והטלפון הלך לה לאיבוד? זה קרה לה פעם כשחצתה את הכביש באור אדום וסירבה לתת פרטים לשוטר, אמרה לו שלא יציק להולכי רגל, בעוד כל הנהגים שבאים מהצד לא נותנים לה זכות קדימה באור ירוק. מאה שקל היא שילמה. אילו הייתה הולכת לבית משפט בטוח הייתה מזוכה.

עדיף לשמור את התירוץ הזה להזדמנות אחרת, כשתרצה להתחמק מטיוול שנתי אולי. החתול השחור מסתכל עליה מהסלע בחשד. עכשיו היא עושה את עצמה לא רואה אותה. מוציאה מהתיק שלה שני כריכים עטופים בנייר. מושיטה אחד לחתולים. הם מתקרבים קצת, השחור מצטרף בצעדים איטיים לחברים שלו, כאילו לא באמת מתכוון. מתחלקים באוכל. אוכלת את הכריך שלה, מקפלת את הנייר ומכניסה בחזרה לתיק.

אם תמצא תירוץ משכנע היא יכולה להספיק לשיעור הרביעי, אמנם "חלון", אבל היא חייבת לחזור על החומר, בשיעור החמישי יבוא המנהל לכתה טית/1 לראות איך היא מלמדת. ריבי התייעצה עם כמה חברות מהאוניברסיטה, והכינה שיעור ספרות על רחל. כינרת, שם הרי גולן. מסתכלת בשעון, עדיף לשבת כאן בשמש החורפית ולקרוא את החומר.

תטלפן עכשיו, תגיד שהיא מגיעה לשיעור מבחן, תגיד שהתרגשה, שלא הרגישה טוב, שלא יכלה לטלפן, הייתה לה מגרנה נוראית ולא יכלה לדבר. תגיע ישר להפסקה השנייה. לפני השיעור.

להיות בחדר המורים בהפסקה זה לא תענוג גדול. אם אין מקומות ישיבה פנויים היא תעמוד במטבחון עם המעשנים, אפילו שהריח מגעיל אותה. לא מתאים לה לפני השיעור-מבחן היום. כל מה שצריך זה שיהיה שקט. לא להתעצבן אם לא מצביעים. הם דווקא לא יצביעו, לא יעזרו לה להצליח. המתוחכמים האלה יודעים שהיא נבחנת, אבל לא יעזו להפריע על יד המנהל, יעשו את עצמם נחמדים כאילו.

ריבי עוברת את המעקה ומשתרעת על סלע גדול מוצף שמש. שוכבת על הגב, התיק למראשותיה. החתול האפור והחתול הלבן מתקרבים אליה, מתכרבלים לצידה.

המשובץ, המפוספס והאפור מחליפים קולות ומבטים לא רחוק ממנה. השחור, מפויס, מחזיר לה מבט ירוק.

אחרי הלימודים היא תלך לקונדיטוריה הקטנה של לייבל בארלזוורוב להירגע קצת. רק שבדרך עוד יש לה שיחה עם המנהל על השיעור. היא יודעת בדיוק מה יגיד לה. כבר עברה את זה פעמיים השנה. מעדיפה להשתתף בסימפוזיון של החתולים.

מהזווית שלה על הסלע היא רואה רגליים עוברות למטה ולמעלה במדרגות. צעדים איטיים וכבדים בעליה, דילוגים קלים ומהירים בירידה. מה הם ממהרים.

ריבי עדיין לא מוכנה לעמוד מול המנהל. הבטן מתהפכת לה רק מהמחשבה על הפגישה איתו. בחודש מאי היא בטוחה שיפטר אותה. מה היא צריכה את כל הלחץ הזה. תלך להיות מלצרית. הלוקחות שלה לא יפריעו לה לעשות את העבודה ועוד יגידו תודה אם תהיה נחמדה אליהם.

השמש החורפית עוטפת אותה בחום מרגיע, לאט עיניה נעצמות, והיא שוקעת בתנומה, מלטפת את החתולים שלידה.

לאחר עוד שעה כבר ברור לה לגמרי מה שלא רצתה לומר לעצמה מהבוקר. היום לא תגיע לבית הספר.

אולי מחר תביא פתק מהרופא.

היא קמה מהסלע, נפרדת מידידיה החדשים, יורדת במדרגות ללייבל. במדרכה מקדם את פניה ריח הבצק הנאָפֶה. מוצאת שולחן פנוי במעבר הצר בין דלפק העוגות והקיר, מזמינה קפה עם מקל גבינה חם. מניחה את התיק שלה על הכיסא לידה ומחייכת לעצמה.

יעל הרטמאיר

פּוֹד

אם תכנסו לבית שבסוף הרחוב
תעלו את שלוש המדרגות שבכניסה
תכנסו דרך הדלת הפתוחה
תלכו בדממה לאורך המסדרון
(בשידה מימין המגרות פתוחות לרווחה)
תעברו בזהירות את הסלון
(זכוכיות על הרצפה)
תעלו שתיים עשרה מדרגות לקומה השנייה
תפנו שמאלה במסדרון
תעברו את החדר הראשון
(מאחורי השאגאל מציצה הכספת)
תכנסו לחדר השני מימין
ותציצו לתוך הארון
תגלו אישה לא צעירה. מכורבלת בתוך עצמה. מתפללת.

מוטי שובל, הקטנוע האדום, 2012, שמן על בד 90x70

תרגיל: שירי הייקו

מאחורי האדים שעל המראָה
מחכים לי
פני

חצי מגדל חול, דלי
וכדור טניס
שוקעים
באפלה

מתחת לחבל
מטפף
חתול

גרגרי חול
בין השנים -
סלט ירק

צלצול המטבע:
בין בקבוק לשמיכה
מתרומם ראש פרוע

רק אהבה בערה בו

אפשר להתחיל ספור כן:
"מת" היא זרקה לחלל
לא, זה חריף מדי לא כך מתחילים ספור.
ולמה שלא יהיה חריף? בחיים מתר ובספורים אסור?

אולי אתחיל כן:
עליתי לאוטובוס הביתה
שמתי את הילקוט על המושב לידי וחשבתי על עקדת יצחק
חשבתי גם על עיניו החמות של המורה לתנ"ך כשפתאום נעצר האוטובוס והיא עלתה
פניה לזהבות מתחת למטפחת, אוחזת שני סלים
שמה פעמיה ישר אלי
נדחקת ונדחפת בין הנוסעים
העינים שלה נטועות בי
רוצה להגיד משהו...

אולי אתחיל בתאור האננה?
אתאר את השמחה השירים והרקודים
כשהגיעה האננה לנמל חיפה
ואבא משכמו ומעלה אהוב ומכבד
רק אהבה בערה בו...

ימים ולילות יושב על המטה וגופו נוטה קדימה
ראשו כפוף ונשען על מקל ההליכה שלו
עיניו ספק פקוחות ספק עצומות נטועות באריחי הרצפה
הספרים היקרים ללב מנחים על כסא קטן...

נדחקת ונדחפת באוטובוס הצפוף
"אבא שלך מת" היא צועקת לי.

נג'וראן זועבי, **אוקטובר 2010**, 2011, שמן על בד 100x150
זוכת פרס הצטיינות ביצירה פרוייקט גמר 2011

נג'וראן זועבי, **מהמגירות 2010**, 2011, שמן על בד, 60x40
זוכת פרס הצטיינות ביצירה פרוייקט גמר 2011

איתמר פרנס, **ללא כותרות**, 2012, עט על נייר, 28x21
זוכה פרס הצטיינות ביצירה פרוייקט גמר 2011

איתמר פרנס, **Puppets**, 2012, שמן על בד, 120x80
זוכה פרס הצטיינות ביצירה פרוייקט גמר 2011

פולו לבנה

בוקר. קריר כאן בחוץ. צמרמורת עוברת בגופי. אני מתבוננת סביב, ערפל דליל מכסה את האזור. החורף מגיע, אפשר להרגיש כבר באוויר. אני יושבת על המדרגה בכניסה לYELLOW עם כוס קפה בנחה, שחור חזק עם חצי כפית סוכר, הדבר היחיד שגורם לי להתעורר בשעות בוקר מוקדמות שכאלה. ברקע מתנגן לו שיר מהרדיו המאולתר של התחנה "היא אמרה לי תראה, החיים דיי קלים, נשכור לנו חדר בדרום תל אביב ונחיה כמו גדולים". יאללה, אני חושבת לעצמי, מה הייתי עושה עכשיו בשביל להרגיש חופשייה, בשביל לעשות מה שבאמת בא לי בלי לדאוג כל הזמן לכסף. אם הייתי נולדת לאבא עשיר, לא הייתי בחיים מתקרבת למקום הזה, גם לא בעד שום מענק שבעולם. גם כן עבודה מועדפת. אני רואה את הלקוח הראשון מגיע מכיוון מעבר החצייה. שתיים פרלמנט, שוקו, וסנדוויץ' טונה אני זורקת בנחרצות ליוני שספק יושב ספק שוכב על הכסא מחוץ למשרד, מחכה ללקוחות שיגיעו לתדלק. יש לנו מנהג בוקר שכזה, לנחש מה הלקוחות יקנו. זה מחזיק אותנו ערניים ומעביר את הזמן. אני אומר סנדוויץ' צהובה, אומר יוני. נחיה ונראה. אני קמה ממקומי, לוקחת שלוק מהיר אחרון לפני שהוא מגיע ונכווית בקצה הלשון. שיטטט, לעזאזל אני מתעצבנת. עוד לא למדת לשתות קפה שחור אה? כשתגדלי תודיעי לי. גם כן יוני הזה, גדול ממני בעשרה חודשים וחושב שהוא יכול להיות אבא שלי. אני מעקמת לו פרצוף ונכנסת לחנות.

עשרים ואחד שקלים בבקשה. אני פונה ללקוח בחיך מאולץ של בוקר. אה, ואני רוצה גם בבקשה שתיים פרלמנט. אני נמתחת למעלה על קצות האצבעות ומצליחה להוריד ממדף הסיגריות שתי קופסאות. הפעם, אני מגישה לו אותם בחיך גדול מאוזן לאוזן. יוני'לה, אכלת אותה, אני מהרהרת לעצמי, צוחק מי שצוחק אחרון.

השמש כבר עלתה והכבישים התמלאו. כבר לא שקט כמו מקודם. הדבר העיקרי ששומעים עכשיו זה את הצפירות הבלתי פוסקות. כולם לחוצים, ממהרים לעבודה ולבתי הספר, נוהגים כמו משוגעים שאחז בהם דיבוק. הם יעשו הכל כדי להגיע ליעד בזמן. הרמזור מורה אדום. הראשונים בטור הם בעל ואישה במכונית פרטית כסופה. הם נראים מתווכחים שם בפנים, הבעל מזיז את הידיים לכל עבר והיא שקועה בשמשה, נראית מיואשת. בטח עובר עליהם בוקר קשה. משאית הבטון המאיימת שמאחריהם חוסמת את ציר ההשתלבות, וגורמת לעוד נוהגים עצבניים להצטרף לסימפוניית הצפירות. בתוכה יושב לו נהג מזוקן ועל צווארו שרשרת זהב שמנצנצת ממרחקים. הוא מניח את ידו על החלון שפתוח למחצה בשלווה, לא מתרגש ממה שקורה מסביב, כאילו הוא היחיד שקיים בעולם. איזה ערס. הבחור של העיתונים כבר תפס את מקומו הקבוע באמצע הצומת. יוני כבר הספיק לחטוף לו עיתון אחד בדרך ולסיים לקרוא את כולו תוך חמש דקות, בלי לדלג על שום פרט ולו הקטן ביותר. אני לא מבינה איך הוא מצליח לעשות את זה כל כך מהר, הוא ממש סורק את המילים כמו רובוט ומעבד אותם במוח בשניות. ממש מוטציה. "שמעת יוני? אתה מוטציה!" אני צועקת לעברו. הוא מסמך לי עם העיניים המכווצות שלו שזה הולך להיות הסוף שלי. הוא שונא שאני עושה לו פדיחות מול לקוחות. אבל לא איכפת לי, אני אוהבת להקניט אותו.

אני פונה לאחור כדי להיכנס לחנות ופתאום קולטת אותו בזוית העין מתקרב עם מכונית הפולו הלבנה שלו. אי אפשר לטעות, קוביות המזל האדומות שתלויות על המראה הקדמית מאשרות שמדובר בו. אני לא מאמינה שהוא כאן. אני רצה פנימה, עומדת מול מקרר מוצרי החלב, ומכניסה במהירות את קצוות השיער שברחו להן בחזרה לתוך הכובע. הגבר הלטיני שלי, כך אני קוראת לו באסיפת הבנות של שישי בצהריים. הזיפים העדינים האלה, והשיער השחור שמסודר בדיוק כמו שאני אוהבת, פרוע טיפה מקדימה, שובב, אך עם זאת גברי. הוא נכנס ואחריו משתרך לו שובל ריח הבושם הממכר שלו, שמתערבב במהרה עם ריח הדלק הכבד שאופף את החנות. בוקר טוב, אני מחייכת לו עם העיניים ורועדת מהתרגשות מבפנים. בוקר אור, הוא משיב בחיך גברי וחושף את שיניו הלבנות המסודרות זו אחר זו בצורה מושלמת. הפוך חזק, אחד סוכר, וקרואסון גבינה? אני שואלת, למרות שאני לא באמת צריכה לקבל את אישורו. אין כמוך, כל הכבוד שאת זוכרת, הוא מניח על הדלפק שטר של עשרים שקלים, ומדפדף בעיתון שהיה מונח עליו ממקודם. אני בוהה בו וחושבת לעצמי, ברור, איך אפשר לשכוח. קח, הנה העודף שלך, אני מושיטה לו את היד מתפללת לחוש את ידו המחוספסת נוגעת בידי. עזבי, תשאירי לך את העודף, מגיע לך, את עובדת קשה. תודה, אני משיבה לו באכזבה נסתרת ומושיטה לו את כוס הקפה והקרואסון שהזמין. טוב שיהיה לך יום טוב, ואל תפסיקי לחייך, זה יפה לך. הוא מפנה את גבו ומתקדם לעבר היציאה. ביי, יום טוב, אני משיבה לו ומוסיפה בליבי, תחזור מהר, אני כבר מתגעגעת.

מאותו הרגע הכל הפך להיות קל יותר, פשוט. החיך לא ירד לי מהפנים. אנשים הגיעו לתדלק אחד אחרי השני בקצב מסחרר ובלתי פוסק, ולמרות זאת הרגשתי כאילו הכל מסביבי שקט, רגוע, נעים. יוני צחק עליי ושאל אם אני חולה, הוא לא הבין מה קרה לי ולמה אני מתנהגת כאילו הרגע חזרתי מאיזה סדנת ויפאסנה במדבר. הוא גם לא יבין, אף אחד לא יצליח להבין את מה שאני מרגישה עכשיו.

הימים עוברים להם והמחשבות מתרוצצות במוחי. אני לא מפסיקה לדמיין אותו ואת עיניו המהפנטות ששואבות אותי לתוכן בכל פעם מחדש. הוא פשוט מושלם, הראשון שהצליח לסחרר אותי ככה, ואפשר לומר שיצאתי עם לא מעט גברים. איך הוא עושה את זה, איך הוא גורם לי לשכוח מכל הצרות, לא לחשוב על אף אחד ועל שום דבר חוץ ממנו. אני אוזרת אומץ ומחליטה שבפעם הבאה כשהוא יגיע אפתח איתו שיחה אמיתית שמורכבת מעוד מילים מעבר להיי, ביי, קרואסון גבינה והפוך חזק.

יום חמישי היום. הבוקר התחיל עייף. הכביש עוד רטוב מהגשם שירד בלילה והקור משתק. אנחנו יושבים בכניסה לחנות, יוני עם הסיגריה והעיתון שהספיק לקחת מהבחור מהצומת, ואני עם הקפה של הבוקר. תאמיני לי, הוא אומר, מבאס לקרוא עיתונים, רק דברים שליליים כתובים בו, רצח, התעללויות, תאונות דרכים, שחיתויות, דיי נמאס כבר, למה שלא ישמחו אותנו קצת, מה קרה, גם על דברים טובים צריך לכתוב לפעמים. לא פלא שתחום הפסיכולוגיה משגשג במדינה, זה בזכות האזרחים שלנו שנמצאים בדיכאון תמידי. די, תפסיק לקטר, אני חוטפת לו במחאה את העיתון מהיד ומתחילה לדפדף בין הדפים, אני אמצא לך כתבה חיובית שתחזיר לך את הטעם לחיים, טוב? לא משנה מה תגידי, הוא מוסיף, אני עדיין אחשוב שהעם שלנו הוא עם שיועד להסתכל רק על חצי הכוס הריקה. אני מגלגלת את עיני במבט מתנשא וממשיכה לדפדף בין הדפים. ככל שהעמודים עולים במספרם אני מתחילה לחשוב שיוני צודק. אבל אני לא יכולה לתת לו לנצח, אני חייבת למצוא בכל העיתון הזה לפחות כתבה אחת טובה. אני סורקת את הכתוב בעיני במהירות, מנסה לחקות את היכולת המוזרה של יוני אך מבינה במהרה שהיא שייכת רק לו וחוזרת לרפרוף האיטי. מורה הכה

ילדות

הפאטיו שהיה מואר באור שמש מתחיל להחשיך אט-אט. רוח מן הים נושבת והם יושבים על שטיחים ומשוחחים בשטח המואר.

אמי מוזגת תה לתוך כוסות זכוכית קטנות ומזמזמת שיר. לידיה יושבת נונה רחל, לוגמת מן התה ואומרת בקול רם כדי שכולם ישמעו - "א-ש" "א-ש", וזה סימן שהתה טעים ואפשר להוסיף לו בוטנים. נונה רחל לוקחת מן המחבת החמה חופן של בוטנים שניחוח קלייה עולה מהם ומפזרת בזהירות לתוך הכוסות.

כולם שותים ומדברים. אחר כך מבקשים מאבא שיספר סיפור.

הפעם אני לא מקשיבה, לאט לאט ניתקת מחברתם. נדמה לי שאני שומעת קריאות. עמוק לתוך החושך אני רצה. לא רואה כלום. מרגישה את הרגליים שלי אבל לא רואה כלום. החושך מקיף אותי, החושך רץ איתי. אם אושיט יד בטח אגע ברולה, זאת שחוטפת ילדות ומרעיבה אותן. אני מכניסה ידיים לכיסים ומדביקה אותן חזק אל גופי. כל הרולות שחורות ויש להן אף ארוך ושומות על הפנים, כך אומרת אחותי. גם אני שחורה. קולות מעורבבים של צעקות וצחוקים אני שומעת. זה בטח הדיבור שלהן. הן רבות עלי עכשיו. אני רצה בכל הכוח, הידיים שלי משתחררות מן הכיסים, אבל לא איכפת לי. כמו גיבורה מקבלים אותי הורי, אבל נונה רחל אומרת, הפּוּרְוּלָה הזאת לא פוחדת בכלל מן החושך, וכולם צוחקים. אני לא יודעת מה זה פּוּרְוּלָה, אבל אני יודעת שזה משהו מאוד קטן. על כל דבר שהוא קטן וואומרים שהוא פּוּרְוּלָה - צוחקים. אני מפנה להם את הגב ושוב פותחת בריצה לפגוש מחדש את החושך הזה.

תלמיד בן שש באזור השרון, נמצאה גופתם של אם ובה בדרום תל אביב, תאונה קטלנית בירושלים - הנהג נהרג במקום, אני מחליטה לעצור וקוראת את תקציר הכתבה. צעיר בן עשרים וארבע מירושלים נהרג בהתנגשות רכבו בעץ. הצעיר ששב מבילוי לילי סטה ממסלולו מסיבה לא ברורה והתנגש בעץ בכניסה לירושלים. מותו נקבע במקום. צוות החקירה ממשיך לחקור את נסיבות האירוע. אני מתבוננת בתמונה בתחתית העמוד וצמרמורת אוחזת בכל אבריי. בבת אחת היד מאבדת את הכוח להחזיק וכוס הקפה נשמטת מידי ומתנפצת לרסיסים. אני מחזירה את עיני לתמונה ומתפללת שטעיתי, שמה שראיתי לא באמת נכון, אבל אי אפשר לטעות, קוביות המזל האדומות מתנדנדות על המראה הקדמית.

ביזנס עם פרות

להסביר את התחושה הנעימה הזו, כשאני שוכב ככה עם הפנים לכיוון הרפת. אני מסתכל על הפרה וחושב כמה קש היא כבר יכולה לאכול, ואיך זה שלא נמאס לה לאכול כל הזמן את אותו דבר. שולמן יושב על הספה ומסתכל עלי ועל הפרה. מעניין מה הוא מבין ממנה עכשיו. אולי אני אשאל אותו פעם.

הפרה הזאת. אני יכול להסתכל עליה שעות. היא פשוט לא עושה כלום. יושבת לה ככה, שעות על גבי שעות, אוכלת מהקש הצהוב, שותה מים מהחבית השבורה שחצי מהמים נשפכים ממנה כשממלאים עם הצינור, ובעיקר - שוכבת. אני מקנא בה. נראה כאילו שום דבר בעולם לא מטריד אותה. לא מתי סבא יצא מבית חולים, אם דוד חנוך יבוא או לא יבוא לבקר השבוע. כלום. מאז שאני זוכר את עצמי אני אוהב את הבקרים האלה של שבת, כשאבא לוקח אותי לפינת החי ואחריה לרפת של שולמן. זה תמיד כשאימא חוזרת ממשמרת לילה בבית חולים ואז אנחנו הולכים כי היא אומרת שהיא צריכה "להשלים שעות שינה". אני מתעורר כבר בשבע, שותה שוקו שאבא מכין לי, תמיד מתוק מידי אבל טעים, ורואה טלוויזיה עד שאימא מגיעה בשמונה להכין לנו כריכים לפני היציאה. יש לאבא משאית ענקית, איתה הוא מסתובב בין החנויות ומחלק את הממתקים שלו, "הסחורה" כמו שהוא קורא לזה, וכדי לעלות עליה אני צריך לשים רגל אחת על המדרגה, ואבא דוחף אותי מלמטה למושב שלי. פינת החי של קיבוץ "גבת" מפורסמת בכל העמק. בכל שבת בבוקר מגיעים לשם מלא משפחות וילדים כדי ללטף את הארנבים ושאר החיות. רק אני ואבא הולכים שנינו. אני אוהב את זה, כי אני מרגיש שאני היחיד בעולם בשביל אבא באותם רגעים. הביקור בפינת החי קצר יותר מהביקור ברפת של שולמן, אליה אנחנו הולכים ישר אחרי הגן חיות. שולמן חבר של אבא. הוא מפעיל את הבריכה של הקיבוץ בקיץ, ואבא מוכר לו "סחורה" לקיוסק, וככה הם נהיו חברים. אבא אומר שהוא כמו ד"ר דוליטל מהטלוויזיה. שהוא מבין את החיות שלו. לא הבנתי איך מישו יכול להבין את החיות שלו בלי שהן מדברות, אבל ככה אבא אמר ואני תמיד שוכח לשאול. לשולמן יש רפת גדולה עם מלא פרות, וחוות סוסים עם סוס לבן כל כך יפה, כאילו הוא הוציא אותו מהסיפורים. מול הרפת יש לשולמן מחסן כזה עם ספות בחוץ, והוא תמיד מכין לאבא "בוץ של שולמן", והם יושבים ומדברים "ביזנס" כמו שאבא אומר. לי יש פינה משלי בחצר: הערסל של הבן של שולמן שתלוי בין העצים הענקיים שיש לו בחצר, בדיוק מול הרפת, במרחק של כמה מטרים מהגדר של הפרות. שולמן סיפר לנו פעם, שלפני שהבן שלו התגייס ונהרג במלחמה, הוא היה שוכב שעות על הערסל ומסתכל על הפרות, ממש כמוני, והוא אוהב שאני יושב על הערסל ומסתכל עליהן כי זה מזכיר לו אותו. אבל אני כבר לא אתגייס שולמן אומר. עד שאגיע לגיל צבא כבר יהיה שלום ולא יצטרכו יותר חיילים בכלל. אבא אומר שכל הפרות נראות אותו דבר. אבל זה לא ככה. אני יכול להבדיל בין כל פרה ופרה, למרות שאבא טוען שזה בלתי אפשרי. יש אחת שמנה, הכי שמנה ברפת, שעליה אני יכול להסתכל הכי הרבה זמן. היא גם מסתכלת עלי. כשהיינו מגיעים אני ואבא, הייתי רואה איך היא מבחינה בי, ומתקרבת לגדר. כאילו יש בינינו מן הסכם שעכשיו זו השעה שלנו, השעה שבה אנחנו מסתכלים אחד על השני ונרגעים. זה מצחיק קצת, כי יש לי "ביזנס" עם הפרה: כשהיא מתחילה לאכול מהקש הצהוב הצמוד לגדר, אני קם, ניגש למקרר הקטן שלי הספות של שולמן, ולוקח לי פחית קולה. תמיד יש לשולמן פחיות קולה במקרר. הוא אמר שהוא קונה אותן רק בשבילי, והוא עצמו בכלל מעדיף מים מהברז בחצר. אני לא יודע

לבגרות

א.

מול המראה
הלבנה מבצבצת -
היכן נעוריי?

ב.

בחלוני חושך. הבוקר מסרב להופיע היום. זכרתי שכיוונתי שעון לחמש וחצי, אך האדרנלין הקפיץ אותי מוקדם יותר. מחשבות השווא מאמש נעלמו ואת מקומן תפסה אופטימיות זהירה שיודעת כי מקומה לא מובטח. השעות האלה הן שעות לאילי, הן שייכות לעולם אחר אליו אני מתקדמת ללא שליטה: עולם של שיער שיבה ותה בוקר, ביסקוויט ללא טעם, קמטים, פיגמנטציה ודאגות. המחשבה על עוד רבע שעה בחמימות השמיכה מתגנבת לה, ניצוץ ילדותי המעורר את זכרון ההתכרבלות האינסופית שהייתה אפשרית כשעוד לא הייתה קיימת אחריות לאחר, רק לי. אך בהינף יד אני מרימה מעליי את השמיכה שריח הכביסה עוד דבק בה. המחשבה נעלמת.

הקור מוביל אותי לשירותים. יכול להיות שזו גם השגרה של הגוף שדוחפת אותה להתרוקן לפני שעוד יום מתחיל. העיניים נעצמות לשמע הקילוח ואנחת רווחה יוצאת מפי. או, חם ומשחרר. יש ימים שההרגשה הזו משתווה לאורגזמה, כשהשלפוחית זועקת להשתחרר ובאחת מתרוקנת.

ניצבת אל מול הראי ובודקת שינויים. הלֶבְנָה קופצת לה ממקום למקום כאילו מכריזה שכבשה את מקומה ולי אין מה לעשות נגדה. אינני יכולה להתיק אותה מן השורש כי אז תגענה שתיים במקומה. היא צוחקת לאידי, יודעת שממנה אני מפחדת יותר מאשר מהילדים שמחכים לי בבית הספר עוד שעה וחצי. השעור השני בחיי. אני יכולה לצבוע אותה או לתת לה גוון אחר, אך המחיר גבוה. וקשה ממנו המחשבה על הגיל המתקרב במהירות, כמעט ודורס אותי.

לא פעם אני חושבת עליו, על המספר שפותח עשור חדש לחיי. שוקלת על מאזניים דמיוניים את החסרונות מול היתרונות, רוצה לצחוק לנעורים בפנים ולומר שהיום אני יודעת ומבינה יותר, אך הלבנה מקדימה אותי במראה, משקפת לי מציאות שאני מסרבת לראות, די בהצלחה, בגלל העליה בדיאופטריה. זו המציאות שנוקשת על הרשתית ואומרת לי להתעורר, לא לבהות. אין מספיק זמן גם לזה.

מתלבטת לגבי משחת השיניים: זו לחניכיים רגישות או זו שתרגען את פי ותיתן לי הרגשת בוקר טוב וריחני? חניכיים: הרי הגיל כבר אומר את שלו, והנה התגנבה עוד מחשבה שלפני

חמש שנים לא הייתה עולה אפילו, וגם אם כן, הייתה נדחית על הסף. ביריקה הראשונה לכיור, הלבן מתערבב עם אדום, ואני ממשיכה לשפוף. בעדינות אמנם, כמו שציוותה עליי לפני חצי שנה, הגברת שמקדמת את הסברת החניכיים. אך החניכיים, כמו כולי, רגישות למגע.

חוזרת לחדר השינה להדליק מקור של חום כדי שאוכל לעבור מבגדי הלילה הנעימים להופעה היומיומית המחייבת הסתרה, שחלילה לא יראו פיסות נעורים מקועקעות בעורי. פיצ, זווי קצת, אני מבקשת ממנה, אבל היא מחכה שאלטף, שאתן נשיקה על הראש הקטן שלה כדי שתוכל לילל לי בוקר טוב ואז לעבור לרגליים של אורי. חם שם. עדיין לילה בגזרה השמאלית של המיטה. גם לי מתחשק להתכרבל ולהצטופף איתם יחד, אבל זה יחכה לשבת. במרוץ החיים שלי אין זמן לבזבוז. מספיק הפסדתי חלק ממנו ועכשיו, צריך למהר.

לגופי עדיין הפיגמנה הוורודה. שמה ידי אל מול החום ועוצמת עיניים. שכחתי להביא את הבגדים שטרם נבחרו. שוב שקעתי במחשבות. האמת, שבעניין זה אין להאשים את הגיל, זו נטייה טבעית שלי מאז ומעולם לשקוע. נראה לי לעיתים שהעולם כולו חי בתוכי ואני נותנת לו מרחב מחייה עד שהוא מתפשט ועושה בי כרצונו. אז, כשתחלואי כולם מקננים בי, אני נעלמת בלי לשים לב. וכשאני כבר שמה, יום חדש בפתח ואיתו עוד פעם האופטימיות הזוהירה.

הצצה חפוזה בשעון מראה לי מחוג קטן על שש ומחוג גדול על תשע. חצי שעה שלמה חלפה לה ואני עוד בהרהורי. מזל שקמתי לפני השעון. כנראה משהו בגוף יודע לכבד את כל מחשבות הבוקר האלה, שעד לא מכבר לא טרחו להופיע בשעות מוקדמות כל כך כי ידעו שרמת הערנות תהיה אפסית. הן ידעו להגיע בשלבי עוררות מאוחרים יותר, לקראת צהרי היום, ולא להפתיע בגיחה פתאומית.

אחרי שנים ללא קשר לזמן, אני עונדת שעון על היד כדי שאוכל להיות בשיעור עם האצבע על הדופק. הרגשה מוזרה עם שעון פתאום, כאילו אני המנצחת על מקהלת הזמן. ואם כבר יש לי שליטה בו, האם לעצור? לחזור לאחור? להריץ קדימה? ולמה לא פשוט להיות? שהרי אין דמות ממשית עם אקדח לרקתי שדוחקת בי. זה רק הקול הטורדני שקם לתחייה לפני חמש שנים ומאז לא משחרר אותי מנוכחותו.

לא החלטתי מה ללבוש. חשבתי להכין עוד אתמול בערב את ההופעה הבימתית השנייה בחיי, אך שיחה מירושלים הקרה הסיחה את דעתי. אמיר, ששוקד על לימודיו שם, מתקשה לעשות סדר בביתו ובחוליו. כשהיינו קטנים, הוא היה אלרגי אליהם, לא הסכים בשום אופן להביא אחד הביתה, רק כלב. ואני רציתי מאוד גור חתולים. כשעזבתי את הבית, הביאו לי שתי חתולות שננטשו באיזה מוסך. אמיר לא היה מוכן לבוא לבקר מהפחד שהאלרגיה לא תניח לו, וגם כאשר הגיע, היה מצויד להגנתו בלורסטין ובכמויות של ממחטות. כל זה עבר כשקדי הגיעה לאימא שלי, המליטה חמישה ונעלמה. כנראה האחריות לחיים החדשים הרחיקה ממנו אלרגיות ישנות. או אולי זו אותה התבגרות מייאשת שפוקדת גם אותי עכשיו, קצת באיחור. כשאני שואלת לשלום חתוליו אני בעצם שואלת קצת גם עלינו, עליו ועלי. הגעגוע אמיתי וסוחף. נסחפתי במחשבות. הלוואי שבאופן דומה היו האצבעות נסחפות על המקלדת. והנה הדבר הכמעט-יחיד ששאני שמחה בו, בתוך הבגרות הנוכחית, הניסיון לכתוב באומץ את חיי. ועכשיו, להתלבש. מזג האוויר מתעתע בי כבר שבוע. שכבות של חום נמסות עלי ברגע שהשמש מפציעה, ובשיטה זו אני בוחרת את בגדי-חולצה ארוכה דקה לכשאתקלף, מעליה סוודר כחול בשביל להתחמם, שני זוגות גרביים-אחד עד הברכיים ואחד עד חצי מהן, גינס עבה ומגפיים. עדיף את הכתומות, הן הכי פחות בלויות, ונותנות לי צבע בחיי.

מרתיעה קומקום ומחממת פרוסת לחם בתנור. בינתיים פותחת את המחשב ומסתכלת על הדף הריק שמחכה להתמלא. אך הבוקר אני ריקה מיצירתיות זמינה. את מקומה במוחי תופס

האדרנלין, המחפש לאן עוד ניתן להתפשט. בקושי רב אני מתחילה להקליד-

מול המראה

הלבנה מבצבצת

נעורי -

מי צריך אותם בכלל?

- אני. לא כזיכרון נוסטלגי מתרפק, אלא כיכולת גנטית: החיות שקיימת בי. שעתידה לקום לתחייה. ועדיף לפני אפריל 2012, לפני שתתחלף קידומת הגיל, לפני שתיסגר ההתבגרות ותיפתח הבגרות.

לא בטוחה שאני מוכנה לה.

שמרית ברזני

שתי גרסאות

א

היום הייתי אומרת לך שהקסם מתפוגג
שכל עריץ צריך עבד, ואל תבין אותי לא נכון - כולנו עבדים.
מצחיק איך אני דורכת על השבילים שלנו ולא מרגישה שומרגש
מביטה בארובות בתי הזיקוק
גם הן הפסיקו לעבוד.
חמודים היינו.
עכשיו יש בי רק חמלה, עליך שלא ידעת לאהוב ורצית להיות נאהב
ועלי שלא העזתי לבקש.
זוכר את מבוכת יום ראשון? כשחזרנו מהבית ולא ידענו מי יגיד למי שלום קודם
הגבות שלך היו מתכווצות אז במבוכה.
מעניין איך שכחתי את זה - אני שהייתי זוכרת הכל
הרי לשנינו זיכרון טוב
ואף על פי כן

ב

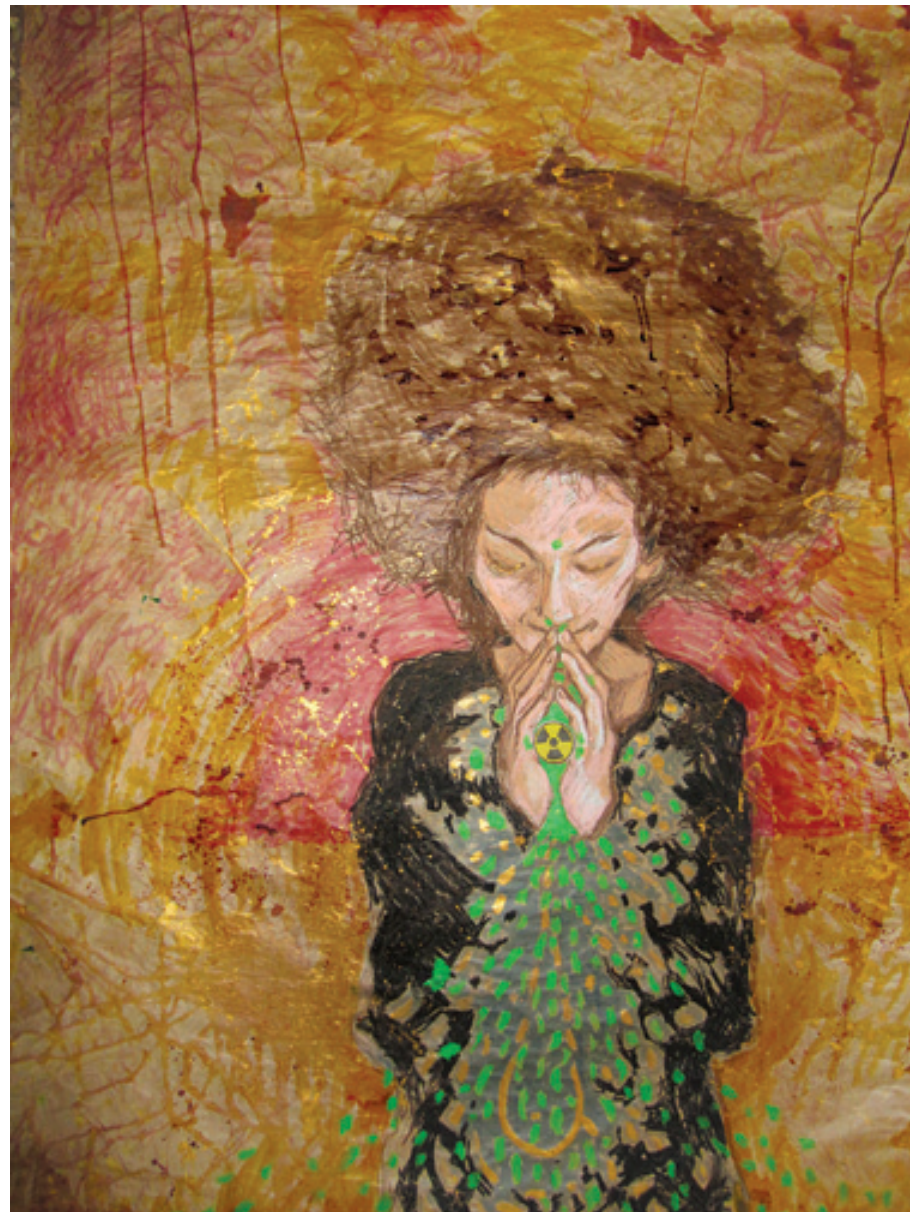
"כמו הטיטאניק" אני אומרת לך, מרגישה איך הספינה מתקרבת לקרחון
שנינו משקיפים על קו החוף של חיפה.
בחסות החשיכה אני דורשת ממך פעם אחת תשובה.
ואתה איש של מילים כתובות, מכווץ גבות במבוכה - שותק.
אני חושבת על השיעורים שהעברנו יחד. איך אמרת לילדים שאנחנו חברים
ואיך בדרך חזרה תמיד - רק במקרה היית נרדם עלי, נוגע לא נוגע.
כל הכמעטים שהיו.
"אני עם ליאת" אתה אומר בקול מגמגם
אני מרגישה איך האורות מתרחקים ממני.
איך החוסר ודאות מפנה מקום לידיעה הברורה
בלי להביט בכך שוב אני מסתובבת
שוחה אל סירת ההצלה

מקורות הגנגס

גרסה א'

סוף העולם זה פה. ליבי הולם בחוזקה, אני חשה בעוצמה כל תו ותו בגופי. המאמץ הזה, להגיע לגבול יכולת גופך מטהר את הנפש. אני מסוגלת לכל, מסוגלת ליותר משחלמתי אי פעם, ליותר משקיווייתי. מסביב שקט מוחלט, הרים מרהיבים עוטפים אותי. לכל הר צבע וסיפור משלו. אני לבד כל כך אבל כלל לא חשה בודדה, רק תוהה מתי יעירו אותי מהחלום הזה. אני פה, אני מזכירה לעצמי ללא מנוחה, אני פה ואני חיה את החלום בדיוק כמו שרציתי. ומה אז? מתגנבת לראשי מחשבה, מה יהיה אחרי זה, אחרי שהחלום יגמר? כבר 83 ימים אני חייה את החלום ואני כל כך מפחדת מהרגע שבו תחל ספירה אחרת, הרגע שבו תחל הספירה של מתי הפסקתי לחלום. אני יודעת שייגיע הרגע שבו זה יקרה, הרגע שבו אני אסתכל על התקופה המטורפת הזאת, על התקופה הנפלאה ביותר בחיי ואצטרך לחשוב עליה כעל עוד תקופה מהעבר. אני ממשיכה ללכת ומרגישה את כפות הרגלים שלי נפוחות מכאב. אני מתעלמת, ממשיכה ללכת מבלי לרחם על רגליי, על עצמי. אני מתרכזת בנוף למרות שהכאב מפלח את מחשבותיי ללא הפסקה. אין מקום לרחמים עצמיים, אני משננת לעצמי. לא עוד. עננים מרחפים מטה מפסגות ההרים, עוטפים ברכות כל פרח, כל סלע ובעל חיים שמצוי בדרכי. נראה כי הנוף מסביבי קורא את חולשתי, את מכאוביי, בא לקראתי, מרגיע, מלטף ומערסל אותי בעדינות. איך הוא יודע לזהות את הצורך, את הרצון שלי במגע, ביד אוהבת. איך הוא מצליח לעודד אותי, למשוך אותי קדימה.

אני לא בטוחה כמה זמן אני כבר הולכת. ההרים הצבעוניים שנראו בבירור רק מספר רגעים קודם לכן כוסו בערפל סמיך, ערפל שתוך מספר רגעים הפך עצמו מאוהב לחונק, למאיים כל כך. רגלי כושלות תחתי, אני כועסת על עצמי, על האמונה האווילית שלי בכוחותיי. אני כבר לא רואה הרבה, רק כמה צעדים קדימה, אך אינני מוותרת. אני חשה את התרמיל שעל כתפיי כשק עם סלעים אימתניים וכפות רגליי כואבות כל כך עד שכל צעד וצעד הופך לסבל כל יתואר. אני חדלה מלחשוב וממשיכה לצעוד מבלי לדעת לאן פני מועדות. אינני יכולה לחזור כעת לאחור. אין מקום לפחד, לא אצלי, אני חייבת להמשיך ללכת קדימה. רק קדימה. אני ממשיכה לצעוד במעלה הר שאין לו סוף. השמים מתבהרים מעט ואני מבחינה במרומי ההר במבנה קטן שמבצבץ מתוך הערפל. אני נושמת לרווחה ומתפללת שעייניי אינן מתעתעות בי. אני לא מגבירה את מהירות הליכתי, אינני מסוגלת. אני עולה במעלה ההר בצעדים קטנים, נשימתי כבדה, האוויר מידלדל לאיטו. קשה לי לנשום אבל אני יודעת שאני קרובה, שאני מסוגלת. הערפל שוב סוגר עלי אבל אני לא מפחדת עתה, כעת אני יודעת לאן מועדות פני. הדקות חולפות לאיטן, שאון קולות אנשים נשמע לפתע מהפסגה, תחושת הקלה ושמחה עוטפת אותי. מי היה מאמין שאני, שברחתי בכל כוחי מרעש האנושות שמחה כל כך למשמע קולות רמים של אנשים זרים. אין לי מילים לתאר את שמחתי. אני בפסגה כעת ופוגשת את אותם אנשים שפגשתי רק היום בבוקר, הבוקר שנראה כעת כה רחוק ושונה. ההרים שהתחבאו מפניי רק כמה רגעים קודם לכן מתגלים שוב בתפארתם. כמה יופי. כל הר מתבהר בזמנו, מציג עצמו לראווה בפני היקום. מתגאה בעצמו, ביופיו, כמו

ענבל מנדס פלור, **ללא כותרת**, 2011, טכניקה מעורבת על נייר אריזה, 158x130

טווס הפורש את זנבו בחיזוריו. אני נשענת על הצריף לצליל חריקת הפח הרעוע, עוצמת את עיני, מחייכת לעצמי ונושמת פנימה את קור ההרים המושלגים העוטפים אותי.

גרסה ב'

איזו קלישאה, טיהור הגוף והנפש. מוזר לחשוב שרק לפני 83 ימים האמנתי במשפט האווילי הזה - שאגיע למקום בו אוכל לנשום לרווחה ולהתנתק מכל מכאובי החיים. האמנתי בכך בכל ליבי, באמת. אבל כעת אני נמצאת בקצה העולם ורק חולמת על הרגע בו אחזור הביתה. סוף העולם זה פה ואני רק חולמת על להתכרבל במיטה שלי עם שמיכת פוך רכה לצד החתולה שלי. פרדוקס אמיתי. ליבי הולם בחזקה, אני חשה כאב עז בכל תו ותו בגופי. אני מנסה לשכנע את עצמי שאני מסוגלת לכל, אך גופי כואב כל-כך ודמעות נקוות בעיניי. אסור לי לבכות, אני מצווה על עצמי. רק להמשיך וללכת. נוף עוצר נשימה עוטף אותי, אך הוא נסוג לרקע מטושטש שאני בקושי מבחינה בו, לא מתמוגגת מיופיו כפי שדמיינתי כשחלמתי בהקיץ בערסל בחצר ביתי.

מסביב שקט מוחלט, הרים עצומים ואימתניים עוטפים אותי. אני בודדה כמו שמעולם לא הייתי. אני תודה מתי אני אתעורר מהסיוט הזה שהיה אמור להיות הגשמת חלומי. אני רוצה להיות אחרי כל זה, למחוק מזיכרונותיי את התחושות הקשות שאני חווה כעת. להמשיך וללכת, רק ללכת. כפות הרגליים שלי נפוחות מכאב, אני מנסה להתעלם מהתחושה הקשה, מנסה לחשוב על דברים שמחים. אני רוצה להיות חזקה אבל המחשבה היחידה שחולפת בראשי היא שהחלום שלי, הטיוח הזה היה צריך להיות אחר, טוב יותר. דמעות זולגות מעיניי ואינני יכולה לעצור בעדן. מעולם לא ידעתי כאב כזה. אני נכנעת לכאב, לדמעות ולא רואה דבר מלבדם. עננים כבדים שטים לעברי, עוטפים אותי ואני חשה כי היקום מנסה לרמוז לי שאין זה מקומי בעולם. הנוף מסביבי מזהה את חולשותיי, את מכאוביי ותוך שניות בודדות ערפל סמיך ומפחיד עוטף את גופי, חונק אותי.

אני לא בטוחה כמה זמן אני כבר הולכת, רגלי כושלות תחתי, אני כועסת על עצמי, על האמונה האווילית בעצמי, על חלומי שנגוז באחת. אני כבר לא רואה דבר, רק כמה צעדים קדימה. ההרים הצבעונים שנראו בבירור בתחילת היום כוסו בערפל מאיים. אינני יודעת לאן פני מועדות, אני חדלה מלחשוב, רק אינסטינקט חייתי ובלתי מוכר מורה לי להמשיך וללכת. למצוא את הדרך לחיים, לא להתייאש. אני לא רואה דבר סביבי וכבר לא מנסה להבין איפה אני. אין באפשרותי כעת לחזור לאחור. פחד עצום שולט בנפשי ואין איש לצידי. אני ממשיכה לצעוד במעלה ההר עד שלפתע אני מבחינה במבנה כלשהו בערפל. רגליי כושלות תחתי, אני מועדת ולא מצליחה לקום. אני בוכה בדממה, מרחמת על עצמי, על השפל אליו הגעתי. אני רוצה לקום אך גופי מסרב לי בעיקשות, אני חשה כמו חייה פצועה שניצודה. לא נותרו בי כוחות. אני צועקת לעזרה, מתפללת לאותו אלוהים שמחקתי מחיי לפני שנים רבות. אינני מסוגלת לקום. אני מתביישת בעצמי, שוכבת במקומי בתיקה.

השמים מתבהרים לאיטם ואני מבינה שאני מרחק של דקות ספורות בלבד מצריף רעוע שמצוי בפסגה. אני אוזרת את כל כוחותיי, קמה בקושי רב והולכת באטיות מספר דקות שנראות כנצח. נשימתי כבדה, האוויר מידלדל לאיטו. ככל שאני מתקרבת לפסגה נשאים קולות רמים של אנשים ואני ממשיכה לעלות במעלה ההר בתחושה של הקלה עצומה. אני בפסגה ופוגשת את אותם אנשים שפגשתי רק היום בבוקר, הבוקר שנראה לי עתה כה רחוק. הערפל מתנדף לאטו, ההרים שהתחבאו מפניי קודם לכן מתבהרים, כל הר בזמנו. אני פורצת בכבי. ניצלתי.

שרה שגיא

ד'ה ו'

אני יושבת בטעמון. זה בית קפה של זקנים. הוא בחר את המקום, וגם הקצה את הזמן: בדיוק שעה. אני פותחת את המחשב. עד שהמחשב נדלק המסך שלו משמש ראי. בדיקה אחרונה של שיער ואיפור. מבעד לשמשה אני רואה אותו מתקרב מכיוון רחוב הלל. אותות הזמן ניכרים בו. העוברים והשבים מזהים אותו ומסובבים את ראשיהם. המלצרים נרגשים "זה הוא?" "הוא בא לכאן" וניגשים לפתוח בפניו את הדלת. "איפה תרצה לשבת?" "שם" הוא מצביע לעברי. "כבר מחכים לי".

יריב, העורך המניאק הזהיר אותי מראש, "את לא נותנת לו להתחמק מהאלבום הפלופ החדש, וגם מהגירושים, וגם מההפסדים וגם מזה שהפיינשמקר לא עושה פרסומות". הסכמתי. אלא מה? בשביל הפרוטות שמשלמים בזמן ירושלים צריך לצלול עמוק לגיפה, ואחר כך עוד לקרוא לעצמי פְתָבֶת תרבות.

איך הוא עדיין מזהה אותי? בכל זאת, עברו כמה שנים. הוא מפלט דרך בין השולחנות ומתקדם ישר אליי. אני מרגישה את הפעימות.

מתי הוא הצמיח את הכרס-בירה הקטנה הזאת? בטח הסתתרה מאחורי הגיטרה כל השנים. מוזר לראות את כוכב נעורייך בלי הנגנים ברקע והתאורה המתוחכמת שמרככת את הקמטים. רוקר מזדקן. התלתלים השחורים שהיו פעם הסמל המסחרי שלו הפכו לשיער גוזז אפור-לבן מדובלל משהו, שלא מותיר זכר לעבר המפואר. גם הפנים שלו האפירו. לבוש בחולצת טריקו מהוהה, מתפוררת כמעט, מעל הגינס הנצחי המשופשף ונעלי האולסטאר. הוא לוחץ את ידי בחמימות. לחיצה חזקה ועוטפת. הקול שלו עדיין מלא אנרגיה, תשוקה אפילו.

כשכתבתי במעריב לנוער והוא היה בשיאו, לפני שנים, ראיינתי אותו. הוא שחרר אז להיטים לרדיו אחד אחרי השני. פגשתי אותו באולפן ההקלטות שלהם, ליד כיכר דינגוף. חיכו שם בחוץ המון נערות בגילי עם מיני והרבה שחור בעיניים, סתם מזדנבות או מעריצות. חטפתי בלק-אאוט ושכחתי את רוב השאלות שתכננתי לשאול. הוא לא התרגש מזה ואפילו נידב לי כמה שאלות. הוא היה צנוע וביישן והקול שלו המיס אותי לגמרי. לא בדיוק עיתונות לוחמת. גם אי אפשר להגיד שלעבור ממעריב לנוער למקומון הירושלמי של מעריב, להיתקע שם עשר שנים, לחלוק חדר פצפון עם דסק הספורט, כשכל יום מאיימים לסגור לנו תעיתון, זה יופי של קריירה.

מאז פגשתי אותו מדי פעם בבית טיכו או בבית האמנים בפתיחות של התערוכות של אשתו, כלומר, אשתו לשעבר, ובכל מיני הופעות בכורה. כרטיסים תמיד קיבלתי בחינם ואפילו יכולתי לחלק לחברים. גם עכשיו זה ככה. יריב המניאק דואג לנו לכרטיסים, לפעמים גם לדיסקים עם סינגלים לפני השמעת בכורה, העיקר שנביא לו חומרים לוהטים. אפשר לחשוב שמכרטיסים ודיסקים אפשר לשלם שכר דירה או את החשבון במכולת.

אבל - עובדה. אני עכשיו נפגשת איתו וכל הבית קפה מסתכל עליי בקנאה. כשהוא מתחיל לדבר אפשר לראות אוזניים מזדקפות אפילו במרחק כמה שולחנות. האנשים בקפה

מתלחשים ביניהם ומצביעים לכיווננו בהטיית ראש. הקול הזה. אי אפשר לטעות בו.
"את נראית יופי. לא השתנית כמעט," הדיבור שלו מתנגן כמו מתוך תיבת תהודה. נודף ממנו ריח של קצת אלכוהול והרבה סיגריות.

"גם אתה," אני שומעת את עצמי אומרת תוך כדי ניסיון להשתלט על הרעד בידיים.
מישהי ניגשת ומבקשת להצטלם איתו. ואז עוד זוג רואה ומבקש גם. בקצב הזה לא יישאר כלום מהשעה שלנו. דרך החלון אפשר לראות את מעבר החצייה לכיוון גן העצמאות. בכל פעם שהרמזור מתחלף נחיל חדש של אנשים חוצה את הכביש. חג עכשיו, ומרכז העיר שוקק חיים לרגל הפסטיבל. אנחנו יושבים ליד החלון וגם האנשים בחוץ לא מתעלמים. הוא אומר "זכרתי את הבית-קפה הזה מפעם. חשבתי שכאן הזמן עמד מלכת ואף אחד לא יזהה אותי".

כן. בטח. שכחת שגם אתה לא כל כך רחוק מהגיל שלהם.
מלצר צעיר עם קוצים בשיער וזיפים על הפנים ניגש לברר מה נזמין. הוא מזמין בירה ואני אספרסו כפול מחווק. המלצר שואל "לא תאכלו משהו?" ושנינו עונים ביחד "לא, תודה!" המלצר לא מוותר. "בכל זאת, אני אצ'פר אתכם בקינוח הבית". לא ברור מה עונים על זה.. אני מסתכלת על הידיים שלו. מגוידות עם ורידים בולטים אחרי כל כך הרבה שנים של נגינה בהופעות ובחזרות. תמיד העדיף לנגן ללא מפרט. אצבעות חזקות. כל המנגינות אצורות בהן. אני לא יכולה שלא לדמיין אותן בסיטואציות אחרות.
להתעשת מיד! להתחיל לשאול אותו על התקליטים שלו, אבל לא להתחיל מיד עם הפלופ הנוכחי. לפני שנה בערך הוא הקליט מחדש כמה מהשירים הישנים שלו. עד לשם הוא הידרדר? להקליט גרסאות כיסוי לעצמו?

אני שואלת אותו מה הטעם בכך. האם זה אומר שהוא לא שלם עם הנוסח המקורי. "זה היה הרעיון של מושיק, המנהל המוסיקאלי שלי." הוא עונה באדישות, "תתקשרי אליו. הוא ישמח להתראיין." הוא מתחמק מתשובה. מה? זהו? זה הכול? אפילו את זה קובעים בשבילי? המלצר מגיע עם המשקאות שהזמנו ועם ופל בלגי ענקי ועליו גלידות, קצפות וזיקוקים, כאילו אנחנו עוד בפאקינג אייטיז, ומיד מנצל את ההזדמנות: "אתה יודעת? גם אני מלחין קצת. אולי אפשר לשלוח לך שתגיד לי מה דעתך?" "אין בעיה," הוא עונה אחרי היסוס קל וכותב לו על פתק את הכתובת למשלוח.

אני מביטה החוצה. עוד רמזור משתחרר. עוד נחיל אנשים. בעצם מאז "שמשות בוערות" הוא לא הוציא אלבום מקורי או מוצלח. שלא לדבר על "קופים" שעוד לא יצא אבל כבר סומן במדיה כאכזבה לאחר שהושמעו כמה סינגלים. מול שפסטיבל הקולנוע של ירושלים עוד נותן לו כבוד. הערב הוא יקבל כאן פרס על תרומתו המוסיקלית לקולנוע הישראלי. אפילו ישאיר את טביעות כפות ידיו בשדרת הכוכבים בפתח הסינמטק. נהיינו הוליווד עאלק.

זבוב הולך על השולחן, מתקדם לעבר הגלידה שלנו. הזיקוקים כבר כבר. אני תוקה אם השאלות שלי בכלל מזיזות לו או שכל זה עובר לידו.

נכון. הוא עדיין ממלא אולמות. כל ההופעות שלו "סולד אאוט". אבל משהו שם אבד. זה כבר לא זה. המבקרים כבר לא עושים לו חיים קלים. שיתופי פעולה עם אמנים אחרים שבהם נאחו בזמן האחרון היו ירידה לזנות ממש.

"אם חושבים על זה," אני מנסה לחזור למסלול, "השם קופים הוא לא בחירה ממש מוצלחת כדי לבשר את החזרה ליצירה המקורית אחרי תקליט הקאברים.."

נראה שמהו במבט האדיש שלו מתעורר. "עכשיו שאת אומרת את זה אני יכול לדמיין איך המבקרים הנבזיים ייתלו בזה." הוא לוגם מהבירה, מנפח את פיו ומחניק שיהוק, ואז מוסיף "לקופים, כידוע לך, יש יותר ממשמעות אחת. זה אומר משהו גם עליהם.."

"כן. אבל זה לא רק השם," אני מגלגלת בפי את השאלה הבאה. טעמה מר כטעם האספרסו שזה עתה סיימתי. "גם השירים עצמם.. אולי היה כדאי לחכות עוד שנה ולהוציא משהו מגובש יותר?"

מתנתו הכפויה של המלצר הולכת ונמסה על הצלחת בינינו. גם הזמן הקצוב הולך ואוזל. הוא לא ממחר לענות. נראה כאילו שקע בהרהורים.

"את יודעת?" הוא מישיר אלי מבט, "מאז שראיתי אותך בפעם הראשונה שמתני לב שיש לך משהו עצוב בעיניים. מאיפה זה בא? מה את סוחבת איתך?"

אני לא מאמינה! זה התרגיל הכי משומש שאני מכירה. עכשיו ברור שתשובות אני כבר לא אקבל ממנו.

"למה בעצם הקדשתי לי רק שעה?"

"אני צריך להספיק עוד לראיון ברדיו ירושלים. ובערב - הופעה בצוללת צהובה" הוא מתרומם מכיסאו, "תתקשרי ונקבע עוד פגישה. אולי תבואי לצלם קצת בחזרות." בדרך החוצה הוא זורק "ביי. תודה, מתוקה. נמשיך בהזדמנות אחרת."

אין מצב שיקבלו ממני במערכת ראיון עלוב כזה. אני יושבת מול המחשב ומשלימה בעצמי את כל השאלות שעוד רציתי לשאול. בין לבין אני משבצת תשובות מתחמקות שלו. עורכת ומלטשת קצת. זהו. הראיון מוכן לשליחה. אני מכבה את המחשב והמסך חוזר להיות ראי.

אני שולחת כפית ארוכה אל הגלידה הנמסה. הוורוד התערבב בצהוב. אני מביטה בעצמי במסך-ראי טועמת מן הטעם המחליא.

יאיר אבידר

תמונת דמיון של חבר

גם אתה כָּבֵר כָּאֵן? בְּדֵלֶת?
עוֹטָה, מֵאֲפִיר וְלָבָן.
אֶתְמוֹל הָיִינוּ יְלָדִים מְצַלְמִים,
מְסַרְבִּים לְמַלְחָמָה,
עֹבְשׁוֹ מִמְקָדִים,
נְטוּעִים
מִתְכַּוְּנִים לְשִׁלְכָת
מִתְכַּוְּנִים
לְהַשִּׁיל אֶת מַה שְּׁמִיתָר
כְּדֵי לְהַקְבֵּר
אֲנַחְנוּ עֲרוּמִים.

23.10.2009

אלי טבול, (פרט ממיצב) תערוכת בוגרי המכון לאמנות אורנים 2011, זוכה פרס האוצר

פועה יצאה לכבות את השמש

הסדר

שוב שואלים - של מי את? "של מי את?!"
 או שלפעמים בגוף שלישי "ושל מי היא?"
 ככה זה אצלנו, מאחורי כל אחד עומד מישוהו אחר שהוא יותר ותיק, גדול או חשוב. ומאחורי האחר, עומד עוד אחד יותר גדול, יותר מוכר, יותר... הכול מגדול ועד קטן (עם הבדלי דת גזע ומין) ארוגים בתוך סדר.

אמא והדס מבינות מה צריך לעשות, מבינות את סדר הסדר. אני גם, אבל לא בדיוק, מבינה יותר מהן או פחות, אבל אף פעם לא כמו שצריכים.

מה שוודאי עברי ועבור היתר שהוא יבוא, הסדר, יבוא וישב עלייך.

הכול 'עושים לו מקום', והוא תופס תמיד יותר מקום ממה שעושים לו.

כובש, מיישר, מארגן באופן יחסי לאחרים ומוחלט לעצמך. הוא הוודאות בעלת הלחש המתמשך "ככה זה", "ככה זה", "ככה זה", "ככה זה", לחש ההופך לקו אופק אטום שעוצר את החלומות מלמטה כמו ההר שלא נותן לשמים להמשיך לרדת.

או של מי את? של מי?

בימים טובים אני עונה מיד של חפץ,

של 'מי מחפץ?'

של ניצה, ניצה גרבר, אבא שלי גרבר, מויש'לה גרבר,

לא, לא חקלאי.

וסבתא, אני מוסיפה ביוזמתי, סבתא שלי פועה.

"הייתה אישה טובה סבתא שלך, אבל סבא שלך היה משהר".

זמן המקום בקיץ

בצהריים, הכול היה הביל ואד לבן רבץ מעל העמק, ההר והים. לכן נראה היה שהזמן מתעייף מעצמו, קופא או נעלם.

אנשים ניסו להציל את עצמם איש איש בביתו, ממעטים לדבר, ממעטים בתנועה וממעטים את עצמם. רק הילדים היו יורדים אל הים שהמים שלו נעשו סמיכים מרוב חום ואי שם במעמקיו מוצאים מעט קרירות נעימה.

אחר הצהריים הייתה תחושה של הפשרה, מי הים היו מתכסים אדוות לבנות וכתמים כהים של מכות רוח ואז בהתאמה שמימית האנשים היו יוצאים מבתיהם. הגברים להשקות את השדות, הנשים את הגינות והילדים אל הרחובות.

כשהיה יורד הלילה החלה שעת ההתכנסות השנייה, ההתכנסות הרחבה, שבתוך אוויר הערב ובחסות החשיכה. בחוף נשמע כובד האפלה ובפנים קולות הגוף והגעגועים.

ואז, כשהיה עולה האור הראשון, מקדים את השמש ולוכד את קרירות האין שמש, היו הכול ממהרים לצאת אל השדה והגן כדי לתפוס את הזמן האפשרי, הקצוב בו אפשר לפקוח עיניים ולהתבונן בעצמך בטרם תסתיר אותך השמש ויבלעו אותך האדמה והאחרים.

קשה לומר האם זו עריצותו של היופי, או כיפת השמיים השקופה שסוגרת הרמטית את הים וההרים, בעצם לא היה שם איש שלא היה אנחנו.

אפילו עתה, מאה שנים אחר כך, כשאין שחר להתיישבות העובדת ומשקי האיכרים מבקשים להתממש כנכסי 'דלא-נייד', זמן המקום חודר את המיזוג ואת איכות החיים שמבטיחה הקדמה.

מאז שנכבשה בחלום ובאה לכאן כדי להיות אישה חדשה, במשך שבעים ושמונה שנים, סדר היום והלילה של פועה נקבע לפי זמן המקום,

דרישות האחרים,

והאדמה.

ההתרגלות להתנתק מהבפנים 1

בצהריים כשהסל היה מלא, יצאה פועה מהחושך שבין משוכות השעועית הגבוהות, היא ראתה שאור הצהריים פורר את העננים ומילא את העולם בכלום לבן וסמיך. אט אט ניתק האור הבוהק את כוח הכובד והפך את האדמה השחורה והמתולמת לים כבד בתוכו שטים בדממה השיחים, העצים, הערוגות, הבתים והכבישים שסביבה. הכול חוץ ממנה עצמה צף. חצר הבית שלה המתוחמת והמדודה נראתה לה משם כמו רפסודה ענקית עליה דשא, היביסקוס, ורד ובית. היא לקחה את המזמרה והסל, חצתה את הים, נכנסה הביתה וסגרה מאחוריה את הדלת. בחוף נשאר העולם.

ההתרגלות להתנתק מהבפנים 2

כשנכנסה, אור החוף הבוהק עדיין קבע את יכולתן של עיניה לראות. מתוך ההרגל וההתמצאות של הגוף הניחה בפינה את סל השעועית, נשענה על הדלת וחיכתה לעיניים שישבו אליה תוך שהיא מנופפת בשמלה וחולצת נעליים כדי להתקרר. תחת רגלה השמאלית הרגישה גירודים או דקירות. פועה שפשפה את הרגל ואל תוך ידה התגלגלו שלוש פנינים לבנות.

עכשיו הבינה את תחושת החוסר שהייתה תלויה לה כל הבוקר על הצוואר, מסוג התחושות שלמדה להשתיק כדי לעמוד במשימות החיים. על רצפת החרס האדומה היו פזורות הפנינים קטנות ולבנות.

היה משהו לירי במראה שנגלה לה - חוט קרוע, סוגר זהב נעול, פנינים ובחוף האדמה הטובה. אם לא הייתה זו מציאות חשבה לעצמה, אילו הייתי קוראת על כך בספר, היה המראה הזה דימוי ספרותי בנאלי ואפילו צפוי למצבי החדש בעולם. דימוי לבוקר הזה בו נפרדה מיעקב. אלא שפועה כבר התרגלה לחיים ולא נתנה לדמיון שנאחו במקרה לבלבל את דעתה. כבר מזמן התחייבה למקום ולכן כיבתה את הדמיון ואת יכולת המשחק ולא נתנה מקום לשום סיפור אחר. מתוך מחויבות עצומה לעובדות ופרטים שחזרה במוחה את תולדות השרשרת. אין צורך לציין שהשרשרת הייתה יקרה אבל רק בכסף, היא לא הייתה מתנת אהבה או ירושה

משפחתית. השרשרת הזו לא הייתה אלא רגע של געגוע ליופי בורגני שתקף אותה בטבריה לפני שלושים שנה ומאז נח על צווארה. כבר מזמן, חשבה שאין השרשרת הולמת אישה בגילה ולמעשה מעולם לא הלמה את החיים במושבה.

כדרכה לא התפתה לטיפוח המחשבה הזו ולא רצתה להתמסר לתמונות הזיכרון הקרוב והרחוק שהציפו אותה. היא עקפה את הפנינים ופנתה אל המטבח. התבוננה החוצה, שתתה כוס מים ולקחה קערית קטנה ושקופה. לאט לאט, בסבלנות, מהמקומות החשופים והנסתרים אספה את כל הפנינים וספרה אותן כדי שלפחות תדע כמה יש לה.

עם סיום המשימה סגרה את הצלוחית בעזרת נייר וגומייה ובאופן מכאני, כמו מי שמצייתת לסדר ומידה סידרה את שולי הנייר העודף כך שיתכווצו באופן שווה מסביב למפתח הקערית. התקבלה לקערית חצאית קטנה ויפה.

היא התבוננה משועשעת בצורך הילדותי הזה לקשט ולהפליג אל היופי שאחוז בשוליים, בדברים הקטנים, למצוא עונג במקום שאין בו שום צורך.

כעת התבוננה ארוכות אל החלל השקוף, אל הפנינים הנוצצות הנוגעות זו בזו ברכות ובלחישות. היא ביקשה כולה לשקוע אל היופי הקטן הזה, היופי התמים, השלם, שאין בו פגם, שאין בו דבר שצריך לתקן, יופי שבקרבנו יכלה להיות ולנשום.

אחרי רגע ארוך, קמה וסגרה הכול במגירת השידה במחיצת פריטים נוספים הדורשים תיקון. זמן "העתה" כיסה אותה כמו שמיכה עבה, היא נהייתה כבדה ועייפה.

פועה רצתה כבר לנוח, לא למות אבל לישון שינה סופית.

המעשה

בצהרי אותו היום נכנסה פועה למיטה בודדת שנשארה לה בסלון כדי לנוח.

היא דחפה אותה לעבר התריס הטוב ביותר שהיה בביתם, היא עדין לא יכלה לומר ביתה ולא רצתה במילים שנגעו במצבה החדש והעריירי, היא הייתה עייפה.

היא הידקה את שלבי העץ של התריסים עד שחרקו, עטפה את המאוורר בסדין רטוב, שטפה את הפנים במי גשם ששמרה בגיגית בחצר, לבשה כותונת, נכנסה למיטה ועצמה עיניים. קרירות נעימה מילאה אותה, מצעי הכותנה הלבנים שהיו נוקשים מהכביסה הידנית ומהייבוש בשמש רשרשו קצת והתרככו לקראתה.

היא עצמה עיניים והייתה כבדה מאוד ודומה שמצאה לה מקום קריר ואפל של מנוחה. אט אט חשה פועה בקרן שמש דקה, עיגול אור קטן שעבר את התריס ונגע לה במצח, במרכז המצח, במקום החשוף שבין שתי עיניה העצומות.

היא הסיטה מעט את הראש והרימה את השמיכה אבל המגע הזעיר לא שכח. היא הניחה את הכרית לפני התריס, סובבה את גבה אל החלון, את הפנים למרכז החדר וחזרה ועצמה עיניים.

אלא שעתה, מכיוון ירכתי הראש, מהקודקוד, היא חשה דקירה קטנה והתחממות. ככל שעברו הרגעים התרבו והתחממו דקירות האור עד שהייתה לה תחושה שמונחת על עורפה מברשת השיער של ג'וקה הכלבה.

פועה קמה, הזיזה את המיטה לקיר שבצד השני ונשמטה לתוכה שוב אבל כבר לא מצאה לה חושך משקיט. האור הדק בהק וחדר לתוכה - חדר דרך צילם של הריסים, דרך העפעפיים המורדים, דרך האף, עוד רגע ימיס את ארובות העיניים, את הלחיים ואת הגולגולת.

היא הרגישה שנגמר לה האוויר, שמתייבשות לה השפתיים, מתייבשת לה הלשון,

שמתייבש לה הגרון, שמתייבש לה הקול - היא לקתה באלם. היא לא יכלה לקרוא לאיש כי לא מצאה מילים ולא היה לה קול וגם לא היה לה למה לקרוא.

בדרך כלל הייתה פועה אישה שידעה ויכלה לקבל הכול במאור פנים, ידעה לתקן צינור דולף עם חוט ברזל בלבד, ידעה לשחוט יונים, למדוד את התפאורה בהצגות של מנחם.

אבל האור הזה שכבר מצוי היה בכל - מתחת לעצים, בתוך הבתים, אפילו בחדרים הכי נסתרים, שגילה, המיס, התיך וערבב היה יותר מדי בשבילה.

ואז, בעוצמה של חיים שלמים, פרצה החוצה כדי לעצור.

ברגליים יחפות ובכותונת היא הסתובבה סביב הבית, מבקשת את המקור, נחושה לחסום, לעצור את האור. היא רצה וחיפשה, חיפשה סביב הבית, רצה וסובבה וחיפשה סביב הבית,

סובב וחפש, סובב וחפש. עם כל סיבוב הייתה נחושה יותר ויותר.

אחרי שעה של ריצה לא נגרע דבר מכוחה, לא נשבר דבר ברוחה והיא המשיכה באותה עוצמה. אמנם לא מצאה את המקום המדויק, את התחלת האור, אבל מצאה שהאור החל להישר, עדיין לא כבה אך זוהרו הועם.

אחרי שעתיים נוספות של ריצה פועה עצרה בין עץ הגויאבה האדומה לעץ הלימון הצהוב והסתכלה באפלה היורדת.

מפויסת היא נשכבה בפינה על האדמה הלחה, הגושיה והקרירה שמתחת ללימון. היא נשכבה על צד שמאל, כתף שמאל ולחי שמאל שוקעות אל האדמה. ברכיים מקופלות אל תוך ידיה. בקרירות והאפלה שקעה אל השינה. היא ישנה שינה עמוקה כשגופה נבלע אט אט בכל פעם במרחק נשימה אל תוך חיבוק האדמה.

אחרי 24 שעות, בשעת השקיעה ביום שלמחרת התעוררה פועה אל החושך, יצאה ממחילת גופה והייתה מאושרת.

היא שקעה באור מעומעם של זיכרונות שבחרה מימים רחוקים. הגוף שלה זכר את הנכדים אבל בפיה שאלה של מי הילדים? מאז שגברה על השמש מצאה לעצמה מנוחה נכונה במיטה הבודדת בביתה. אנשים המשיכו לבוא והיא שמחה. בטבעיות החליפה את שמותיהם של המבקרים שבאו בשמות מבקרים שרצתה. היא הפליגה בזמן, נפרדת מהשנים הבוגרות וחוזרת למקומות רחוקים. שבה לעיר מולדתה הקרירה, לבית הוריה, מתבוננת בכל דרך השמש האירופית ששבה אל תוכה. פועה יצאה לכבות את השמש ועצרה את הזמן.

שניהם לא הפריעו לה יותר.

והאחרים

גומת העובר הקטנה שילדה פועה מגופה, נשארה פעורה אל השמיים. רחש הפריון של העשבים השוטים שבחצר, בן זוג נצחי למוות ולעזובת הבית, הצמיחו את הקייצת ואת הינבוטים, את החרדל, החלמית והסרפדים.

אנשים אהבו לחשוב על פלא הגומה הפלא שפעם סדק את עריצות האדמה שהיו שקראו לה אמא. ה"גוף החסר" קראו האנשים לגומה ואהבו לספר ולהתגעגע לזמן של פועה. במשך הזמן כשרגליים רבות כבר כבשו להן שביל מהשער אל הגומה ואזניים רבות שמעו את הסיפור, התמלאה הגומה במים שקופים. נחום הביא לשם דגי זהב והם חיים שם בשלום עם סרטן הנחלים הערירי שבהליכה צידית הגיע יום אחד אל הגומה בכוחות עצמו בלבד.

כמו הזיכרון שמגיע ואז עוזב את הגומה באלכסון.

מיכלי גרנדוס, פרט מתוך סדרה, 2008, רישום עט ואקוורל על מפית, קוטר 20

מיכלי גרנדוס, נאחזת, 2011, תחריט על נייר, 30x40

אורית אלון, **ללא כותרת**, 2011, תצלום צבע, 180x100

אורית אלון, **ללא כותרת**, 2011, תצלום צבע, 180x100

ים של לילה

לְחֹפּוֹ שֶׁל הַיָּם
שָׁכַן בֵּית סָבִי,
פָּשׁוּט וּמְלֵא אֶהְבָּה.
אֶהְבָּה לְתוֹרָה,
אֶהְבָּה לְנִכְדֵימִי,
עֲרָגָה לְמִשִּׁיחַ לֹא בָּא.
גְּדֵלְתִי שָׁם בֵּין
יָמִים לְיָמִים
יְשֻׁנָּה בְּמִטַּת סִבְתִּי.
רֹאשִׁי מוֹל חֲלוֹן
הַמְשַׁקִּיף אֶל הַיָּם,
הַמְגַלָּה לִי בַלַּיִל
צְפוֹנוֹתָיו.
עֲצַמְתִּי עֵינֵי
נִפְקְחוּ אֲזֵי אֲזֵנֵי
וְרִחֵב וּפְחַד לְבָבִי,
אֲוֶשֶׁת הָרוּחַ
מִשְׁחַקֶּת בְּגֵל
הַתְּלָה בְּחִלּוּמֵי.
נִשְׁאַתִּי אֶל עַל
עִם קוֹלוֹת
מִיָּם רַבִּים,
אֲדִירִים.
וְנִמְלָא אֲזֵי לִבִּי
חֲרָדָה וְסַעְרָה,
אֲחֻזָּהוּ,
רֹאשִׁי סִחְרָחַר.
הַמֵּית לִבִּי

בְּלוּלָה בְּקִרְבּוֹ,
סַעְרָנוּ הַיָּם וְאֲנִי,
הוּא אֶת שְׁלִי,
אֲנִי אֶת שְׁלוֹ,
עַד שְׁקִטוֹ נִימִי,
וְשְׁלוֹ.
קָרָאתִי שְׁמַע,
חֲלִיתִי,
שֶׁתִּמְתַּק תְּנוּמָתִי,
וְנִמְתִּי
לְבַקֵּר מֵאִיר
מִפְּנֵי אֶפְלַת
לֵיל שְׁחֹר
בְּיָמִים.
וְזָקְנִתִי מֵאֲזֵי
וּבֵית סָבָא שׁוֹמֵם
וְעֵדִין רֹאשִׁי מוֹל חֲלוֹן.
יְשֻׁנָּה עִם לֵב עַר,
מְכַלָּה וּמְקַשֵּׁב,
אוּלֵי הָרוּחַ
תָּבוֹא.
תִּשְׁחַק הִיא עִם גֵּל,
הַנִּלְל,
וְתִכְאֵיב,
לַיָּם הַשְּׁחֹר בְּלִילוֹת.
וְסָבָא יָקוּם
לְאַרְץ יִשְׂבַּע
וְיִבְכֶּה
כְּדִרְכּוֹ קִינּוֹת.
וְאֲזֵי
עוֹד נָאִיר
בְּקֶר חֲדָשׁ,

מִתְעוֹרָר מִשׁוֹפָר
שִׁישְׁמַע.
לֹא שׁוֹפֵר סָבִי,
אֶלָּא זְקֵנוּ
זֶה שְׁעֵדִין לֹא בָּא.

הנשים של מנדא

הן תמיד היו שם
הנשים של הכפר,
תמיד בסף תודעתי
קרובות אלי,
עד שהתנדענו
חפשותי לחצות
מרוח של זמן
כדי לגעת בחיים.
מבעד למרחק הדק
נפתחו נתיבי לבבות,
במפגש על יד שלחן
אחרי עמל והשקמה של יום, עלתה
גאות של גאונה ושל שביעות רצון
מעשי ידיהן להרחיק
ולגרש רסיס מני זדון.
ואשה יקרה ושמה נהיבה, Wahiba,
עלתה מתוך צורת חיים
בחקו החם של רגש ה"ראת-כבוד",
מעולם לא חשבה
"אני ואפסי עוד" ...
כך זורמת, סדורה על אופניה - חכמתה,
טבולה בטבעיות.
במעט כפלים מגילה - גילי -
השארתיך,
לעמד בזה השער
להדף כל צליל זיוף

מוקדש בהוקרה לנהיבה חג'יראת
תרגם לערבית: אמין אבושיכה

נסוה מן כפר מנדא

כُنْ دائماً هناك
נסوة القرية،
على عتبة وعيي،
ومقرية مني
إلى أن تعارفنا
بحثت لأجتاز،
فاصلاً زمنياً
كي الأمس الحياة.

من خلال مسافة رقيقة
فُتحت مسارات القلوب،
بلقاء على طاولة
بعد عمل وتكبير يومي، علا
مد من الفخر والأرتياح
بكسب أيديهن، لإبعاد
وطرد ذرة عمد مني.

وامرأة طيبة اسمها وهيبة،
سمت من صميم شكل الحياة
في حزن شعور التوقير الدافئ،
لم تفكر مرة
" لا يوجد أحد مثلي" ...
هكذا تناسب، رتيبة بهيئاتها - حكمتها
مغموسة بالعموية.

جيلي، ضعف جيلها تقريباً
تركها،
تقف عند تلك البوابة
لصد كل صوت تزييف

مخصص لتكريم وهيبة حجيرات
ترجم إلى العربية: أمين أبو شيخه

פאטמה שואן, מתוך הסדרה: **מקום לשניים**, 2011, שמן על בד, 90x120

פאטמה שואן, מתוך הסדרה: **אדמה**, 2011, שמן על בד, 110x120

סדנת שירה

[הנחייה: יעל גלוברמן]

1.

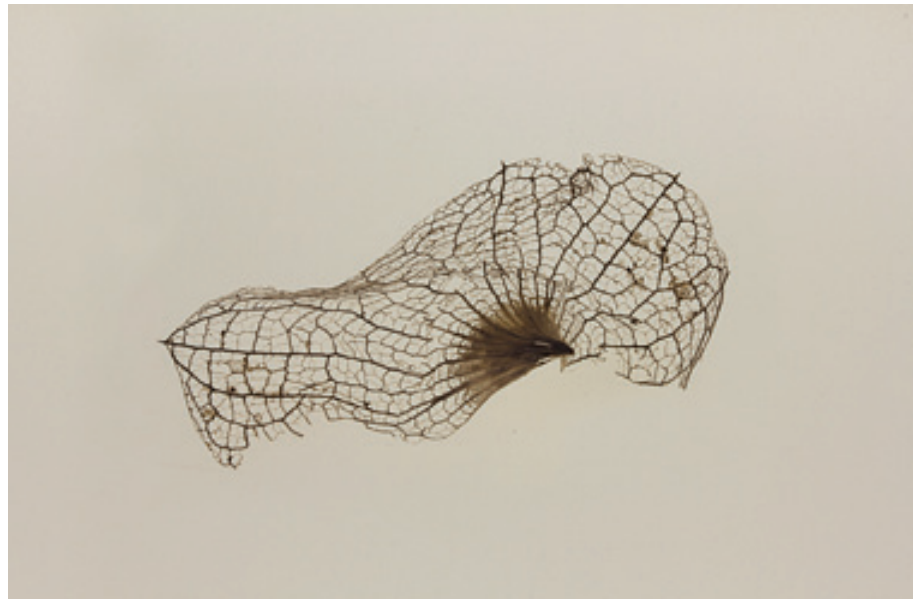
2.

1. מאג'דה חלבי מרעי, **ללא כותרות**, 2012, דיו על נייר, 25x19
2. מאג'דה חלבי מרעי, **ללא כותרות**, 2012, דיו על נייר, 25x18

ידי הִזְהַב שְׁלִי מְחַרְרוֹת כְּכַבְּרָה.
 הֵן שְׁחַתְלוּ,
 שְׁהִנְיחוּ בְּסֵל,
 שְׂכֵסוּ,
 שְׁפַתְחוּ, שְׁעִסוּ, שְׁנָסוּ
 שְׁלֹא תִבְכִי בְּכֹלֵל.
 אֵת מְפִלְיָה לְיָמִים רְחוּקִים מְאֹד.
 גָּשָׁם אַחַר מִסְתַּבֵּר לָךְ בְּשִׁעְרוֹת.
 אֵת שׁוֹמֵעַת אוֹתִי מִבְּעַד לְשִׁפּוֹפְרוֹת הַלּוֹלוֹת
 וְאֵין לִי מַלְיָם.

הַלֵּב שְׁלִי כְּמוֹ דָג זָהָב
 מְפַרְפֵּר בְּמִים עֲכוּרִים.
 לוֹ יָכַל, הִיָּה קוֹפֵץ לִבְשָׂה,
 מִנִּיחַ לְרַגְלֶיךָ בְּקִשָּׁה
 אַחַת שְׁתַּמְלֵא.

טָנָס בְּלִי נּוֹצוֹת,
 פּוֹתַחַ עַד קִצָּה הַכְּלוֹת
 אֵת הָאֵין הַמְרָהִיב,
 הַצְּבִעוֹנִי.
 אֵת מִתְעוֹרְרָת, קוֹ יֵשֶׁר
 בְּתוֹךְ צִיּוֹר ,
 מְחַפֵּשֵׁת נְפַח
 כְּמוֹ עֵנָן קָשׁוּר אֶל חוּט,
 מְשַׁתְּנָה תְּדִיר
 כְּדִי לְהַסְרֵג לְמִצִּיאוֹת.

דורית ועדיה, **ללא כותרת**, 2012, צילום

חפצי חיים

בתוך הבית הריק
אני עומד מולך
כמו ארון ספרים ענק.
עצמותי כבדות ממלים,
צלעותי רופפות כמדפים ישנים.

את עומדת מולי
כמנורה כבויה.
הנצרה החולמנית
הקיצה מחלומה.

ראיתי אותך
אז, במדורה השנתית -
השתלחבות הילדים
הציתה
גצים ראשונים, שבמהרה
דעכו לגלים,
זמנים מפקמים.

זכרונות דליקים
עולים באוב
ומתפוגגים.

נשארו רק חריקות.
רהיטים עם דפק,
חפצים חיים.

Take away

הספר החום
נבלם בענן החלב
ושוקע לקרקעית.

ימי הקפה האגדיים שלנו
צפים מן המשקע.
הצפנו את המקומות הננוחים
בקיטור אדיר,
סילוני -
ומה שנשאר
זה רגש ברה,
סלוני.

הספר לא מקל,
הקפה מתקתק
והחלב שלנו
החמיץ.

דורית ועדיה, **ללא כותרת**, 2012, צילום

דורית ועדיה, **ללא כותרת**, 2012, צילום

האמת שלך

האמת שלך

נפתחת דרך העיניים.

כל גופך נראה

כמו נשוא קצת באויר,

מרחף, נוגע.

יש בך את הדבש הזה החם, המתוק

שאולי מטשטש לרגעים את ריח המר.

ולי נחת ללגם,

ולבחר,

ואז שוב.

מכאן

מכאן את נראית אחרת,

המשך של הקיר בחדר, ששומר את היים בחוץ.

ללא עשן האניות, שמציר אדים על פני השמשה,

לא הייתי יודע שאת נושמת.

את חלון צר ליים הפתוח.

אלו הייתי יודע, לא הייתי עגן.

כלכותה

שניו חסרות.

עכברוש נח לצדו.

קפסה ריקה של חמאת בטנים

נזרקת מחלון סמוך.

במקום אחר

לחיי היו מאדימות,

פני מפנות,

הייתי מניחה לזה להתרחש.

אבל כאן אני שונה,

עוצרת,

מתקרבת,

מסתכלת בפניו.

ואז, בכל זאת

אני הולכת.

מכשיר שמיעה

עכשו אפשר כּבּר לְהבין.
 ציוץ הצפורים הרחוק נשמע היטב.
 אפשר לעצם עינים
 ועדין לדעת שהן מתקרבות.
 הרעש אינו
 מפחיד אותי יותר,
 וברגעים נדירים של שקט
 נפתחת דממה אמתית.

מילים

מבעד לחלון ראיתי אסף של מלים:
 רוקדות ברחובות עירי שטופת השמש,
 אוכלות צמר גפן מתוק וקופצות על חבל.
 המלים שהיו בי
 מתגודדות בחצר ביתי,
 הולכות-מכות בינן לבין עצמן.
 אלה מלים שרציתי לפספס,
 שהברחתי מתוך ידיעה
 שמא יחזרו אלי שוב.
 אלה מלים שמלאו את חדרי
 בצבעים של אפר ושחר.
 הושטתי ידי החוצה ותפסתי
 מלים אפלות עם מלים של נרד וכחל,
 יצרו לי שיר לשנים.

אשתי

בְּסִמְטָאוֹת וְרוֹנָה
היא עֲבָרָה, מֵהָר יוֹתֵר מֵהָרוּחַ.
כָּלֶם נֶעְצָו עֵינַיִם
וְרַק אָנִי חֹשֶׁבְתִי:
כָּל כֶּף דּוֹמָה לָהּ -
שְׁעָרָה אֶסוּף בְּקַפִּידָה,
תֵּיק אֶפְנֵתִי שֶׁל הַמַּלְאָה הָאֲחֵרוֹנָה,
שֶׁמֶלֶתָה שְׁחוּרָה וְאֹרִירִית -

כְּשֶׁהיא חֹלְפָה עַל פָּנַי
הַקִּיר תִּמְרָה בִּי
לְזַכְרוֹן מֵתוֹק שֶׁל שָׁנַיִם.

ציטוט

כֹּה אָמַר קֹהֵלֶת
אֵין חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ
כִּבְרָ אֲזֵ הַבַּיִן שְׁנֵתִּבֶלְבֵּל -
מָתִי לְהוֹשִׁיט יָד וּמָתִי לְהִרְפוֹת
מָתִי לְהִיִּשִׁיר מִבֶּט וּמָתִי לְהִשְׁפִּילוֹ
מָתִי לֹאמַר אָנִי, מָתִי אַתָּה
וְאִיךָ יִשְׁמַע הַקּוֹל
אֵין חֲדָשׁ, אָמַר -
רַק שָׁמֶשׁ, שֶׁתֵּאִיר לָכֶם אֶת הַדֶּרֶךְ חֲזָרָה.

חוף נודיסטים באיביזה

הבטתי בהתחלות

של אנשים.

השמש צבעה בהם

את ספוריה

והים ספק תרוץ.

אומרים, עירם

הוא פרולוג של הגוף -

ואפילו?

רציתי שישארו זרים לי,

לא לדעת את ספורם.

משחררת מהצרך להסביר

העזתי בסוף להתחיל.

תצלום, פריז ספטמבר

הניקון המשכללת שלו מתמקדת בי.

רוח קלה משחקת בחצאית שלי,

זאת עם הפרחים החומים הקטנים.

קניתי אותה יום קדם בטאטי.

אני עומדת ברחבה של פנסיה גותית

ששכחתי את שמה.

תראי איך הצריחים נמתחים הכי גבוה שאפשר

וארבות של אור פולשות דרך חלון רוזטה.

עדין אני רואה אור אדם-כחל

נופל על המזבח --

היינו יכולים לשבת עכשו בקפה שישב בו

המינגווי או סארטר,

לשרטט אי אינטימי בתוך המון אדם.

אחר כך היינו חוזרים להשתגע

בין המצעים.

נדמה היה שיש לנו זמן בשפע. עכשו

קשה להאמין עד כמה היינו בזבזנים.

בסופו של דבר הייתי בפריז

עם גבר אחר.

זו הייתה כנראה ההחלטה הנכונה.

החלטות נכונות מאריכות את החיים.

דף

אֲנִי חָנוּךְ דָּף חֶלֶק.
וְאֶפְלוּ לֹא דָף שָׁלֵם
אֶלֶּא רַק שׁוֹלֵיוֹ;
זָכוֹן מְקַפֵּל בְּקֶצֶה;
סוּד כְּמוֹס.
אֶהְבֵּתִי פַעַם אִישׁ
שֶׁהָיָה בָּא בְּיָמַי וְקוֹרֵא לִי דְבָרִים
מִדָּף
עַד שֶׁהָיִיתִי רוֹעֵדָת
בְּקִצּוֹת אֲצַבְעוֹתָיו.

טלי מילשטיין, **ללא כותרת**, 2011, עפרון צבעוני על נייר, 28x21

מיכל לבר

לילית*

1

בשאתה קורא לי אשה
אני מרגישה את זה במתנים.
הייתי רוצה לומר, בחלצים -
אבל קדם-כל, זה שם.
אמנם נולדתי כהה
אף בתוכי הדם גועש.
ערה בלילות, חסרת מנוחה
כמו צידת,
בצפרנים תולשת מעלי את כסות הבושה -
קרא לי לילית. אל תקרא לי אשה.

2

פתאום הבנתי למה נשים נמשכות למחוכים.
הן מרגישות נשיות -
המתנים יותר צרות להקבק
והגברים בקלות באים לאסף את הלילית
שתצא החוצה.

אמיר ברזל

זה לא בגלל סקרנותך, פנדורה

זה לא בגלל סקרנותך,

פנדורה.

אם היית יוצאת להגע מחדרו של פרומתאוס

היית רואה שקל האסונות כבר החלו

הרבה לפני שפתחת את התבה -

בשרק הגעת

וכל הגברים פתאום הבינו -

יש אשה.

שלומי ללוש, דיוקן עצמי עם כתונת פסים, 2011, שמן על בד, 120x80

שוב התאהבתי בפסל

יקירי,

שוב התאהבתי בפסל. אני יודעת, אתה תגיד שזו חולשתי לגברים יפים אבל אני אענה לך שזו חולשתי ליופי באשר הוא. אין לך מה לקנא, הרי גם כך התאהבתי על שום יופיך, אבל, ובעיקר, על שום אנושיותך.

ראיתי אותו לראשונה הבוקר. אני לא יודעת איך לא הבחנתי בו עד היום, הרי זו לא הפעם הראשונה שאני מחליפה פה רכבות. הגעתי אתמול בלילה והלכתי ישר למלון, אותו מלון שלושה כוכבים עגמומי שאני מתאכסנת בו כבר שנים, מאלה שעשרות כמותם פזורים מסביב לתחנת הרכבת. עליתי ישר לחדרי. חדר ליחיד. אתה יכול לתאר לעצמך איך הוא נראה. מהמנורה שבמרכז התקרה דלח אור חיוור, מתי לכל הרוחות יפסיקו להשתמש בנורות חוסכות-אנרגיה האלו, צריך היה לאסור על השימוש בהן לפחות בבתי מלון, או לפחות בחדרים ליחיד, כיסוי המיטה הדיף ריח של אבק וטבק, אותו טבק מתקתק שאבי היה משתמש בו, אבל חדר האמבטיה הבהיק בלובנו. התקלחתי והלכתי לישון. נרדמתי מיד.

כל הלילה ליווה משק כנפיים את שנתי אבל רק בבוקר, כשנכנסתי למסעדה שבקומה השישית, הבנתי למה. בחוץ היה עדיין אפור, השמש זורחת פה מאוחר בעונה זו של השנה. גשם דק ירד וכיסה את העולם בקטיפה רכה, ואז ראיתי אותו. הוא עמד על גג התחנה, זוהר באור יקרות, כאילו זה עתה נחת מכוכב אחר, על פניו הבעה השמורה לאלים ולימינו סוס מכונף. לא יכולתי להתיק את עיני ממנו. התיישבתי ליד השולחן הקרוב לחלון, שתייתי שלוש כוסות קפה, שהיה מצוין, ואכלתי בריוש, שהיה פריך וחם, והתבוננתי בו דרך החלון הגדול הפרוש לכל רוחב החדר.

ממקומי בקומה השישית יכולתי לראות את הכניסה לתחנה, את שלושת השערים הענקיים הנפתחים אל הרחבה שלפניה ואת המפלס העליון, עליו עמד אהובי, ידיו שמוטות לו לצדי גופו והוא מהלך בנחת לצד סוסו, כמי שחוזר הביתה לאחר מסע ארוך. בצידה הרחוק של התחנה עמד סוס נוסף שרוכבו לצידו, דומה לאהובי אך לא זהה, בידו האחת אחז ברפיון במושכות ובידו השנייה הצל על עיניו. מעליהם התנוסס הגג, עשוי אבץ שהוריק כבר מזמן, ובתוכו, ואת זה אפשר לראות רק מבפנים, מרוקעים חלונות זכוכית גדולים המאפשרים לאור היום להיכנס פנימה, אבל היום, אפרורי ואפל, כמו בשעת דמדומים נצחית, וגגה של התחנה נראה צף בערפל, והסוסים נראים כעומדים לשוב ולהמריא, לפרוש כנפיים ולחוג מעל העיר, כאילו לא הייתה זו עיר אירופאית קרה אלא סמרקנד או בגדד, משאירים את האיש הרחוק ממני, משקיף, ידו מצלה על עיניו משמש של מקום אחר או זמן אחר.

בהמשך, לאורך הגג, אפשר היה לראות חיה, זאבה אולי, מיניקה את גוריה, ראשה מופנה לאחור בדאגה.

ניסיתי להבין את סוד קסמה של התחנה. נזכרתי שספר היצורים המכונפים מקדיש לה פרק שלם. נכתב שם, שהיא הוקמה בימיו של אחרון הדיקטטורים. אמרו עליה שהיא גרנדיוזית, שגודלה נועד להאדיר את שמו ולא דווקא לעזור לנוסעים להגיע ליעדם. אמרו שהיא דוגמא ומופת לאדריכלות פשיסטית, בעמודיה הרחבים, בשעריה הגבוהים, בחלוקת המשקל שכמעט ואינה משתנה אפילו בקומותיה העליונות. היא נשארת עוצמתית ואומרת שררה אפילו במרפסת העליונה. אתה יודע בוודאי, שעד אז נהוג היה לתת למבנה להתעדן ולהתערפל ככל שהגביה, אבל התחנה הזאת עומדת כמונומנט. כפירמידה. כמו האבן השחורה במכה. כקובייה ענקית. היא משתרעת, מוצקה להפליא, על פני רחובות שלמים, כולה אומרת שליטה, יציבות ושררה. היא מסותתת מאבן פייטרה בהירה ומאות או אלפי בני אדם טרחו על בנייתה. רכבות היו אז עניין חשוב. זה היה בימים קשים. בימים של אבטלה ועוני. לזכותם של מנהיגים טוטאליטריים אפשר לומר שהם לקחו אחריות גם בימים כאלה. הם לא תלו את חוסר המעש שלהם באידיאולוגיות שמאפשרות לעשירים להמשיך ולהתעשר ולעניים להמשיך ולרעוב, תוך שהם מקשקשים על שוק חופשי ודמוקרטיה. הם ידעו אמת פשוטה, פועל שבע הוא פועל שתומך במפלגה.

כפי שאתה כבר בטח מבין, העובדות האלה לא יסירו את חינה של התחנה בעיני. אין מה לעשות, חייבים להודות, יש משהו בפאשיזם. משהו שיכול להפיל בפח אפילו לב של הומניסט כמוך, על אחת כמה וכמה אחת כמוני, שהולכת שבי אחר יופי, יופי וסימטריה. וזה עניין נוסף, המבנה סימטרי אך אינו זהה. אם תחצה ותכפיל כל אחד מחצאיו יתקבל שני בניינים שונים בתכלית. יתכן ובזאת טמון סוד קסמו.

כמו התחנה, גם הסוסים, נראים מעט יותר כפרדות מאשר כסוסים קלי רגליים אבל מבטם נבון, ופניהם רכונות מטה, אל הרחבה, המשתרעת מתחתם, בדאגה ובאחריות. הרחבה עצמה מחולקת באופן גיאומטרי לריבועים, מלבנים וחצאי עיגולים, שבשעה זו של הבוקר נחצים על ידי נמלי אדם במעילים כהים ובמטריות בחוסר סדר מוחלט, בדרכם מכאן לשם ומשם לכאן.

אתה יודע, לפעמים אני חושבת שאהבתי לדומם לא נובעת מחוסר אנושיות כפי שניתן לחשוב, אלא מתוך אנושיות יתרה. יש עצמים שיצוק בהם איזה תו של נשמה, איזו רוח שוכנת בגופם, מעין תו אחד ויחיד של רוח, של חמלה, של פליאה, של תום או עדנה. כמו קול. כמו המיית הגלים, כמו אוושת הרוח.

אחר כך ירדתי לקנות כרטיס לרכבת הערב ונדהמתי מכמות היצורים המכונפים השוכנים בין גגותיה, צריחיה, כרכוביה ושעריה של התחנה. עשרות, אולי מאות יצורים מכונפים היו שם. חלקם שומרים מכל רע על הנוסעים התמימים בדרכם הארוכה, והאחרים, מרושעים וזדוניים, מחכים לשעת כושר להתנפל עליהם ולנעוץ את שיניהם החדות בצווארם. מדי פעם יכולתי אפילו לשמוע, מבעד להמולה, את צחוקם.

משם המשכתי לעבודתי. צילום אדריכלות איננו עניין פשוט כפי שאפשר לחשוב. לא כל מבנה חופן אותך בחלליו באהבה אימהית. יש בניינים שלא נותנים לך להתקרב. אחרים לא נותנים לך להיכנס ולאחרונה נוספו גם אלו הבולעים אותך אל קרבם, מעכלים את ממונך ופולטים אותך לרחוב כאילו היית... אתה יודע מה...

אן סקסטון

האמנות השחורה

אִשָּׁה כּוֹתֵבֶת מְרִיגֵשָׁה יוֹתֵר מְדִי.
כָּל הַטְּרַנְסִים וְתַחֲוֵשֶׁת הַבָּאוֹת הָאֵלוֹ!
כָּאֵלוֹ מְחֻזְרִים וְיִלְדִים וְאֵיִם
לֹא מְסַפִּיקִים; כָּאֵלוֹ מְקוֹנְנוֹת וְרַכְלָנִיּוֹת
וְיִרְקוֹת לְעוֹלָם לֹא יִסְפִּיקוּ;
הִיא חוֹשֶׁבֶת שֶׁתּוּכַל לְהַזְהִיר אֶת הַכּוֹכְבִים.
טוֹפֶרֶת הִיא בְּאֵמֶת מְרַגֶּלֶת.
אָהוּב יָקָר, אֲנִי הַנְּעֵרָה הַזֹּאת.

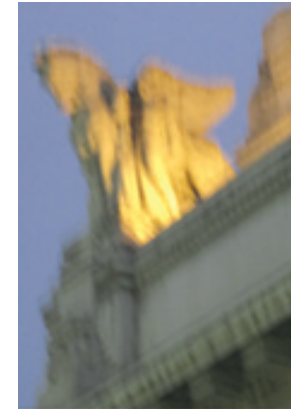
גָּבֵר שֶׁכּוֹתֵב יוֹדֵעַ יוֹתֵר מְדִי.
כָּל הַפְּטִישִׁים וְהַלְחָשִׁים הָאֵלוֹ!
כָּאֵלוֹ זְקָפוֹת וְכַנְסִים וְתוֹצְרִים
לֹא מְסַפִּיקִים; כָּאֵלוֹ מְכוֹנְנוֹת וּמִשְׁחָתוֹת
וּמְלַחְמוֹת לְעוֹלָם לֹא יִסְפִּיקוּ;
מְרַהִיטִים יִשְׁנִים הוּא בּוֹנֵה עֵץ.
טוֹפֵר הוּא בְּאֵמֶת נוֹכֵל.
אָהוּב יָקָר, אַתָּה הָאִישׁ הַזֶּה.

לְעוֹלָם לֹא אוֹהֵבִים אֶת עֲצָמָנוּ,
שׁוֹנְאִים אֶפְלוֹ אֶת נַעֲלֵינוּ וְכוּבְעֵינוּ,
אֲנַחְנוּ אוֹהֵבִים זֶה אֶת זֶה, יִקְרָה, יִקְרָה.
יְדִינוּ תְּכַלּוֹת וְעֵנְגוֹת.
עֵינֵינוּ מְלֹאוֹת וְדוּיִים אֲיָמִים.
אָבֵל אִם נָשָׂא
הַיְלָדִים יַעֲזֹבוּ בְּתַעֲוֹב.
יֵשׁ יוֹתֵר מְדִי אֲכַל וְאִישׁ לֹא נִשְׁאָר
לְבָלֵעַ אֶת כָּל הַשְּׂפַע הַמְּשֻׁנָּה הַזֶּה.

מאנגלית: יעל גלוברמן

* מתוך הספר שיעורים ברעב, קובץ משירי אן סקסטון בתרגום יעל גלוברמן, העומד לראות אור בהוצאת "קשב" לשירה.

לפנות ערב חזרתי לתחנה על מנת להמשיך בדרכי. האורות שבו ונדלקו ולהקות של ציפורים שחורות חגו כמו מטורפות מעליה. אהובי עלה על סוסו ושניהם פרחו יחד אל שמי הלילה המכחילים. עוד הספקתי לצלם אותם, ברגע האחרון ממש, לפני שנעלמו מן העין. אני מצרפת את התמונה.

יקירי, אני מקווה שמכתבי זה לא יגרום לך לדאגה, אתה יודע שאהבתי נתונה לך. אם תזכור, גם כך התאהבתי על שום יופיך, אנושיותך התגלתה לי מאוחר יותר, כמו פרח הנפתח לאיטו. אני פשוט ממלאת את הבטחתי, לספר אחד לשנייה את הכול. שנינו הרי זוכרים עדיין את הסערה האחרונה.

שלך

נ.ב.

דיברתי עם ההנהלה, הם הבטיחו לי שהם מחממים את המוזיאון כמו שצריך, גם בלילות, המחשבה עליך שוכב ערום, בפישוט איברים על רצפת השיש הקרה - מכווצת את ליבי.

אברהם בן חור פלגי, איש הבזל מתוך סדרת פסנתרי אמרין, 2011, 200x40

אברהם בן חור פלגי, מתוך סדרת פסנתרי עמוד, 2011, 300x40

בערב, בשירותים, אני יושבת ומהרהרת ביום המטורף שעבר עלי, הלחץ במשרד והאצבע החתוכה שנחבשה והתגלו בה רק סדקים, הותירו עלי רושם רב. אחרי שעה ארוכה של משחק טיפשי בפלאפון, אליו נוקזו כל רגשותיי, אני מחליטה שהגיע הזמן לחזור לחיי הבית ומגלה שאין נייר טואלט.

תגיד, אני אומרת לו בחביבות מיואשת, לעולם, לעולם, לעולם לא תחליף את הנייר בשירותים? אני נשבע לך שרציתי, הוא מתנצל ומרים את ידו החבושה בתחושת לבנה שממנה מבצבץ פולידין צהוב, אבל אפילו את השם שלי אני לא יכול לכתוב.

כבר שנתיים אנחנו גרים ביחד. עוברים שלבים של זוגיות. מנסים לשנות אחד את השני, מתייאשים, מנסים לקבל אחד את שני, מתייאשים. והחיים רצים - עבודה, אוניברסיטה, שכר-דירה, חשבונות, הנאות קטנות והנאות גדולות. כשאני מסתכלת על הזוגיות שלנו, עכשיו, כשאני יושבת בשירותים ומגלה שנייר הטואלט נגמר והוא כרגיל לא טרח לשים חדש, אני חושבת לעצמי שזה משהו שלא למדתי לקבל. זה עדיין מעצבן אותי. אני זוכרת בתחילת המגורים המשותפים שלנו שיכולתי לחייך ולהעיר לו באהבה: "ממוש, כשנגמר הנייר צריך לשים חדש". ואחר-כך בחביבות: "תגיד, מתי תלמד שנייר הטואלט לא מגיע בעצמו לשירותים?" ואחר-כך בעצבנות: "קיבינימט, מתי כבר תתחיל להתחשב באחרים?"

בשעת צהרים ביום לחוץ אחד בעבודה, הוא מתקשר. אני שומעת מבעד לטלפון את קולו חנוק מדמעות, אל תשאל מה קרה הוא אומר לי, מנסה להשתלט על הדמעות. מה קרה? אני שואלת שלוש פעמים בטונים הולכים ועולים, לפני שהוא מספיק לענות. נסגרה לי הדלת של האוטו על היד, יורד לי המון דם ונראה לי שאולי האצבע נשברה. אני מצטמררת כולי, מנסה להשתלט על החלחלה שעוברת בי, תלך מיד לבית חולים, אני אומרת לו, מיד! יש לך עם מה לחבוש את היד בינתיים? אל תזיז את היד! אתה יודע מה, חכה אני מיד אני אגיע אליך. אני מתחילה להריץ בראש מחשבות זמן חירום להתארגנות מהירה ליציאה מהמשרד. בצד השני אני שומעת אותו אומר, לא זה בסדר, אל תבואי, ביקשתי מאבא שלי שיקפיץ אותי לקופת חולים פה, אני עוצר את הדם עם החולצה שלי, פשוט זה נורא כואב. אני שומעת אותו נאנק. שום קופת חולים! אני צועקת עליו איזו יד זו, ימין? אני מתחילה ללטף את יד ימין שלי ומרגישה בה מין כאב מוזר. אני לא חושב שצריך בית חולים, הוא אומר, זה לא כזה נורא. אתה רוצה שיהיה לך נוק תמידי לאצבע? אני נלחצת, אצבע זה איבר חשוב! טוב, טוב, טוב, בית חולים, אני אסע לבית חולים, אני אהיה אתך בקשר. אנחנו סוגרים את הטלפון. תמיד זה ככה אני חושבת לעצמי, אצלי כבר כל החיילים עוברים לדום ואז הוא נרגע פתאום.

חברה מהמשרד ליד חולפת לידי ונעצרת, מה קורה? היא קולטת אותי ואת הפאניקה שהשתלטה עלי. אני מספרת לה במהירות על האסון. אויש, היא אומרת לי, אבל לא נורא, לא נעים, אבל לא נורא. מה לא נורא אני קופצת?! כואב לו הוא בכה בטלפון! תירגעי, היא מטיחה בי, קולטת את ממדי ההיסטריה שלי, זה לא כזה נורא. בחיי, היא ממשיכה, אסור שיהיו לך ילדים, את היסטריית. שברתי פעם אצבע, היא מתחילה לגולל לפני את הסיפור. אני מתכווצת כולי די! די! די! אם אני כזאת היסטריית, אז אולי לא כדאי שתספרי לי?!

אחרי עשרים דקות אני מתקשרת אליו שוב, הוא לא עונה, יופי, אני מנסה לעודד את עצמי, בטח מטפלים בו בבית החולים. עוברות עוד עשר דקות ואני שוב מתקשרת (את כל סיבולת האיפוק שלי השקעתי בעשרים הדקות הראשונות) נו? אני שואלת. הוא מחכה במיון, עוד לא התפנו אליו. תיגש לרופא ותגיד לו שזה התנפח ויורד המון דם, תראה לו את זה. טוב, הוא עונה, בטון רגוע יותר, אבל זה לא שנחתך לי הראש או משהו, רק האצבע. אני מוותרת, תעשה מה שאתה רוצה, רק שתדע שנוק לאצבע זה מאד לא נעים וגם מאד מגביל!

לפתחו של החור השחור*

את אומרת:
 עכשו אשב לפתחו של החור השחור
 ואדוג דגים,
 להאכיל את הנפש הצבעונית שלי.
 'מדוע' ו'למה' ישובו בפנה
 כשני ילדים מחנכים
 ולא ישאלו שאלות.
 הם יעשו מה שיאמרו להם.

מי יאמר להם?

עכשו, לפתחו של החור השחור,
 דגים צבעוניים מעופפים
 באויר לא נתן לנשימה,
 והנפש שלך
 רוצה שירה.

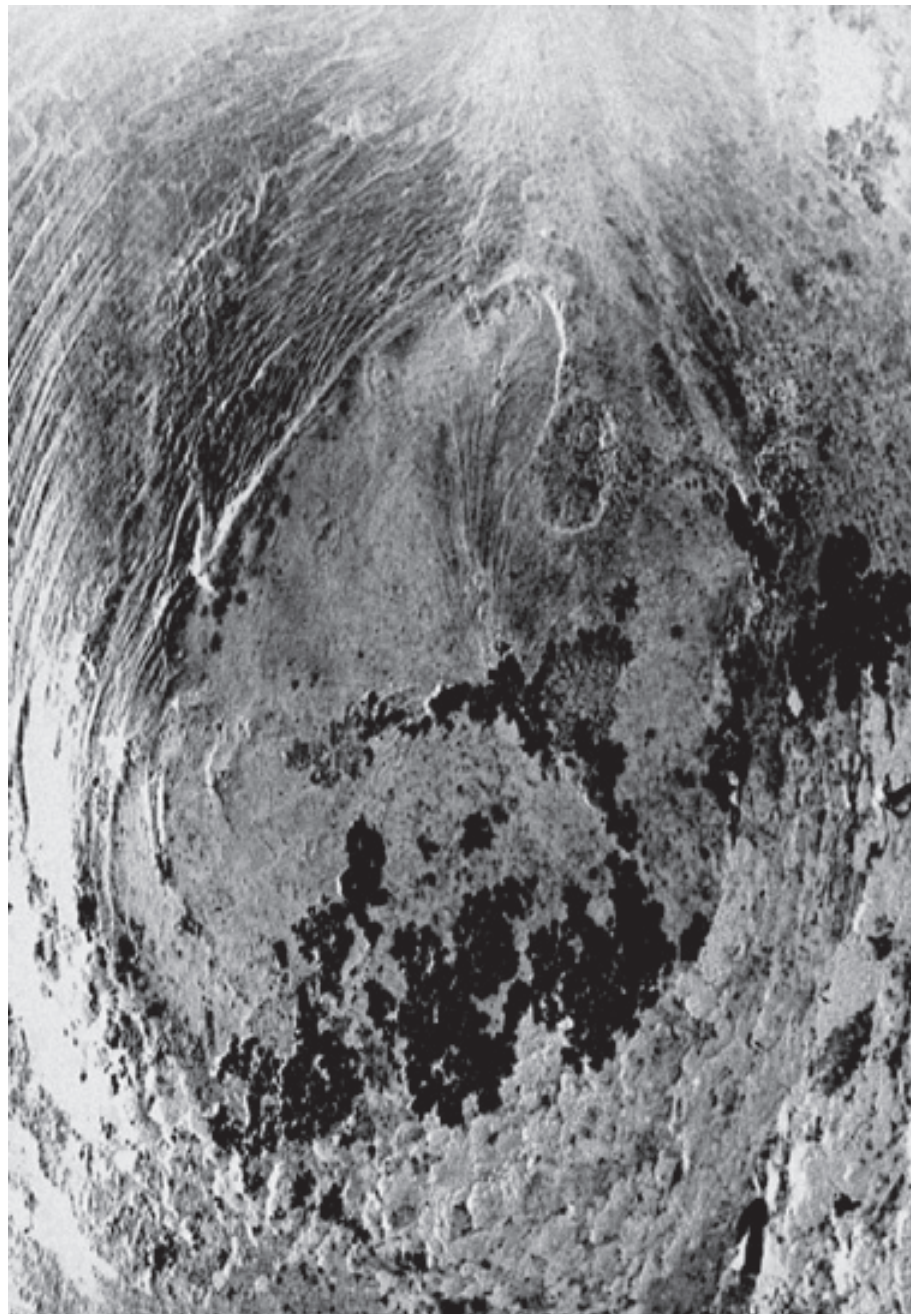
* זכה במקום ראשון בתחרות הסיפורת והשירה

שירים

גני המוגן מארח
 חלזון המלחך
 כל צמח מגץ
 רוחות מדבר מיבשות
 טל השוקד להזין את הקרקע
 שמן מתפשט על פני הים
 עוטף כל גוף בדלח
 הגאות השחרה מציפה
 תאים המקשיחים איברים
 אוטמים כל בועה
 המתאנה לפרץ

גוף זה אלבום תמונות
 מטפח זכרונות
 עדין רוטט
 אל גרוני מסתורין
 חבת איך-מלים
 טמונה בערוצים נסתרים
 של געגועי ילדות
 גואים לנבוע
 סכורים בצעיף סמוי שחור
 שירים קהים
 של גוני רגש

החור השחור שנגפה
 לראשונה באם שהתאלמנה
 נפער בוהה בגחוף מבעית
 רחשי לב מנפים בעדינות בכבדה
 מתרססים על פני השטח

בְּחֻלְקֵיקִים דְּקִים בְּלִי הַד חֲבָטוֹת
מוֹטְחוֹת בְּכוּחַ בְּלִי לְצִלּוֹל עֵמֶק מְדִי
אֶל תּוֹךְ הַבְּאֵר
שְׁבָה שְׂרוּיָה הַיְלָדָה

וְאִשְׁמָה עַל כָּל
הַפְּגָמִים מְסַמְּנֶת אֶת הָאֲפִידֶרְמִיס
שֶׁל אוֹתָהּ דְמוּת נוֹשְׁמֶת וְזָעָה
חֲסֵר־חַן מִן הָעֶבֶר
הַמְעַקֵּץ בְּעוֹר הַנְּאִיבִיּוֹת
הוֹסִיף חֲכָמָה
בְּהַעֲדֵר כְּפוּי
וְרוֹאֶה אֶת פְּנֵיךְ
אִי שֵׁם בְּקוּי הַמְרָאָה שְׁלִי

מאנגלית: חגי רוגני

מנשה גורן קבע את מועד ההלוויה למחר בבוקר. זה היה מצוין מבחינתו מפני שככה העניין יסתיים בזריזות וללא הסברים וגם הילדים לא יספיקו להגיע. הוא ידע שזה אכזרי אבל לא היה אכפת לו. אם הם רצו להיפרד היו צריכים להגיע לפני חודשיים, כשהחלה הנסיגה הגדולה, או לפני שלושה שבועות, כשאיבדה את יכולת הדיבור. מה תעזור להם פרידה עכשיו, כשהכול כבר הסתיים ונחתם? בינו לבין עצמו הוסיף, גם ככה לא יאהבו את מה שתכננתי.

השנה מלאו לו שמונים ושלוש ועדיין נוהג כבעבר. מתהלך ברחבי הקיבוץ ודוחף את אפו לאן שרק אפשר. תמיד היה כך, ערני ונלהב למצוא פגמים בזולת. הוא ליטש יכולת זו לידי אמנות ולכל מצב מצא משפט עוקצני ומדויק שיתאים. כך למשל, אמר לשולה מהצרכנייה, שהחלב לא יתקלקל אם היא תוותר על זמן האיפור בבוקר ותגיע להכניס את הקרטונים למקרר. "לפרצוף שלך גם זה לא יעזור", הטיח בה. או כאשר שאל את איציק הגנן מי שתל את האמנון ותמר שבכניסה וכשהלה ענה לו שהוא בעצמו, אמר: "פעם שתלנו רק פרחים של הארץ". כשפנה אליו דוד, אחראי הנוי, וביקש ממנו להניח לגננים לעשות את עבודתם, ענה רק ש"האדמה לעולם אינה נחה".

לפני חמש שנים, כשרגליו נחלשו והוא התקשה להלך בשבילים, התייעצו ילדיו עם הועד והוחלט לרכוש עבורו קלנועית. בהתחלה התנגד נחרצות. "מה אני אינוואליד?" כעס וסירב לשמוע על הרעיון. רק לאחר שנפל באחד מטיוליו לוואדי ונקע את רגלו שכנעה אותו היא להסכים. בהמשך החל להודות בפני עצמו שכך קל יותר להביא את הקניות מהצרכנייה וגם לזרוק את הזבל והעיתונים.

פעם בשנה היו הילדים מגיעים לביקור. מביאים אתם מתנות מהעיר הגדולה ואת הנכדים. היא הייתה מתמוגגת, מחזיקה על כל ברך נכד ומאכילה אותם בסוכריות טובי חומות דביקות, מזומזמת להם שירים בידיש ומלטפת אותם בידיה הגדולות, המקומטות. "אתה לא מטפל בה כמו שצריך", הם היו אומרים בטון נוזף. "תראה איך היא לבושה בסוודר הישן הזה, מה, אין כסף לבגדים?" "תתערבו בעניינים שלכם", היה משיב ביושב. אבל לפני שנתיים הם קנו לה סוודר חדש. ברגע שהוציאו אותו קפץ ממקומו. "אתם לא תביאו לי הביתה שמאטע כזה!" הפנים שלו נהיו אדומים והוא נשם בכבדות. "קחו! קחו!" הוא דחף אותם החוצה עם השקית. מנשה חיך. הוא נזכר בצבע הבגד, כחול מבריק עם קישוטים בזהב. בכלל לא היה מתאים לה. לה יש עיניים חומות. אחר כך לא דיברו אתו הרבה זמן. התקשרו רק כשדודה צילה הודיעה על ההידרדרות.

מנשה לבש את המעיל הכחול הדהוי ולקח את המטריה מאחורי הדלת. היא תחכה לו פה. הוא חייב לתפוס את חיים הרפתן. בחוץ היה קר ומטפטף. הוא הרגיש את הקור חודר לעצמותיו ומעיר את השיגרון החבוי בהן. לאט נע אל הקלנועית. בקול חריקה היא נעורה והוא לחץ בעדינות על דוושת הגנו. אדים עלו מפיו והוא נזכר בחבילות מהקרובים בצרפת, שהכילו תמיד גם שניים-שלושה סיגרים משובחים, אותם נהג לשמור לזמנים מיוחדים. הוא כחכח בגרונו וירק על האדמה שבשולי הכביש, טעם של דם עלה בפיו. כשהתגלו בה סימני המחלה

לקח אותה אל המרפאה שבקיבוץ. הרופא בדק אותה שוב ושוב, לקח דם, מדד חום, הקשיב ללב. בסוף אמר "אני מצטער, מר גורן. אין לי מה להציע חוץ מלשלוח אותה למומחים בחו"ל, יש איזה פתרון חדשני שעוצר את ההידרדרות". באותו הלילה הוא ישב וכתב מכתב למרטיי ובבוקר הביא אותו במו ידיו לנהג הדואר, למשלוח מידי. תשובה הגיעה לאחר שבועיים. "הצטערנו לשמוע על שפרה. גם אצלנו הזמנים קשים. החסכוניות הולכים ואוזלים... מסור לה את מיטב הבריאות ונשתדל לשלוח משהו ברגע שנוכל". מנשה הביט בשפרה שישבה ליד החלון בדממה וקימט את המכתב. מאותו יום חבילות שהגיעו נשלחו חזרה עד שפסקו להגיע. קול געייה קיבל את פניו כשחנה בחזית הרפת. הפרות הצטופפו במכלאות מחמת הקור, והאדים שעלו מפיהן התערבבו באדים שעלו מערימות הצואה. מנשה פער את פיו לקרוא לחיים אך הריח צבט בגרונו וגרם לו להשתעל ולדמוע. קולות השיעול הביאו את חיים, וכשראה את מנשה מיהר לקראתו ואחז בידו. "מה שלומך?" שאל בדאגה וטפח על גבו. "טוב", ענה מנשה. "אני צריך לשאול ממך את העגלה הקטנה למחר", הוסיף במהירות. חיים נתן בו מבט בוחן. "כבר הייתה ההלוויה?" שאל פתאום. "מחר בערב", אמר מנשה. "מחכים שיבואו הילדים", הסביר. "טוב", אמר חיים ונפנה מעליו. הוא ניגש למחסן והוציא ממנו עגלת עץ שאורכה מטר וחצי על מטר. "מפנה חפצים?" שאל. מנשה הניד בראשו וכבר פנה והחל למשוך אחריו בכבדות את העגלה. "חכה!" מיהר אחריו חיים. "ככה אי אפשר", אמר ברוך ולקח מידי את העגלה. הוא לקח שני חבלים עבים וקשר את העגלה אל אחורי הקלנועית. מנשה עלה וסובב את המפתח. "אולי תבוא לישון אצלנו הלילה?" שאל חיים. מנשה לחץ על דוושת הגנו. "אין צורך", אמר קצרות בעת שהחל לנסוע, משאיר את הרפתן מאחור. חיים הביט בו עד שנעלם מאחורי העצים, ואז הסתובב חזרה אל הפרות ונאחז: "קשה הבדידות..."

מנשה חזר לדירה וחנה בכניסה. כשפתח את הדלת הרגיש את הברכיים רועדות. ידיו היו קפואות מקור והמפתח נפל. לא נורא, שיישאר שם. הוא סגר אחריו את הדלת. הבית היה חשוך וקר והוא מיהר למטבח. הוא העלה אור ומילא את הקומקום מים. עד שירתחו ישב על הכיסא האחד וחיכה, ידיו טמונות עמוק בכיסיו מעילו. לבית הזה, שני חדרים ומטבחון, עברו כששפרה עוד הייתה בריאה. הם קיבלו כיסא אחד והוא לא אמר כלום. כששאלו מהמוכירות אם הם צריכים כיסא נוסף ענה שהם מסתדרים: הוא שותה את התה ליד השולחן והיא נשענת על השיש. משום מה עלה הדבר בזכרונו והוא המשיך להרהר בו עד שקולות בעבוע רמזו לו לקום. הוא הוציא מהארון כוס זכוכית, הטיל לתוכה תיון לבן מקומט ומזג מים רותחים, ערבב בזהירות והתיישב חזרה עם הכוס המעלה אדים באנחת רווחה.

הילדים שלהם תמיד כעסו כשהתקמצן על החימום בחורף. "למה לשבת בקור עם מלא שכבות כשאפשר בלחיצת כפתור לחמם את כל הבית?" הציקו. "זה קר?" אם הייתם בסיביר הייתם יודעים מה זה קור", ענה. הוא הצמיד את כפותיו אל הכוס הרוחת וחייך בהנאה. החום התפשט לאורך זרועותיו ומהן לגוף. בלי משים הניח את הכוס ונשען לאחור. לאט נעצמו עיניו ונשימתו הפכה רגועה וקלה. מכוס התה שהתקררה כבר לא עלו אדים. בחוץ ירד החושך.

לפתע נחרד, הזדקף וגישיש אחר משקפיו. באפלולית המטבח ראה דמות מטושטשת נשענת על השיש. הוא אימץ את עיניו וחש את ליבו מאיץ את פעימותיו. לא יכול להיות. סוף סוף מצא את המשקפיים ולחץ על מתג האור. הוא מצמץ, מסונוור, הביט אל השיש הלבן, ומאומה. "תעתועי השינה", מלמל לבסוף בהקלה ופנה אל חדרו בצעד איטי. בדרך לכדה את עינו דמותה השוכבת בחדר האורחים על הספה הפרחונייה, עטופה לבן. לפתע נזכר בשמלה שקנה לה ליום הולדתה השישים. חומה ופשוטה, מעוטרת ברקמת פרחים בכחול ואדום.

כשהביא לה את החבילה המרשרשת הביטה בה נדהמת. מיום שעלו לארץ לא הביא לה מתנות והם לא חגגו ימי הולדת, גם לא של הילדים. במבוכה זירו אותה למדוד את השמלה. מנשה נזכר איך עמדה מולו בחיוך מבוש, שיערה פרוע מהחיפזון, ועליה השמלה החדשה. זה היה הרגע היחיד שהזכירה לו את הנערה שהייתה אז, בסיביר.

משפחותיהם היו בין אלו שהתמזל מזלן ובמקום להישלח למחנות השמדה, נשלחו למחנות עבודה בכפייה בסיביר. מנשה היה בן שמונה עשרה כשפגש את שפרה בתור לחלוקת לחם. כשדחקו אותה אל מחוץ לתור עמדה קופאת ואובדת עצות, הוא ניגש אליה וללא אומר מסר לה את המנה שקיבל. גם אז עמדה מבושית ופרועה, בקול שקט לחשה לו תודה.

לאחר מכן היה מבקר בביתם לעיתים קרובות בתאונות שונות. להחזיר צעיף שאיבדה, להביא עצי הסקה או ללוות סוכר. לאחר שנתיים נישאו, בטקס צנוע שנערך בבית משפחתו. מנשה נזכר בטעם השמנוני של הקוגל שהכינה אמו מתפוחי אדמה. היא טחנה והוסיפה גם את הקליפות כדי להגדיל את הכמות.

כשהסתיימה המלחמה היה מנשה נחוש בדעתו לעלות ארצה. הם ארזו את מעט המטלטלים ונסעו ברכבת לוורוצלב שבשלזיה. הוריו של מנשה נפטרו בינתיים; הוא ארגן מקום לו ולשפרה ולאביה הזקן בקבוצה שיצאה מפולין בהדרכה של ארגון שהתמחה בהברחת קבוצות מפולין אל ארץ ישראל. שפרה חששה לאביה, אך מנשה היה החלטי. עליהם לעזוב כמה שיותר מהר. רכבת נוסעים הביאה אותם דרומית לגבול הצי'כי, משם המשיכו את דרכם במשאיות. את הגבול עצמו חצו ברגל כדי לא להיתפס ואז עלו שוב למשאיות, שהביאו אותם לישוב נטוש על גבול אוסטריה. בציפיה דרוכה חיכו ארבעה ימים במקום חסר השם.

שפרה בילתה את הימים ההם עם אביה, שהיה חלש והרבה להשתעל, שיעול דק וטורדני. מנשה, שתיעב מחלות, הרבה לשוטט בחוץ ולהביט בכל יום אל הדרך, שמא תיראה באופק משאית מעלה אבק. לאכזבתו, לא נראה סימן למשאיות ורק עורבים שחורים עפו ממעל וקראו בלעג ממרומי העצים. בוקר אחד התעורר מקול בכי חרישי וראה את שפרה רוכנת מעל אביה ומעיניה זולגות דמעות. גופו של הזקן היה כה שלו, עתה שלא נזדעזע מהתקפי השיעול. הם קברו אותו בחלקת אדמה טרשית מחוץ לכפר. קרה המקרה ודווקא באותו הלילה הגיעו המשאיות והקבוצה התכוננה להמשיך הלאה. זו הייתה הפעם היחידה בה גילתה שפרה התנגדות כלשהי. "לא! לא!" היא נאבקה והרטיבה את ידיו בדמעות אך מנשה אחז בה בחוזקה. בסוף רפו ידיה והיא הניחה לו לשאת אותה משם אל המשאית. מנשה נזכר כמה קלה הייתה אז וכמה נזהר בה, שלא תקבל מכה ושלא ייגע בה איש. כה שבירה נדמתה אז בעיניו. הם עלו למשאיות מהירים ורזיים. למזלם הלילה היה אפל, ואף על פי כן קיבלו המשאיות הנחייה מפורשת לנסוע באורות כבויים, שלא למשוך עיניים סקרניות. הם נסעו פרק זמן לא ידוע, כשלפתע המשאיות נעצרו ונאמר להם לרדת. מנשה סייע לשפרה לרדת מן המשאית. לאור פנסי המדריכים הם ראו דרך תלולה מתפתלת ועולה בין הסלעים ומיד זורזו להתחיל וללכת. האוויר הקר הפך קר עוד יותר כשהגיעו לשלג, ועיפות ההולכים יצקה עופרת ברגליהם. מנשה דיבר ללא לאות אל שפרה. הוא הכריח אותה לספר לו על הצמחים שתגדל בגינה בארץ ועל המקומות בהם תרצה לבקר. כך עברו את הקילומטרים הרבים ובלי דעת חצו את האלפים והגיעו אל אדמת איטליה. כשהאיר הבוקר הגיעו לעיירה קטנה, ממנה נסעו לעיר הנמל ז'נובה.

בשהותם באיטליה הייתה שפרה מדוכדכת ועצובה. היא ייסרה את עצמה על שהביאה את אביה עמם ועל שיצאו למסע מלכתחילה. היא מיעטה לאכול ושמרה על ריחוק מיתר האנשים וממנשה. לאחר מספר ימים בז'נובה הם עלו על אוניה שנשאה את השם "חנה סנש". הצפיפות והמחנק שבאוניה הכעיסו את מנשה, הוא הביט בזעף בים הסוער ובפניהם הירוקות של האנשים

אחוזי הבחילה. הכעיסה אותו גם שפרה, שהייתה חסרת ישע כגוזל בן יומו. שוב לא אכלה ואת המעט שכן, הקיאה בהתקפי הבחילה. כך שטו אל הארץ המובטחת. אפופי ריחות זיעה וקיא עשו מסע בן שנים – עשר יום עד לחופי נהריה. כשהגיעו, מיהרו לפזר אותם בין הקיבוצים מפחד המשטרה הבריטית.

בקיבוץ נראה העבר בגולה רחוק עד מאוד ומנותק מהווה. מנשה, שתמיד היה דעתן ונלהב, התחבר מיד להווי הקיבוצי, לעבודה בשדה ולאווירת השיתוף. שפרה לא הייתה שותפה להתלהבות. היא מיעטה לצאת וכשלא עבדה במכבסה, הייתה נשאר בבית, מנקה ומטפלת בעציצים, חבריה היחידים. פחות ופחות דיבר אתה. בהתחלה ניסה לקחת אותה עמו לשיבות הועד ולערבי השירה והריקוד אך לבסוף הניח לה. בבקרים צחק עליה שהיא נרדמת מהר בלילה. לא סיפרה לו שהייתה מחכה עד שיחזור, וכשראתה את דמותו מתנדנדת במשעול הייתה ממהרת למיטה ועושה עצמה ישנה.

נולדו להם שני ילדים, בן ובת. שפרה רצתה לקרוא לבן על שם אביה אך מנשה דחה את ההצעה בבוז, אמר שהילד לא ישתלב עם שם גלותי. לילה אחד שמע מחדר הילדים קול שירה: "אֶמָּל אֵיז גֵּעוּעֵן אֶמְעַשֶׂה"..." הוא ניגש אל החדר וראה אותה יושבת ושרה לילדים שיר ערש ביידיש. בשיר סופר על מלך ומלכה שלהם כרם ובו ציפור, אך המלך מת, המלכה אָבדה, הקן נהרס והציפור עפה. כילד, מנשה מעולם לא הבין מדוע הציפור עפה מהכרם ולא בונה לה קן אחר. באותו לילה נכנס אל חדר הילדים והוציא את שפרה בכוח. הוא אסר עליה לשיר לילדים שירים גלותיים בשפה מתה. "עליהם לגדול חזקים ובריאים ולא לחשוב על המוות."

מנשה נשען על הדלת והביט שעה ארוכה במתה, המונחת על הספה כטלית. הוא ניסה להיזכר בה, בצליל קולה, אך שמע רק את קולו שלו, לעגני, נזוף בה על המרק הפושר שהכינה או על הכביסה הלחה או על האבק בפניו. הוא הסתובב לאיטו ופנה אל חדר השינה בצעדים כבדים. בלילה שנתו הייתה רעה. חלומות בעתה שלא זכר העירו אותו, מתנשף ומזיע. רק לאחר דקות ארוכות היה מצליח לחזור ולהירדם, ראשו טמון עמוק מתחת לשמיכות הצמר הדוקרות. בבוקר קם עייף, צללים כהים מתחת לעיניו וראשו כואב. יצא לחצר מכורבל במעיל וצעיף. השמש עוד לא עלתה והחצר הייתה טבולה בערפילי הבוקר.

הוא הביט בדממה על הקיבוץ הישן. אחר חזר אל הבית והגיה את התריסים. בחדר האורחים נרכן מעל הספה. הוא כיסה היטב את פניה בתכריך הלבן והרים אותה בזרועותיו. כמעט הפילה מרוב פליאה. כמה קלה הייתה! משקלה כמשקל אחד הילדים. שוב נזכר בפעם ההיא, כשנשא אותה למשאית ודמעות בעיניה.

הוא אחז בה היטב לבל תישמט, נשא אותה החוצה והניח אותה בעדינות בעגלה. הקלנועית התניעה במאמץ, משתנקת באוויר הקר. עגלת העץ חרקה במחאה אך לבסוף החלה להתגלגל בעקבותיה בהכנעה, גלגליה מפיקים שריקות קלות כשנגע הברזל בחישור. לאט יצאו מתחומי הקיבוץ אל השדות. מנשה נסע בנחישות בדרך העפר הבוצית, העגלה מתנדנדת מאחוריו. מדי פעם העיף מבט, לוודא שהגופה לא נפלה אל הבוץ. לבסוף הגיעו אל שדה בור ולאחריו אל פיסת אדמה שוממה, בלתי מעובדת, שבמרכזה צמח אלון גדול וזקן בשנים. שם עצר וכיבה את המנוע המטרטר. האוויר, דחוס בדממה, המתין.

מנשה לקח אותה בזרועותיו וצעד, גבו כפוף, עד שהגיעו אל העץ. שם הניח אותה על הקרקע וחזר להביא את חפירה. במאמץ נשא אותו עד לעץ ובתנופה אחת הכה באדמה הקשה. להקת דרורים התעופפה מהעץ בבהלה ונפוצה לכל עבר. מבעד לקולות הציפורים עלה קול בנו, מאשים: "בגללך היא חולה!...עצרת פעם להסתכל עליה?" מנשה רכן אל הגופה העטויה לבן. בקצות אצבעותיו נגע בפניה. "זכרתי לך חסד נעוריך, לכתך אחרי במדבר בארץ

יסמין שלן

זודה פרידל

הטויוטה נוסעת מצמת
בית השטה לתוך
הגלבוץ, השרוץ באשה
מסתירה חמוקיה, מפתה כמו
קבוץניקית פוריטנית ובשנית שאת
חושניתה אפשר רק לנחש.
פעם ירד גשם במאי. ואדי
קקאו שטפו
והציפו את העמק. בקיץ
שרפות כלו את
חרשת הילדים ששבה
ונטעה מחדש מדי שנה.
בחדר האכל, שחלונותיו
קרועים ודלתותיו
פרוצות, ספרי אמנות, מכתבים
וצלומים
פזורים על הרצפה,
כלים ונחרצים חיייה של
אשה שהביאה
את אירופה לעמק
הנצלה בחם
הקיץ ועד
סוף ימיה חלמה
בגרמנית.

לא זרועה" מלמל את מה שאמר לה ביום חתונתם, משהחליטו לעלות לארץ. לרגע נפל הבד שכיסה את פניה והוא ראה את עיניה מביטות אליו, פקוחות. היא שרה: "ליולינקע מן פייגעלע, ליולינקע מן קינד". באותו הרגע ברכיו בגדו בו. ליד האלון העתיק הוא כרע ונפל, בצעקה בודדת. מבתי הקיבוץ נשמעו קולות רמים. בקרוב הם יגיעו לכאן.

מנשה ביקש לשוב ולעמוד אך הרגיש שצבת אדירה לופתת את חזהו וחונקת אותו אט אט ללא רחם. הוא נשכב על האדמה הרטובה, מחבק את גופה הקר ונושם את הריח המוכר. קולות אדם ומכוניות הלכו והתגברו אך הם התערבבו באוזניו לבליל חסר פשר. הוא ניסה לבטא דבר מה אך פיו נפתח ונסגר ללא קול. משום מה נראה הדבר נכון בעיניו. עתה שכב בדממה והריח את האוויר הספוג בריח אדמת השדות. ממקום שכיבתו על האדמה ניבט אליו העץ המלבלב באלפי עלים ירוקים. הציפורים חזרו.

קנאת סופרים

הכאב הצורב המתוק
על היצירה.
לא אני
יצרתי.
מישהו אחר כתב
שירים. ציר, טרח
בלילות הקריב ילדים נעלם
בעולם תמים. שכח
את עצמו והיה
זה.
לא אני.
עדיף כאב מתוק ומנצח על פני
הגניחה הזאת שמוחה
הידוע מראש נקבע ברגע
זה.

הלילה הזה

צלצול הענבלים בלילה
מדליק את הצריחים
שמתנפנפים בלהבות גדולות אל אבדן.
תהלה, תהלה נחתמת
בצליל ורעש, ניצוצות
והמלטות,
חלקיקי אור מנצלים
שהופכים לאפר.
על פני האדמה ובשמים
שורר הלילה - מחזוריות
בה הכל שב לראשיתו:
קח אותי
עכשו

מרומנית: משה יצחקי

רינה קמחי, שריד, 2012, חומרי קרמיקה שונים 39x19x6, 1200c

רינה קמחי, שריד, 2012, חומרי קרמיקה שונים 39x19x7, 1200c

בחורף

ליסמין שלון ז"ל

גם רגבי האדמה
 מסרבים למעדר
 ולאת החפירה,
 למלא בם את הבור
 ולכסות בטרם עת
 את שנקטף ומת
 בדמי ימיו. עכשו,
 בקצה פרדס, לרגליו
 של הר, אני אחר צופה
 בעמק מכשף שנשטף
 בטל ובמטר, שומע הד
 בהול מזמן שאול.
 והאדמה שם ממתינה
 מהדקת ובוצית לעפרה.
 והרגבים ממאנים,
 ממתינים ליום שיבוא
 להנביט בו את רבוא
 הזרעים, ביניהם ישגה, יצמח,
 יפרח יגדל ויתהדר, צמח בר,
 יסמין. ההלך, בטיולך
 עצר, ראה איך הפרחים
 בעמק מתרבים. הרפן גוף,
 שמע!
 איך מנגד באד כחלחל
 מתמרת קינת העשבים.

כמה קל

לזכרו של פיצ"י יהורם בן מאיר

אני שוקל כתשעים קילוגרם,
 לכאורה קשה להזיז אותי,
 אך שרשי שינקו מזמן אחר
 מי תהום, נפרשים עכשו
 תהו כרשת רקומה חוטי תחרה
 כמו וילון, בעדו נשקפים חני
 מתחת לקלפת הגלובוס.
 כמדה קל לטלטל עץ שכזה.
 נראה כי נתן לעקר אותי בקלות,
 אך גזעי עב דיו, גא ביפי הנכר
 בטבעות הזמן העור שמספרות
 תעתועי שנותיו. אך גם זה
 אינו אלא מצג שוא,
 מראית עין.
 אלו הייתי צפור נודדת, קרוב
 לנדאי שהייתי שקנאי מגשם,
 תמיד במאסף. לכאורה נראה
 שאני טס ודואה בקלות, נעזר בשרוול הרוח
 של המעופפים לפני, בתמורה אני שומר
 עליהם מפני אויבים המזנבים מאחור,
 אך חתירתי מאמצת, נשמתי מתקצרת.
 כמדה קל לטרף את נפשי.
 אך נוצות זנבי טובלות בדיו סתרים,
 כותבות בעבים את שירת השמים.
 אבל גם זה אינו אלא הרף עין,
 רפרוף כנף בין האדמה לאין.
 כמדה קל

רשימת משתתפים קו נטוי גיליון 12 (לכי א-ב)

אבידר יאיר
לומד באורנים במסלול M.Teach, מלמד בבית הספר היסודי בבליירושלמי בתל אביב ובתיכון של ביי"ס הפתוח־דמוקרטי יפו.

אביו שלמה
משורר ומתרגם מאנגלית, ספרדית, קטאלאנית, לאדינו וטורקית, פרסם עשרה ספרי שירה ושני ספרי פרוזה. ספר שיריו האחרון מעין הבטחה (2010). חבר קיבוץ געש.

אברהמי יוחאי
אמן, מלמד במכון לאמנות באורנים ובבצלאל - אקדמיה לאמנות, ירושלים.

אדף שמעון
סופר, משורר ועורך. נולד בשדרות בשנת 1972. ספר שיריו האחרון אביבה - לא (2009). ספר פרוזה אחרון מוקס נוקס (2011).

אוחיון משה
משורר, מוזיקאי ומנחה סדנאות לכתיבה. יליד דימונה שבה הוא מתגורר עד היום. עד כה פרסם שני ספרי שירה, האחרון שבהם ארבעים על האדמה (2010).

אופיר גלעד
אמן. מרצה בכיר ומלמד צילום במכון לאמנות באורנים ובאקדמיה לאמנות בצלאל, ירושלים. עבודותיו נמצאות באוספים ובמוזיאונים חשובים בארץ ובח"ל.

אורי נעמה
אמנית, מורה לאמנות, בוגרת המכון לאמנות באורנים. זכתה במקום השלישי בתחרות כתיבת פרוזה ושירה באורנים (2012).

אלדן אנדד
נולד בשנת 1924 בפולין. עלה ארצה עם משפחתו ב־1930 והתיישב בקיבוץ חפציבה למרגלות הגלבע. מאז 1960 חבר קיבוץ בארי בנגב. עד כה פרסם 16 ספרי שירה. האחרון שבהם באורו זורם הפרי בעורי (2010)

אלון אורית
בוגרת המכון לאמנות 2011.

אמיר אפרת
מרצה בחוג לחינוך חברתי קהילתי באורנים.

אקוקה ליאור
סטודנטית שנה א' במסלול חינוך מיוחד ובחוג לספרות, ומשתתפת בסדנא לכתיבת פרוזה.

אשטו טרונוך
סטודנט שנה ג' במכללת אורנים, לומד היסטוריה וחינוך חברתי קהילתי.

בהרב מוטי
(1941-1990) – יליד תל־אביב. משורר, מחזאי ושחקן. בחייו פרסם חמישה ספרי שירה. מיד לאחר מותו ראה אור מבחר שיריו כ פרי (1990).

בכר אלי
נולד בשנת 1954 ביפו. פרסם שני ספרי שירה. האחרון שבהם תור לאהבה (1982).

בלנדיאנה אנה
משוררת רומניה, מבכירי המשוררים בארצה, תורגמה לשפות רבות, מבחר תרגומים ראשון בעברית, כל שמחה פוצעת מישוה , ראה אור בהוצאת "קשב" (2007).

בנגד שני
סטודנטית במכללת אורנים שנה רביעית בספרות וחינוך מיוחד. לומדת בסדנה לכתיבת פרוזה.

בריאב לידיה
בעלת תואר שני בספרות מאוניברסיטת חיפה. פרסמה ארבעה ספרי שירה, האחרון שבהם רוכבת על היומיום (עקד 2009) לומדת באורנים בסדנא לכתיבת פרוזה.

ברזל אמיר
סטודנט במכללת אורנים, שנה ד', בחוג לחינוך מיוחד. בוגר הסדנה לכתיבת שירה.

ברזני שמרית
סטודנטית שנה א' ללימודי חינוך מיוחד וספרות. משתתפת בסדנת פרוזה ובסדנת שירה.

גילעת יעל
ראש החוג לאמנות באורנים, היסטוריונית של אמנות וחוקרת תרבות חזותית. ספרה צורפות בכור ההיתוך, אומנויות יוצאי תימן והתהוותה של תרבות חזותית לאומית , 1882-1967 ראה אור בהוצאת מכון בן גוריון לחקר ישראל, שדה בוקר.

גילעת ניר
לומד באורנים במסלול אישי בלימודי חוץ. משתתף בסדנת השירה.

גלוברמן יעל
משוררת, סופרת ומתרגמת, כלת פרס אקו"ם ומפעל הפיס לשירה. מנחה את הסדנה לכתיבת שירה באורנים. ספרה האחרון, אותו הנהר פעמיים ראה אור בהוצאת הליקון (2007).

גרבר דר טע
לומדת באורנים במסלול לתואר שני בחינוך. בוגרת תואר ראשון באמנות יצירה, תואר שני בספרות אוניברסיטת חיפה.

גרנדוס מיכלי
בוגרת המכון לאמנות 2011

דותן שי
נולד בשנת 1969 באילת. כלכלן בשירות הציבורי. מתגורר בירושלים וחבר בקבוצת "כתובת" הירושלמית. מנחה סדנאות שירה לנוער ולמבוגרים. פרסם שני ספרי שירה. האחרון שבהם אחר כך אני מוחק (2009).

הס אמירה
משוררת ואמנית. נולדה בבגדד, עלתה ארצה עם משפחתה ב־1951. בת למשפחה שהעמידה בעיראק שושלת מקובלים ומשוררים. מתגוררת בירושלים. פרסמה שישה ספרי שירה. האחרון שבהם הבולימיה של הנשמה (2007).

הראל נועה
לומדת באורנים בתכנית עריכה לשונית והבאה לדפוס, שנה ב'.

הרטמאייר יעל
סטודנטית שנה ד' לביולוגיה. משתתפת בסדנת פרוזה. זכתה מקום שני בתחרות הכתיבה של אורנים 2012.

ויטנשטיין פייביש ניצן
סטודנט שנה א' לאזרחות, משתתף בסדנת פרוזה.

וייכרט רפי
משורר, מתרגם, עורך ומו"ל הוצאת "קשב" לשירה. פרסם 10 ספרי שירה, האחרון שבהם בקווים דקים (2012). מרצה לספרות באוניברסיטת חיפה, עומד להצטרף לסגל החוג לספרות באורנים.

וסרמן גלית
סטודנטית שנה ג' במכון לאמנות באורנים.

ועדיה דורית
סטודנטית שנה ג' במכון לאמנות באורנים. בוגרת החוג לביולוגיה באורנים 1985.

ורטה יורם
נולד ב־1954. משורר, עורך ומורה במדרשה באורנים. מתגורר בכליל. עד כה פרסם ארבעה ספרי שירה. האחרון שבהם הימים שבאו (2010).

זועבי נג'ואן
בוגרת המכון לאמנות באורנים 2011. זוכת פרס הצטיינות פרויקט הגמר ביצירה 2011 מטעם המכון לאמנות באורנים.

חורב מאיה
סטודנטית שנה ג' במכון לאמנות באורנים.

חלבי מרעי מאג'דה
סטודנטית שנה ג' במכון לאמנות באורנים.

טבול אלי
בוגר המכון לאמנות באורנים 2011. זוכה פרס האוצר 2011.

טנצר מירה
מרצה במכללת אורנים בנושאים בחינוך, בשילוב תקשוב בהוראה ובהוראת המדעים. לומדת ספרות ורב־תחומי, כותבת שירים.

יצחקי משה
משורר, עורך עמית 'קו נטוי', מרצה בכיר בחוג לספרות ומבע יצירתי, פרסם ששה ספרי שירה, האחרון שבהם לאשר תישא הרוח (2011).

יתום ורדה
אמנית. מרצה בכירה, מלמדת פיסול בחומר במכון לאמנות במכללה האקדמית אורנים.

כרמי אירית
סטודנטית להשלמת תואר באורנים במסלול לגיל הרך. תלמידת הסדנה לכתיבת שירה, זכתה במקום הראשון בתחרות כתיבת פרוזה ושירה באורנים (2012).

לבבי גבאי עידית
אמנית, מרצה במכון לאמנות באורנים, עורכת עמיתה של קו נטוי. כלת פרס עידוד יצירה מטעם מנהל תרבות (2011).

לבר מיכל
סטודנטית שנה ב' במכון לאמנות. זכתה במקום השלישי בתחרות כתיבת פרוזה ושירה באורנים (2012).

לירון יוחאי
סטודנטית בחוג לספרות ובחוג לחינוך שנה א'. משתתפת בסדנה לכתיבת שירה ובסדנה לכתיבת פרוזה.

ללוש שלומי
מורה לאמנות במשרד החינוך ומלמד ציור ורישום במכון לאמנות. בוגר המכון לאמנות במכללת אורנים 2005.

מילשטיין טלי
סטודנטית שנה ב' במכון לאמנות באורנים.

מנדס פלור ענבל
סטודנטית שנה ג' במכון לאמנות באורנים.

מרבך איה
עוסקת בחינוך לשוני. עד 2005 הייתה מרצה באורנים. משתתפת בסדנה לכתיבת פרוזה וסדנאות במכון לאמנות.

נמרוד רוגני תמר

סטודנטית שנה ג' במכון לאמנות באורנים.

סדן נעמה

לומדת באורנים בתכנית M.teach במגמת תכנון לימודים. הנחתה השנה יחד עם הרב ד"ר איריס יניב, בית מדרש לסטודנטים בתכנית במסגרת קורס 'ארון הספרים היהודי ומחקר החינוך'.

סקסטון אן

משוררת וסופרת אמריקאית (1928-1974), זכתה בפרסי פוליצר, גוגנהיים, שלי ולווינסון לשירה, הייתה פרופסור מן המניין באוניברסיטת בוסטון. מבחר משיריה עומד לראות אור בהוצאת "קשב" בתרגומה של יעל גלוברמן.

עובדיה תקוה

מרצה להוראת מתמטיקה במסלול להסבת אקדמאים במכללה.

פינקוס יעל

צלמת. בוגרת תוכנית סטודיו במכון לאמנות באורנים. מלמדת צילום ב-CEC.

פלג דורית

סופרת, כלת פרס היצירה וקרן תל אביב לספרות. מנחת הסדנה לכתיבת פרוזה באורנים. ספרה האחרון פני המקום, ראה אור 2006 בהוצאת זמורה ביתן, יצא במהדורה מתוקנת ומחודשת בשנת 2010.

פלגי בן חור אברהם

מנהל סדנאות הפיסול, אסיסטנט לפיסול ומורה במכון לאמנות באורנים. מפסל בברזל.

פן רונית

לומדת באורנים בתכנית עריכה לשונית והבאה לדפוס. עוסקת במלאכת הקליעה ומייסדת הסדנה לקליעת סלים בעמותת סינדיאנת הגליל.

פרידמן ליהי

סטודנטית שנה א' באורנים. לומדת במסלול היסטוריה וספרות. לומדת בסדנה לכתיבת שירה.

פרוס איתמר

בוגר המכון לאמנות באורנים 2011. זוכה פרס הצטיינות פרויקט הגמר ביצירה 2011 מטעם המכון לאמנות באורנים. פועל ויוצר בפרימידיה, מרכז לאמנות עכשווית, חיפה.

צורך תהילה

סטודנטית שנה ג' במסלולים חינוך מיוחד וחינוך חברתי קהילתי. משתתפת בסדנת כתיבה.

קמחי רינה

אמנית קרמיקה, מתמקדת בעבודתה בחומרים הקרמיים לסוגיהם. בין השנים 1989-1999 לימדה במכון לאמנות במכללת אורנים. ב-1996 זכתה בפרס עידוד היצירה מטעם משרד התרבות והספורט.

רוגני חגי

מלמד ספרות, הוראה ולשון באורנים. מדי פעם מתרגם להנאתו שירים מאנגלית.

שאוּב דניאל

פרופסור לספרות אנגלית וקנדית באורנים. כותבת סיפורים ושירים בצרפתית ובאנגלית. השיר שפורסם כאן בתרגום חגי רוגני התפרסם בסיפרה *Interior Views: Photopoetry*, ספר שמשלב שירה וצילומיה. מציגה תערוכות צילום ברחבי העולם.

שגיא שרה

מלמדת וחוקרת ספרות. עורכת מגזין 'רוח אורנים'. תלמידת הסדנה לכתיבת פרוזה באורנים.

שובל מוטי

אמן. חי ויוצר בחיפה. לומד באורנים בקורס להכשרת מדריכי אמנות.

שלן יסמין ז"ל

הייתה חברת מערכת, מעצבת ועורכת גרפית של 'קו נטוי' מיום היווסדו בשנת 2000 ועד 2010.

שמואלי סיגל

סטודנטית שנה חמישית במסלול ספרות והגיל הרך. משתתפת בסדנת שירה.

שנאן פאטמה

בוגרת המכון לאמנות 2010. חיה ויוצרת בכפר ג'וליס. זוכת פרס קרן התרבות אמריקה-ישראל 2010, וכן פרס עידוד המשך יצירה מטעם המכון לאמנות ופרס האוצר מטעם הגלריה לאמנות בקריית טבעון.

שני עדי

סטודנטית שנה ד' במכון לאמנות באורנים.

שרון בלייס ענת

משוררת ואשת רדיו. ביומיתה ובעריכתה שודרו עשרות תוכניות שהוקדשו למיטב המשוררים העבריים והעולמיים. עד כה פרסמה את ספר השירים האדומה היא מרחק (2004). השנה יראה אור ספר שירים חדש פרי עטה. מתגוררת בעמק יזרעאל.